

**ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ
ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ**

**ΣΧΟΛΗ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΩΝ ΚΑΙ
ΦΥΣΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

***ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΑΝΙΣΟΡΡΟΠΙΕΣ ΚΑΙ
Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΚΙΝΑΣ***

Διπλωματική Εργασία

ΑΡΑΠΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ

Επιβλέπων: Μηλιός Ιωάννης, Καθηγητής Ε.Μ.Π.

Αθήνα, Μάρτιος 2012

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ο επιστημονικός κλάδος της Διεθνούς Οικονομίας μελετά και αναλύει τις Διεθνείς Οικονομικές Σχέσεις και κατά προέκταση το Διεθνές Εμπόριο. Στο πλαίσιο αυτών των διακρατικών εμπορικών σχέσεων, συχνό είναι το φαινόμενο εμφάνισης οικονομικών ανισορροπιών, οι οποίες περιγράφονται μέσω των εξωτερικών θέσεων των σημαντικών για την παγκόσμια κοινότητα οικονομιών, που ενέχουν κινδύνους για την παγκόσμια οικονομία.

Στα πλαίσια της εργασίας αυτής θα μελετηθεί εκτενώς το φαινόμενο των οικονομικών ανισορροπιών, θα δοθούν ερμηνείες για τα αίτια αυτών, ενώ παράλληλα θα γίνει αναφορά στον τρόπο με τον οποίο η εμφάνιση του φαινομένου επηρεάζει τη διεθνή οικονομία. Τέλος, θα γίνει εκτενής αναφορά στο ρόλο που κατέχει σήμερα η Κίνα στην παγκόσμια οικονομία, καθώς επίσης και στο πώς η άνοδός της σε οικονομική υπερδύναμη εντείνει την εμφάνιση του φαινομένου των ανισορροπιών και επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό το μέλλον της Διεθνούς Οικονομίας.

Στο πρώτο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας γίνεται μια εισαγωγική αναφορά στο αντικείμενο της Διεθνούς Οικονομίας, σε βασικούς ορισμούς και έννοιες. Στη συνέχεια, στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζεται το φαινόμενο των οικονομικών ανισορροπιών, καθώς και τα αίτια αυτού, ενώ παράλληλα γίνεται μια σύντομη ιστορική αναδρομή και αναλύονται κάποια από τα σημαντικότερα μέσα αντιμετώπισης τους. Το τρίτο κεφάλαιο συνθέτει μια πλήρη εικόνα όσον αφορά τα ιστορικά αποτελέσματα του φαινομένου των οικονομικών ανισορροπιών, ενώ στο τέταρτο και τελευταίο κεφάλαιο μελετάται ο ρόλος της Κίνας ως παγκόσμια οικονομική υπερδύναμη, οι οικονομικές και εμπορικές της σχέσεις με άλλα κράτη και κυρίως με τις ΗΠΑ, καθώς παράλληλα εξηγείται η αλληλεπίδραση των δύο αυτών ισχυρότερων οικονομιών και ο αντίκτυπος αυτής στην παγκόσμια οικονομία.

ABSTRACT

The scientific sector of International Economics studies and analyses the International Economic Relations between countries, as well as International Trade. The phenomenon of economic imbalances, commonly met in this field, is described through the foreign positions of internationally important economies, that induce dangers to the global economy.

This thesis studies thoroughly the phenomenon of economic imbalances, explains its causes, and tries to analyse the way in which it affects the global economy. Finally, it gives a detailed report on the role held today by China in the global economy, as well as studies the way in which it has risen into one of the strongest economies in the world, reinforces the appearance of economic imbalances and greatly influences the future of International Economics.

In the first chapter, there is an introduction on International Economics and its basic definitions and object of study. In the second chapter, the phenomenon of economic imbalances is introduced, mainly focusing on its causes, while at the same time an attempt is made to analyse some measures to prevent it. The third chapter composes a full image of the historical results of the phenomenon. In the fourth and last chapter, the role of China as an international economic superpower is analysed, as well as its economic and commercial relations with other countries, mainly focusing on its relations with the USA, while explaining the interaction between the two strongest economies in the planet at this point and its impact on global economy.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον Καθηγητή του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου κ. Ιωάννη Μηλιό, για τη συνεχή ενθάρρυνση, καθοδήγηση και εμπιστοσύνη που έδειξε καθ' όλη τη διάρκεια εκπόνησης αυτής της διπλωματικής. Επίσης, ένα μεγάλο ευχαριστώ στον Επίκουρο Καθηγητή του ΕΜΠ κ. Παναγιώτη Μιχαηλίδη για την πολύτιμη υποστήριξη και τις συμβουλές του.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένειά μου για τα εφόδια που μου προσέφεραν, τη φροντίδα, τη συμπαράσταση και την υπομονή τους.

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Στην παρούσα εργασία αναλύεται εκτενώς το φαινόμενο των οικονομικών ανισορροπιών, όπως αυτό παρουσιάζεται στη σύγχρονη διεθνή οικονομική πραγματικότητα. Πιο συγκεκριμένα, επιχειρείται η εύρεση ενός επαρκούς ορισμού του φαινομένου, ο οποίος να απεικονίζει όσο το δυνατόν καλύτερα την διασθητική σημασία του όρου, ενώ παράλληλα μελετώνται τόσο τα αίτια όσο και τα αποτελέσματα αυτού, καθώς και οι πιθανές στρατηγικές αποφυγής του. Στη συνέχεια, έπειτα από την παρουσίαση των πιο πρόσφατων κρίσεων οι οποίες έπληξαν την παγκόσμια οικονομία και τη σύνδεση τους με το φαινόμενο των οικονομικών ανισορροπιών, περιγράφεται και αναλύεται ο ρόλος της οικονομίας και της οικονομικής πολιτικής της Κίνας, ως παραγωγική υπερδύναμη, σε αλληλεπίδραση με άλλες ισχυρές οικονομίες του κόσμου. Εκτενέστερα αναπτύσσονται οι οικονομικές σχέσεις της Κίνας με τις ΗΠΑ, με σκοπό την βαθύτερη κατανόηση του τρόπου δημιουργίας, συντήρησης και διαχείρισης οικονομικών ανισορροπιών στην παρούσα οικονομική συγκυρία. Τέλος, μελετάται η νομισματική αλληλεπίδραση των δύο ισχυρότερων οικονομιών του πλανήτη, η σχέση Γιουάν-Δολαρίου, για να δοθεί στον αναγνώστη μία όσο το δυνατόν λεπτομερέστερη εικόνα της οικονομικής σχέσης των δύο χωρών, με την ελπίδα να μπορέσει να εξάγει συμπεράσματα για τις αποφάσεις που πρέπει να ληφθούν με γνώμονα την εξομάλυνση της παγκόσμιας οικονομικής ύφεσης.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	2
ABSTRACT.....	3
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ.....	4
ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ.....	5

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

1.1 Οι οικονομικοί κλάδοι της Μικροοικονομίας και Μακροοικονομίας	10
1.2 Το αντικείμενο της Διεθνούς Οικονομίας	11
1.3 Ορισμός βασικών εννοιών.....	11
1.3.1 Ελεύθερο Εμπόριο και Προστατευτισμός	11
1.3.2 Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών.....	12
1.3.3 Ισοζύγιο Κεφαλαίων	14
1.3.4 Ισοζύγιο Χρηματοοικονομικών Συναλλαγών	15
1.3.5 Συναλλαγματική Ισοτιμία.....	16
1.3.6 Εθνική Αποταμίευση: Ιδιωτική και Δημόσια	17
1.3.7 Διεθνής Αγορά Κεφαλαίου	19
1.4 Επιδιώξεις κρατών από τη συμμετοχή τους στο Διεθνές Εμπόριο	20

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΩΝ

ΠΑΓΚΟΣΜΙΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ

ΑΝΙΣΟΡΡΟΠΙΩΝ

2.1	Ορισμός του φαινομένου των οικονομικών ανισορροπιών	23
2.2	Σύντομη ιστορική αναδρομή	24
2.2.1	Καθορισμός των τεσσάρων χρονικών περιόδων για τις οικονομικές ανισορροπίες, από το 1996 μέχρι το 2011.....	25
2.2.2	Γραφική παρουσίαση των τεσσάρων χρονικών περιόδων για τις οικονομικές ανισορροπίες.....	27
2.3	Οι έννοιες της εσωτερικής και εξωτερικής ισορροπίας.....	28
2.4	Το φαινόμενο εμφάνισης εξωτερικών ανισορροπιών.....	28
2.4.1	Επίδραση του ελλείμματος ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών στην οικονομική δραστηριότητα.....	28
2.4.2	Επίδραση του πλεονάσματος ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών στην οικονομική δραστηριότητα.....	29
2.4.3	Πιθανές στρατηγικές αντιμετώπισης των οικονομικών ανισορροπιών.....	30
2.5	Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και ο ρόλος του στη διατήρηση της παγκοσμίας οικονομικής ισορροπίας.....	32
2.5.1	Στόχοι του ΔΝΤ.....	33
2.5.2	Συνοπτική παρουσίαση στοιχείων της δομής του.....	34
2.6	Μέσα εμπορικής πολιτικής	38
2.6.1	Επιδότησεις εξαγωγών και ποσοστώσεις εισαγωγών	38
2.6.2	Εκούσιος περιορισμός εξαγωγών.....	39
2.5.3	Αξίωση ελαχίστου εγχωρίου μεριδίου παραγωγής.....	40
2.5.4	Πολιτικές μεταβολής συναλλαγματικής ισοτιμίας.....	40
2.6	Επιδράσεις πολιτικής εμπορίου	42

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΚΡΙΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΩΣ ΣΥΝΕΠΕΙΑ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΑΝΙΣΟΡΡΟΠΙΩΝ

3.1 Η ασιατική κρίση του 1997-1998.....	44
3.2 Η χρηματοπιστωτική κρίση του 2007-2008.....	47
3.2.1 Εισαγωγικά στοιχεία	47
3.2.2 Αίτια της κρίσης.....	48
3.2.3 Συνέπειες της κρίσης.....	49
3.2.4 Μεταφορά της κρίσης στην πραγματική οικονομία	50
3.3 Η παγκόσμια οικονομική κρίση	51
3.3.1 Εισαγωγικά στοιχεία.....	51
3.3.2 Αίτια της κρίσης	52
3.3.3 Η σχέση ανάμεσα στις παγκόσμιες οικονομικές ανισορροπίες και την κρίση.....	55
3.3.4 Αριθμητικοί δείκτες των οικονομικών ανισορροπιών στην περίοδο της κρίσης.....	58

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΚΙΝΑΣ

4.1 Κίνα: Η οικονομική υπερδύναμη του 21 ^{ου} αιώνα.....	59
4.2 Η Κίνα ως ρυθμιστικός παράγοντας της παγκόσμιας οικονομίας	61
4.3 Οικονομικές και εμπορικές σχέσεις της Κίνας με άλλες χώρες.....	62
4.3.1 Οι σχέσεις της Κίνας με τη υπόλοιπη Ασία.....	63
4.3.1.1 Οι σχέσεις της Κίνας με την Ιαπωνία.....	64
4.3.1.2 Οι σχέσεις της Κίνας με τις χώρες του ASEAN.	66

4.3.1.3 Οι σχέσεις της Κίνας με τη Ρωσία.....	67
4.3.1.4 Οι σχέσεις της Κίνας με τη Ν.Κορέα.....	67
4.3.1.5 Οι σχέσεις της Κίνας με την Ινδία.....	68
4.3.1.6 Οι σχέσεις της Κίνας με την Ταϊβάν.....	68
4.3.1.7 Οι σχέσεις της Κίνας με το Χονγκ Κονγκ.....	69
4.3.2 Οι σχέσεις της Κίνας με τις χώρες της Λατινικής Αμερικής.....	72
4.3.3 Η σχέση της Κίνας με τις Αφρικανικές χώρες.....	73
4.3.4 Οι σχέσεις της Κίνας με την Ευρωπαϊκή Ένωση.....	73
4.3.5 Οι σχέσεις της Κίνας με τις ΗΠΑ.....	74
4.3.5.1 Εμπορική αλληλεξάρτηση ανάμεσα στην Κίνα και τις ΗΠΑ.....	75
4.3.5.2 Η Κίνα ως κάτοχος χρέους των ΗΠΑ.....	77
4.3.5.3 Νομισματική αλληλεπίδραση ανάμεσα στην Κίνα και τις ΗΠΑ.....	79
4.3.5.4 Πιθανές επιπτώσεις ανατίμησης του Γιουαν.....	81
 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	 84
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	87

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

1.1 Οι Οικονομικοί κλάδοι της Μικροοικονομίας και Μακροοικονομίας

Ο επιστημονικός κλάδος της Μικροοικονομίας είναι ο κλάδος της Οικονομικής Επιστήμης που ασχολείται με τα ζητήματα των επιμέρους οικονομικών μονάδων στα πλαίσια ενός κράτους, δηλαδή των καταναλωτών, των παραγωγών, των επιχειρήσεων, των επενδυτών, των αποταμιευτών κ.ο.κ.

Κάποια από τα θέματα που αφορούν τη Μικροοικονομία είναι:

- Η διαμόρφωση της τιμής του κάθε αγαθού ή κάθε παραγωγικού συντελεστή στην αγορά.
- Το πώς δαπανάται το εισόδημα των καταναλωτών.
- Ποιες αποφάσεις λαμβάνει ο παραγωγός για την παραγωγή των αγαθών και με ποια κριτήρια γίνεται η λήψη των αποφάσεων αυτών.
- Η λειτουργία των διάφορων μορφών αγοράς.

Από την άλλη πλευρά, ο επιστημονικός κλάδος της Μακροοικονομίας είναι ο κλάδος της Οικονομικής Επιστήμης που ασχολείται με τη μελέτη του οικονομικού συστήματος στο σύνολό του ή μεγάλων επιμέρους τομέων του. Συγκεκριμένα, ασχολείται με ζητήματα που αφορούν το σύνολο των καταναλωτών, των παραγωγών, ή των επιχειρήσεων, καθώς και με ζητήματα που αφορούν το δημόσιο τομέα ως ευρύτερο σύνολο.

Θέματα που αφορούν τη Μακροοικονομία είναι ο προσδιορισμός του εθνικού εισοδήματος, της εθνικής δαπάνης, της συνολικής απασχόλησης, της συνολικής κατανάλωσης, της συνολικής επένδυσης, της ανεργίας, του πληθωρισμού, της οικονομικής ανάπτυξης, καθώς και του βιοτικού επιπέδου. Επίσης, στο επίκεντρο του

ενδιαφέροντος της μακροοικονομικής ανάλυσης βρίσκεται το ακαθάριστο εθνικό προϊόν μιας χώρας (ΑΕΠ), δηλαδή η αξία όλων των τελικών αγαθών και υπηρεσιών που παράγονται από τους συντελεστές παραγωγής της και πωλούνται στην αγορά σε μια δεδομένη χρονική περίοδο.

Σημειώνεται ότι το ΑΕΠ (*GDP: Gross Domestic Product*) αποτελεί το βασικό μέτρο του προϊόντος μιας χώρας με το οποίο ασχολείται η μακροοικονομική και υπολογίζεται ουσιαστικά με την άθροιση όλων των δαπανών σε τελικό προϊόν σε τιμές αγοράς. Οι δαπάνες αυτές συνδέονται στενά με την απασχόληση της εργασίας, του κεφαλαίου και άλλων συντελεστών παραγωγής.

1.2 Το αντικείμενο της Διεθνούς Οικονομίας

Ο επιστημονικός κλάδος της Διεθνούς Οικονομίας μελετά και αναλύει τις Διεθνείς Οικονομικές Σχέσεις και κατά προέκταση το Διεθνές Εμπόριο. Πιο συγκεκριμένα, ασχολείται με την μελέτη των διεθνών οικονομικών συναλλαγών σε προϊόντα και συντελεστές παραγωγής, με τον τρόπο με τον οποίο πραγματοποιούνται και τέλος με τα οφέλη που αποκομίζουν οι χώρες από αυτές. Επιπλέον, μελετά τις νομισματικές συναλλαγές που συνοδεύουν τις διεθνείς οικονομικές συναλλαγές και τις επιπτώσεις που έχουν πάνω στις οικονομίες των κρατών.

1.3 Ορισμός βασικών εννοιών

Για την πληρέστερη κατανόηση των δομών του επιστημονικού κλάδου της Διεθνούς Οικονομίας κρίνεται απαραίτητο να προηγηθεί ο ορισμός κάποιων βασικών εννοιών, μέσω των οποίων περιγράφονται πολλές οικονομικές έννοιες, καθώς και οι εμπορικές σχέσεις μεταξύ κρατών.

1.3.1 Ελεύθερο Εμπόριο και Προστατευτισμός

Ο όρος Ελεύθερο Εμπόριο αναφέρεται στο εμπόριο μεταξύ κρατών χωρίς την παρουσία προστατευτικών μέτρων, όπως για παράδειγμα δασμούς και τελωνεία και πρωτοεμφανίστηκε το 18^ο αιώνα στο Ηνωμένο Βασίλειο.

Ήδη από τις αρχές του 16^{ου} αιώνα οι κυβερνήσεις των κρατών ανησυχούσαν για τις επιδράσεις του διεθνούς ανταγωνισμού στην εθνική οικονομία και κατά

προέκταση στην ευμάρεια των επιμέρους εγχώριων οικονομικών κλάδων. Για το λόγο αυτό, προσπάθησαν άλλοτε να προασπίσουν τα οικεία συμφέροντα θέτοντας όρια στις εισαγωγές και άλλοτε να βοηθήσουν τον παγκόσμιο ανταγωνισμό επιδοτώντας τις εξαγωγές. Οι τακτικές αυτές είναι τακτικές προστατευτισμού ή αλλιώς παρεμβατισμού, μεγάλο μέρος των οποίων μεταφράζεται σε επιβολή υψηλότερων δασμών στις εισαγωγές προϊόντων.

Με τον όρο “δασμός” αναφερόμαστε στο φόρο που επιβάλλεται κατά την εισαγωγή ενός αγαθού. Οι δασμοί κατά είδος επιβάλλονται ως σταθερή επιβάρυνση επί κάθε μονάδας εισαγόμενου αγαθού, ενώ οι δασμοί επί της αξίας αποτελούν φόρους που επιβάλλονται ως ποσοστό επί της αξίας των εισαγόμενων αγαθών. Σε κάθε περίπτωση, το αποτέλεσμα της επιβολής των δασμών είναι η αύξηση του κόστους των εισαγόμενων σε μια χώρα αγαθών. Οι δασμοί χρησιμοποιούνται από τη μια μεριά σαν πηγή κρατικών εσόδων, από την άλλη μεριά, όμως, εξυπηρετούν και έμμεσα στη μείωση των εισαγόμενων αγαθών και κατά συνέπεια στην αύξηση της εγχώριας παραγωγής και κατανάλωσης.

Σήμερα, η χρησιμότητα των δασμών έχει περιοριστεί, καθώς οι σύγχρονες κυβερνήσεις επιλέγουν συχνά να προστατεύουν τις εγχώριες βιομηχανίες μέσω μη δασμολογικών εμποδίων, όπως οι ποσοτώσεις εισαγωγών και η περιστολή εξαγωγών που αναφέρονται στον περιορισμό της ποσότητας των εισαγόμενων και εξαγόμενων προϊόντων αντίστοιχα. Σημειώνεται ότι περιστολή των εξαγωγών πραγματοποιείται από τη χώρα εξαγωγής, συνήθως μετά από σχετικό αίτημα της χώρας εισαγωγής.

1.3.2 Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών

Το Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (*Current Account Balance*) ισούται με τη διαφορά των εσόδων που προέρχονται από το εξωτερικό για αγαθά και υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένων των υπηρεσιών των παραγωγικών συντελεστών, μείον τις αντίστοιχες πληρωμές που γίνονται σε ξένους από την εγχώρια οικονομία. Εάν το Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών είναι θετικό τότε η χώρα παρουσιάζει πλεόνασμα, ενώ εάν είναι αρνητικό παρουσιάζει έλλειμμα.

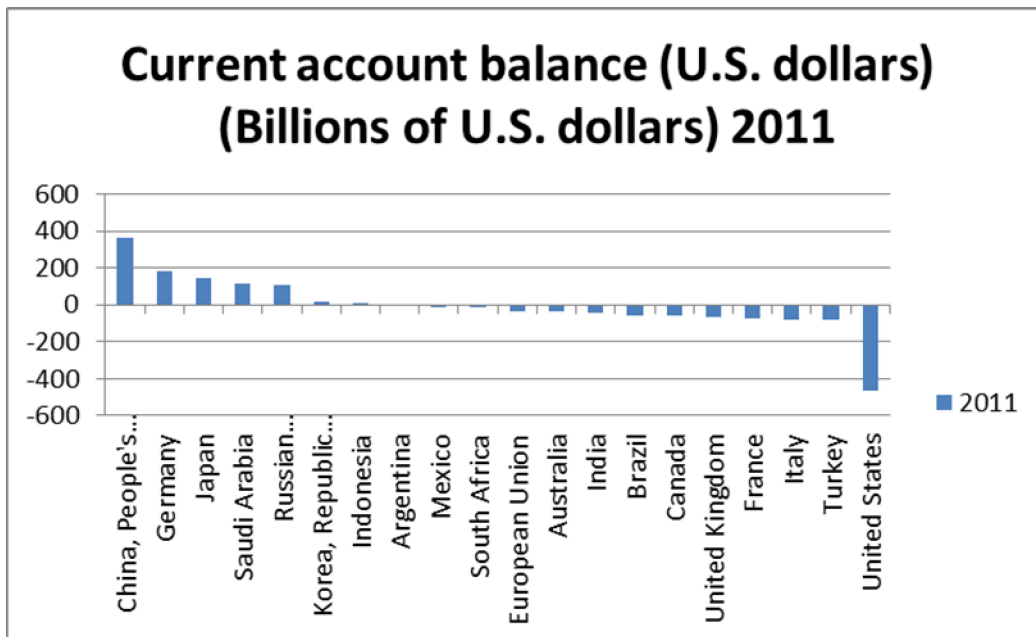
Αν, τώρα, συμβολίσουμε το σύνολο των εσόδων που προέρχονται από τις εξαγωγές με EX (*exports*) και τις δαπάνες που πραγματοποιούνται για τις εισαγωγές

προϊόντων με *IM (imports)*, το Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (*CA*) υπολογίζεται ως εξής:

$$CA = EX - IM .$$

Στο επόμενο γράφημα βλέπουμε τα ισοζύγια τρεχουσών συναλλαγών 20 χωρών για το 2011.

Γράφημα 1.1

Πηγή: www.imf.org

Στο Γράφημα 1.1 παρατηρούμε τα ισοζύγια τρεχουσών συναλλαγών κάποιων από τις σημαντικότερες οικονομίες του κόσμου και ενδιαφέρον παρουσιάζει ο έντονα ελλειμματικός ή αντίστοιχα ο έντονα πλεονασματικός χαρακτήρας κάποιων από αυτές.

Κλείνοντας το ζήτημα του Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών αξίζει να δούμε συγκεντρωτικά την πορεία του ελληνικού Ισοζυγίου από το 1975, μέχρι και το ξέσπασμα της κρίσης το 2008.

Πίνακας 1.1

ΕΤΗ	ΕΛΛΕΙΜΜΑ ΙΣΟΖΥΓΙΟΥ / ΔΕΠ
1975-1979	0,96%
1980-1984	0,28%
1985-1989	-1,44%
1990-1994	-0,94%
1995-1999	-2,92%
2000-2004	-11,82%
2005-2008	-12,15%

Παρατηρούμε ότι η ελληνική οικονομία παρουσίασε σημαντική αύξηση του ελλείμματος κατά την τετραετία 2000-2004, με την κατάσταση να παραμένει αναλλοίωτη μέχρι την παγκόσμια οικονομική συγκυρία του 2008.

Στο σημείο, όμως, αυτό θα επισημάνουμε απλώς το γεγονός ότι παρόλο που μέχρι και το δεύτερο μισό του 2008, το ενδιαφέρον της παγκόσμιας οικονομίας και κοινής γνώμης δεν ήταν στραμμένο στην Ελλάδα, από το 2009 και μετά όπου η παγκόσμια κοινότητα άρχισε να βιώνει έντονα την οικονομική κρίση, οι διεθνείς αγορές άρχισαν να εστιάζουν στα μεγάλα δημοσιονομικά βάρη που ανέλαβαν οι κυβερνήσεις τους για να σώσουν κατ'αρχήν τον χρηματοπιστωτικό τομέα και έπειτα τις οικονομίες τους κι έτσι χώρες όπως η Ελλάδα που ήταν σε χειρότερη δημοσιονομική θέση άρχισαν να νιώθουν τις επιπτώσεις όλο και πιο έντονα.

1.3.3 Ισοζύγιο Κεφαλαίων

Το Ισοζύγιο Κεφαλαίων (*Capital Account*) αντιπροσωπεύει την καθαρή ροή περιουσιακών στοιχείων που μεταβιβάζονται μονομερώς προς μια χώρα.

Με τον όρο Περιουσιακό Στοιχείο (*Asset*) αναφερόμαστε σε κάθε οικονομικό πόρο τον οποίο έχει αποκτήσει στο παρελθόν μια επιχείρηση ή ένα κράτος και τον οποίο εκμεταλλεύεται με σκοπό την παραγωγή και τη διάθεση αγαθών στην αγορά,

όπως επίσης και με σκοπό την παροχή υπηρεσιών. Προσδοκά δε ότι θα αποκομίσει οφέλη από την εκμετάλλευσή τους. Για παράδειγμα Περιουσιακό Στοιχείο αποτελούν τα μετρητά, τα γήπεδα, τα μηχανήματα, τα κτίρια, οι καταθέσεις, τα εμπορεύματα κ.ο.κ.

Γενικά, για να θεωρηθεί ένας οικονομικός πόρος Περιουσιακό Στοιχείο πρέπει να ισχύουν οι παρακάτω προϋποθέσεις:

- Να ανήκει στην κυριότητα της επιχείρησης ή του κράτους.
- Η αξία του να υπόκειται σε αντικειμενική μέτρηση με βάση τη χρηματική μονάδα (δολάριο, ευρώ κ.λ.π).
- Να προσδοκούνται μετρήσιμα οικονομικά οφέλη από την χρησιμοποίηση ή την εκμετάλλευση του.

1.3.4 Ισοζύγιο Χρηματοοικονομικών Συναλλαγών

Το Ισοζύγιο Χρηματοοικονομικών Συναλλαγών (*Financial Account*) είναι ίσο με τη διαφορά της αξίας των χρηματοοικονομικών εισροών (πιστώσεις) μείον την αξία των χρηματοοικονομικών εκροών (χρεώσεις) μιας χώρας.

Όταν η χώρα πωλεί ένα περιουσιακό στοιχείο στο εξωτερικό, η συναλλαγή καταχωρείται ως χρηματοοικονομική εισροή και είναι πιστωτική στις χρηματοοικονομικές της ροές.

Ομοίως, όταν η χώρα αγοράζει ένα περιουσιακό στοιχείο από το εξωτερικό, η συναλλαγή καταχωρείται ως χρηματοοικονομική εκροή και είναι χρεωστική στις χρηματοοικονομικές της ροές, διότι εκρέουν κεφάλαια. Όταν οι κάτοικοι μιας χώρας πωλούν περισσότερα περιουσιακά στοιχεία στους ξένους από όσα αγοράζουν από αυτούς, το Ισοζύγιο Χρηματοοικονομικών Συναλλαγών προκύπτει θετικό σχηματίζοντας πλεόνασμα

Γενικά, το άθροισμα του Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών, του Ισοζυγίου Κεφαλαίων και του Ισοζυγίου Χρηματοοικονομικών Συναλλαγών πρέπει να είναι μηδέν σε κάθε περίοδο. Δηλαδή, πρέπει να ισχύει:

$$\boxed{IT\Sigma + IK + IX\Sigma = 0}$$

όπου: ΙΤΣ: Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών

ΙΚ: Ισοζύγιο Κεφαλαίων

ΙΧΣ: Ισοζύγιο Χρηματοπιστωτικών Συναλλαγών

Αυτό ισχύει διότι κάθε διεθνής συναλλαγή αντιπροσωπεύει μια ανταλλαγή αγαθών, υπηρεσιών ή περιουσιακών στοιχείων μεταξύ των χωρών και πάντοτε τα δύο μέρη της ανταλλαγής αντισταθμίζονται.

1.3.5 Συναλλαγματική Ισοτιμία

Συναλλαγματική Ισοτιμία (*Exchange Rate*) ονομάζεται η τιμή στην οποία ανταλλάσσονται δύο εθνικά νομίσματα στη διεθνή αγορά συναλλάγματος, δηλαδή η ποσότητα ενός νομίσματος που απαιτείται για την αγορά μίας μονάδος ενός άλλου νομίσματος. Η μεγάλη μεταβλητότητα των συναλλαγματικών ισοτιμιών επηρεάζει τις εθνικές οικονομίες γιατί οι αυξομειώσεις των τιμών ενός νομίσματος διαμορφώνουν την ανταγωνιστικότητα των προϊόντων τους και τελικά την οικονομική δραστηριότητα.

Πιο αναλυτικά, η ανατίμηση ενός νομίσματος αποδυναμώνει τις εξαγωγές και την παραγωγή, καθώς με τον τρόπο αυτό μειώνεται η διεθνής ανταγωνιστικότητα της συγκεκριμένης χώρας, ενώ η υποτίμηση ενισχύει τον πληθωρισμό (περίπτωση εισαγόμενου πληθωρισμού), αφού έτσι οι εισαγωγές γίνονται ακριβότερες και οι εξαγωγές φθηνότερες.

Στο διάγραμμα που ακολουθεί βλέπουμε την πορεία της συναλλαγματικής ισοτιμίας του ευρώ έναντι του δολαρίου κατά τη διάρκεια της περιόδου Ιουνίου-Οκτωβρίου 2011.

Γράφημα 1.2

Πηγή: <http://www.naftemporiki.gr>

1.3.6 Εθνική Αποταμίευση: Ιδιωτική και Δημόσια

Η έννοια της Εθνικής Αποταμίευσης, δηλαδή του μέρους του Εθνικού Προϊόντος, Y , που δεν αφιερώνεται στην Κατανάλωση, C , ούτε αποτελεί μέρος των Δαπανών του δημοσίου, G , διαφοροποιείται ανάλογα με το αν πρόκειται για κλειστή ή ανοικτή οικονομία. Στο σημείο αυτό αξίζει να διευκρινιστεί το γεγονός ότι με τον όρο δημόσιο αναφερόμαστε στην ομοσπονδιακή κυβέρνηση, καθώς και τις επιμέρους πολιτειακές και τοπικές κυβερνήσεις ως ενιαίο σύνολο.

Από τη μια πλευρά, λοιπόν, σε μια κλειστή οικονομία δεν υπάρχουν αλληλεπιδράσεις με άλλες οικονομίες στον κόσμο κι έτσι υπάρχει η δυνατότητα αποταμίευσης αποκλειστικά και μόνο αυξάνοντας τα αποθέματα κεφαλαίου. Ενώ από την άλλη πλευρά, σε μια ανοικτή οικονομία, όπου υπάρχουν αλληλεπιδράσεις με άλλες οικονομίες, οι οποίες μεταφράζονται σε εισαγωγές και εξαγωγές αγαθών και κίνηση κεφαλαίων, υπάρχει η δυνατότητα αποταμίευσης είτε αυξάνοντας τα αποθέματα κεφαλαίου, είτε αποκτώντας πλούτο στο εξωτερικό. Η θεμελιώδης αυτή διαφορά οδηγεί στο να ορίζεται διαφορετικά η Εθνική Αποταμίευση σε κλειστές και ανοικτές οικονομίες.

Η αποταμίευση S σε μια κλειστή οικονομία ταυτίζεται με τα κεφάλαια I που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν ως Επένδυση (*Investment*) και ισούται με τη διαφορά:

$$S = Y - C - G = I ,$$

ενώ η αποταμίευση S σε μια ανοικτή οικονομία ισούται με:

$$S = Y - C - G + (EX - IM) = I + (EX - IM) , \text{ όπου}$$

με EX συμβολίζονται οι εξαγωγές και με IM οι εισαγωγές.

Η ιδιωτική αποταμίευση, τώρα, ορίζεται ως το τμήμα του διαθέσιμου εισοδήματος που αποταμιεύεται αντί να καταναλώνεται. Το διαθέσιμο εισόδημα είναι το εθνικό εισόδημα που θα συμβολίζουμε με Y , μείον τους φόρους που συλλέγει το κράτος από τα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις, T . Η ιδιωτική αποταμίευση που θα συμβολίζουμε με S^p (*private savings*) μπορεί να εκφρασθεί ως εξής:

$$S^p = Y - T - C .$$

Η δημόσια αποταμίευση συμβολίζεται με S^g (*governmental savings*) και ορίζεται με παρόμοιο τρόπο. Το δημόσιο εισόδημα αποτελείται από το καθαρό εισόδημα από φόρους, T , ενώ η δημόσια κατανάλωση συνίσταται από τις δαπάνες του δημοσίου, G . Τελικά, η δημόσια αποταμίευση δίνεται όπως ήταν αναμενόμενο από την παρακάτω σχέση:

$$S^g = T - G .$$

Οι δύο αυτές κατηγορίες αποταμίευσης συνιστούν την Εθνική Αποταμίευση κάτι που άμεσα προκύπτει από την παρακάτω σχέση:

$$\begin{aligned} S &= Y - C - G \\ &= Y - C - G + T - T \\ &= (Y - T - C) + (T - G) \\ &= S^p + S^g . \end{aligned}$$

1.3.7 Διεθνής Αγορά Κεφαλαίου

Με τον όρο Αγορά Κεφαλαίου εννοούμε ένα σύνολο ρυθμίσεων βάσει των οποίων τα άτομα και οι επιχειρήσεις ανταλλάσσουν χρήματα την παρούσα στιγμή, έναντι υποσχέσεων αποπληρωμής στο μέλλον.

Στην Κεφαλαιαγορά διακινούνται χρηματικά κεφάλαια με μακροχρόνιο επενδυτικό ορίζοντα χρησιμοποιώντας ποικίλα χρηματοοικονομικά προϊόντα. Οικονομικοί πόροι μεταφέρονται από τις πλεονασματικές οικονομικές μονάδες (ιδιώτες ή θεσμικοί) προς τις ελλειμματικές οικονομικές μονάδες (επιχειρήσεις) και αυτές με τη σειρά τους καταβάλλουν ως αντίτιμο μέρος των κερδών τους, αλλά και μετακυλύουν μέρος του κινδύνου αξιοποίησης πόρων στις πρώτες.

Τα βασικά χαρακτηριστικά των αξιογράφων της Αγοράς Κεφαλαίου είναι:

- Υψηλότερος κίνδυνος αθέτησης υποχρεώσεων των εκδοτών.
- Σημαντική διακύμανση τιμών
- Μακροπρόθεσμος ορίζοντας διάρκειας ζωής.

Η αυξανόμενη σπουδαιότητα του Διεθνούς Εμπορίου, κυρίως από τη δεκαετία του '60 και μετά, συνοδεύτηκε από μια μεγέθυνση της διεθνούς κεφαλαιαγοράς, η οποία συνδέει τις αγορές κεφαλαίου των επιμέρους χωρών. Έτσι, για παράδειγμα, κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '70, οι πλουσιότερες πετρελαιοπαραγωγές χώρες της Μέσης Ανατολής τοποθέτησαν τα από το πετρέλαιο προερχόμενα κεφάλαιά τους σε τράπεζες του Λονδίνου ή της Νέας Υόρκης και στη συνέχεια αυτές οι τράπεζες δάνεισαν χρήματα σε κυβερνήσεις και μεγάλες επιχειρήσεις στην Ασία και τη Λατινική Αμερική.

Υπάρχουν, όμως, ορισμένοι κίνδυνοι που συνδέονται με τις διεθνείς αγορές κεφαλαίου, όπως αυτός της διακύμανσης νομισμάτων. Αν, παραδείγματος χάρη, το δολάριο υποχωρήσει αιφνιδίως έναντι του ευρώ, τότε οι ευρωπαίοι επενδυτές που έχουν αγοράσει αμερικανικά ομόλογα υφίστανται μια σημαντική απώλεια κεφαλαίου. Ένας άλλος κίνδυνος που ενέχει είναι αυτός της εθνικής πτώχευσης. Ο κίνδυνος αυτός συνίσταται στην άρνηση αποπληρωμής του χρέους από μια χώρα που βρίσκεται υπό πτώχευση και σε αυτή την περίπτωση δύναται να μην υπάρχει τρόπος δικαστικής προσφυγής για τον πιστωτή της.

1.4 Επιδιώξεις κρατών από τη συμμετοχή τους στο Διεθνές Εμπόριο

Είναι, γενικά, εύλογο να θεωρήσουμε πως τα επιμέρους κράτη αντιμετωπίζουν τη συμμετοχή τους στο διεθνές εμπόριο με κριτήριο τα σχετικά κέρδη που δύνανται να αποκομίσουν από αυτό και όχι τα απόλυτα (Head, 2005). Το γεγονός αυτό εξηγείται από την απουσία μιας υπέρτατης εξουσιαστικής κανονιστικής αρχής στον διεθνή χώρο, καθώς και από τον κατακερματισμό του χώρου αυτού σε αυτόνομες οντότητες. Η αυτονομία των οντοτήτων αυτών, δηλαδή των κρατών, επιβάλλει την υιοθέτηση μιας εγωιστικής συμπεριφοράς προκειμένου το εκάστοτε κράτος να διασφαλίσει τα οικονομικά συμφέροντα και την επιβίωσή του.

Απότοκος της συμπεριφοράς αυτής, σε οικονομικό πάντα επίπεδο, είναι, ο ποικιλόμορφος κρατικός παρεμβατισμός, ο οποίος γενικά αναφέρεται στις παρεμβατικές ενέργειες ενός κράτους οι οποίες επηρεάζουν τη δραστηριότητα των επιμέρους συστατικών του (ιδιωτών, επιχειρήσεων κ.ο.κ). Η ποικιλότητά του, παρότι οφείλεται στην εμφάνισή του σε διαφορετικές χρονικές περιόδους, παρόλα αυτά εξυπηρετεί πάντα την ίδια επιδίωξη: την εξασφάλιση της επιβίωσης της οντότητας που προστατεύει μέσω της μεγιστοποίησης των σχετικών της κερδών από τη συνδιαλλαγή της με τους άλλους διεθνείς δρώντες. Έτσι, στο πλαίσιο αυτό, η οικονομική συνδιαλλαγή και συνεργασία μολονότι δεν απορρίπτεται, ωστόσο υπακούει στην ανωτέρω συλλογιστική επαύξησης της εθνικής ισχύος, σε οικονομικό αλλά και πολιτικό επίπεδο. Στη συνέχεια θα γίνει μια εκτενέστερη αναφορά στην έννοια του παρεμβατισμού, καθώς στις επιπτώσεις του στην παγκόσμια οικονομία.

Ωστόσο, υπάρχει η πεποίθηση πως σε γενικές γραμμές αξίζει να επιμείνουμε στην προσπάθεια εξεύρεσης ενός διεθνούς ρυθμιστικού πλαισίου στη βάση της διακυβερνητικής ρύθμισης. Γνωρίζουμε φυσικά πως μία χώρα ενδέχεται να παρουσιάζει άλλοτε πλεόνασμα και άλλοτε έλλειμμα στο εμπορικό της ισοζύγιο. Η εναλλαγή πλεονασμάτων με ελλείμματα δεν αποτελεί πρόβλημα όταν συμβαίνει σε βραχυχρόνιο ορίζοντα. Όμως, μια οικονομία υφίσταται αρνητικές επιπτώσεις όταν εμφανίζει επί μακρές περιόδους διαρκή εμπορικά ελλείμματα. Όπως επισημαίνει ο Αμερικανός οικονομολόγος και ακαδημαϊκός Joseph E. Stiglitz “Δεν μπορεί κανείς να καταφέρεται εναντίον των χωρών που παρουσιάζουν έλλειμμα, αφού οι χώρες που παρουσιάζουν πλεόνασμα φταίνε εξίσου. Ωστόσο, τα μεγάλα εμπορικά ελλείμματα μπορούν να αποτελέσουν πρόβλημα επειδή συνεπάγονται ότι μια χώρα θα πρέπει να δανείζεται χρόνο με το χρόνο. Και εάν εκείνοι που παρέχουν τα κεφάλαια αλλάξουν

γνώμη και σταματήσουν να δίνουν δάνεια, η χώρα μπορεί να βρεθεί σε εξαιρετικά δύσκολη θέση, δηλαδή σε κρίση”.

Οι προηγούμενες παρατηρήσεις σχετικά με τον κίνδυνο που ελλοχεύει για μία χώρα από τα μακροχρόνια εμπορικά της ελλείμματα, υπενθυμίζουν πως ενώ η θεωρία δέχεται και φυσικά σε λογιστικό επίπεδο θεωρητικά ισχύει, πως διεθνώς το άθροισμα όλων των ελλειμμάτων στον κόσμο ισούται με το άθροισμα όλων των πλεονασμάτων, στην πράξη η ανησυχία των χωρών για τα μακροχρόνια ελλείμματα, αντικατοπτρίζεται διαχρονικά στις ποικίλες μορφές παρεμβατισμού προκειμένου να επιτύχουν εμπορικά πλεονάσματα.

Κλείνοντας, αξίζει να αναφερθούμε στο γεγονός ότι η απουσία αφενός μιας διεθνούς ρυθμιστικής αρχής και αφετέρου η ύπαρξη πολλών κυρίαρχων δρώντων στο διεθνές σύστημα, σημαίνει πως η μέση λύση, δηλαδή η οικειοθελής, δημοκρατική διακυβερνητική ρύθμιση, αποτελεί συχνά τη μόνη εφικτή και φυσικά βιώσιμη λύση σε βάθος χρόνου. Στη βάση της συλλογιστικής αυτής, γίνεται κατανοητή η εναλλακτική υιοθέτηση χειρισμών παρεμβατισμού και φιλελευθεροποίησης. Εάν οι κυρίαρχες οντότητες εκτιμούν πως η διεθνής διακυβερνητική ρύθμιση ευνοεί τα σχετικά τους κέρδη από τη συμμετοχή τους στην διεθνή οικονομική ανταλλαγή, θα επιδιώκουν την περαιτέρω φιλελευθεροποίηση του εμπορίου. Αν, όμως, θεωρούν πως οι διεθνείς ρυθμίσεις επιφέρουν διαφορική, δηλαδή με διαφορετικούς ρυθμούς, ανάπτυξη μεταξύ των κρατών και επομένως μείωση των σχετικών οφελών, τότε θα υιοθετούν προστατευτικούς χειρισμούς τέτοιους ώστε τα οικεία οφέλη να θιχτούν όσο το δυνατόν λιγότερο.

Η μέχρι τώρα ιστορική εξέλιξη έχει δείξει πως τα κράτη, στις περισσότερες περιπτώσεις και για τις μεγαλύτερες χρονικές περιόδους του ιστορικού διανύσματος, δεν είναι επαρκώς ικανοποιημένα από τις διεθνείς οικονομικές ρυθμίσεις και τα συνεπαγόμενα από αυτές σχετικά τους οφέλη. Το γεγονός αυτό, συνηγορεί στην εκτίμηση, όπως ήδη ειπώθηκε, για την εμφάνιση διαρκών κύκλων προστατευτισμού και φιλελευθεροποίησης.

Στο ίδιο ακριβώς πνεύμα κινούνται και οι χειρισμοί οικονομικών ενόσεων και όχι επιμέρους κρατών. Για παράδειγμα, το μερίδιο των χωρών Αφρικής, Καραϊβικής και Ειρηνικού (*ACP group: African Caribbean and Pacific countries*) στην ευρωπαϊκή αγορά έπεσε από το 6,7% το 1976 σε 3% το 1998, με περισσότερο από το 60% των εξαγωγών Αφρικής, Καραϊβικής και Ειρηνικού να συγκεντρώνεται σε μόνο δέκα πρωτογενή προϊόντα (Cohn, 2009). Επομένως, δυνητικά, είναι λογικό να

αναμένουμε οικονομικούς ανταγωνισμούς και εμπορικούς πολέμους μεταξύ οικονομικών ενώσεων, δηλαδή την επανεμφάνιση του προστατευτισμού, αλλά πλέον σε διαπεριφερειακό επίπεδο.

Η σύγχρονη εικόνα της παγκόσμιας οικονομίας αποτελεί απόρροια των παραπάνω χειρισμών και φαινομένων, στις δυσμενείς συνέπειες των οποίων συμπεριλαμβάνεται εκτός των άλλων το φαινόμενο των έντονων οικονομικών ανισορροπιών που εμφανίζονται σήμερα σε παγκόσμιο επίπεδο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΩΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΑΝΙΣΟΡΡΟΠΙΩΝ

2.1 Ορισμός του φαινομένου των οικονομικών ανισορροπιών

Το φαινόμενο των παγκόσμιων οικονομικών ανισορροπιών αποτελεί συχνά αντικείμενο ανάλυσης στο πλαίσιο της ελληνικής και ξένης βιβλιογραφίας, ενώ σαν έννοια χρησιμοποιείται ακόμα συχνότερα σε συζητήσεις σχετικά με την διεθνή πολιτική και οικονομία, σπάνια όμως ορίζεται πλήρως. Γενικά, η έννοια των παγκόσμιων οικονομικών ανισορροπιών έρχεται σε αντίθεση με αυτή των εσωτερικών ανισορροπιών, οι οποίες περιγράφονται κατά βάση με φαινόμενα επαγγελματικών ανισοτήτων και έλλειψης πληθωριστικών πιέσεων. Για τις εξωτερικές οικονομικές ανισορροπίες, όμως, δεν έχει ακόμα δοθεί ένας ακριβής ορισμός.

Έτσι, θα μπορούσε από κάποιους να θεωρηθεί παγκόσμια οικονομική ανισορροπία η σημαντική διεύρυνση του ελλείμματος ή πλεονάσματος στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών ενός κράτους. Ένας τέτοιος, όμως, ορισμός δεν περιγράφει την έννοια την ανισορροπίας ανάμεσα σε κράτη, παρά αρκείται στον εντοπισμό σημαντικών οικονομικών αλλαγών στα πλαίσια ενός κράτους. Για το λόγο αυτό κρίνεται ακατάλληλος για την πλήρη περιγραφή του φαινομένου. Τελικά, οι οικονομικές ανισορροπίες ορίζονται ως εξής (Bracke et al., 2008):

- Ως οικονομικές ανισορροπίες ορίζονται οι εξωτερικές θέσεις των σημαντικών για την παγκόσμια κοινότητα οικονομιών, που ενέχουν κινδύνους για την παγκόσμια οικονομία.

Ο όρος “εξωτερικές θέσεις” δεν αναφέρεται μόνο στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, αλλά και στις ευρύτερες οικονομικές θέσεις ορισμένων κρατών που επιδρούν σημαντικά στην παγκόσμια οικονομία. Τα κράτη που θεωρούνται ύψιστης σημασίας για την παγκόσμια οικονομία διαφέρουν ανάλογα με τη χρονική περίοδο, καθώς επίσης και ανάλογα με το φαινόμενο που μελετάται. Για παράδειγμα, η Ταϊλάνδη θεωρήθηκε κράτος ύψιστης σημασίας κατά την έναρξη της ασιατικής κρίσης το 1997, παρόλο που αντιπροσώπευε πολύ μικρό μερίδιο της παγκόσμιας παραγωγής (λιγότερο από το 1%).

2.2 Σύντομη ιστορική αναδρομή

Στην παγκόσμια οικονομία, οι διαφορές μεταξύ των κρατών σχετικά με τις επενδυτικές δραστηριότητες του δημόσιου και ιδιωτικού τους τομέα αντικατοπτρίζονται τελικά σε εξωτερικές ανισορροπίες. Αυτές οι ανισορροπίες διογκώνονται ή συρρικνώνονται με το πέρασμα του χρόνου ανάλογα με τις οικονομικές αποφάσεις που λαμβάνονται από τα κράτη και δεν αποτελούν σε όλες τις περιπτώσεις λόγο ανησυχίας της παγκόσμιας κοινότητας. Παρόλα αυτά, στις περιπτώσεις όπου οι ανισορροπίες αυτές προκαλούν στρεβλώσεις στην παγκόσμια αγορά ή φαίνεται να ενέχουν κινδύνους για την παγκόσμια οικονομία, τότε η ανησυχία κρίνεται δικαιολογημένη.

Παρατηρώντας, τώρα, προσεκτικά την εξέλιξη των ισοζυγίων τρεχουσών συναλλαγών των κυριότερων ελλειμματικών και πλεονασματικών οικονομιών κατά τη διάρκεια των τελευταίων δεκαπέντε χρόνων, καταλήγουμε στο διαχωρισμό αυτού του χρονικού διαστήματος σε τέσσερις βασικές περιόδους (Blanchard et al., 2009). Ο παραπάνω διαχωρισμός της συνολικής χρονικής περιόδου οφείλεται στο γεγονός ότι η φύση των ανισορροπιών διαφέρει στο εκάστοτε χρονικό διάστημα, με τους παράγοντες που οδηγούν στην εμφάνιση του φαινομένου να ποικίλλουν και την παγκόσμια εικόνα της οικονομίας να μεταλλάσσεται σημαντικά.

2.2.1 Καθορισμός των τεσσάρων χρονικών περιόδων για τις οικονομικές ανισορροπίες, από το 1996 μέχρι το 2011

▪ **Πρώτη περίοδος: 1996-2000**

Κατά τη διάρκεια της πρώτης περιόδου, από 1996 μέχρι 2000, οι οικονομικές σχέσεις ανάμεσα στις κυριότερες ελλειμματικές και πλεονασματικές οικονομίες διαμορφώθηκαν κατά βάση από τους διαφορετικούς χειρισμούς των κρατών σχετικά με την τοποθέτηση κεφαλαίων, ανάλογα με τις εκάστοτε πεποιθήσεις για την επίτευξη της κατά το δυνατό μεγαλύτερης αποδοτικότητας αυτών.

Από τη μια μεριά, οι επενδύσεις αυξήθηκαν σε κάποιες αναπτυσσόμενες οικονομίες, όπως για παράδειγμα των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής, όπου οι καλπάζουσες τεχνολογικές εξελίξεις φαίνονταν πολλά υποσχόμενες για την επίτευξη πρωτοφανών κερδών στον τομέα της βιομηχανικής παραγωγής, γεγονός που οδήγησε σε σημαντική αύξηση του ελλείμματος των ΗΠΑ. Από την άλλη μεριά, ως αποτέλεσμα της Ασιατικής κρίσης, υπήρξε μείωση των επενδύσεων στην Ασία κάτι που οδήγησε στη δημιουργία πλεονασματικών ασιατικών οικονομιών.

▪ **Δεύτερη Περίοδος: 2001-2004**

Κατά τη διάρκεια της δεύτερης περιόδου, από το 2001 μέχρι το 2004, τα αποθεματικά των ΗΠΑ μειώθηκαν, κυρίως λόγω σημαντικής μείωσης των αποθεματικών του δημόσιου τομέα, ενώ τα αποθεματικά στον ιδιωτικό τομέα παρέμειναν σταθερά. Έτσι, αυξήθηκε το έλλειμμα της οικονομίας των ΗΠΑ, ενώ την ίδια στιγμή η Ασία εξακολουθούσε να αναδύεται οικονομικά, με τις οικονομίες των εξαγωγέων πετρελαίου να εμφανίζουν σταδιακά εμπορικό πλεόνασμα.

▪ **Τρίτη Περίοδος: 2005-2008**

Η τρίτη περίοδος από το 2005 μέχρι το 2008, συνέπεσε με την περίοδο αλματώδους αύξησης της αξίας των ακινήτων, την αύξηση των τιμών του πετρελαίου, καθώς και τη διαρκή συσσώρευση αποθεματικών από τις αναδυόμενες αγορές. Όσον αφορά τις κύριες ελλειμματικές οικονομίες, το έλλειμμα των ΗΠΑ

διευρύνθηκε περαιτέρω, λόγω των χαμηλότερων ιδιωτικών αποταμιεύσεων (με το ατομικό ποσοστό αποταμίευσης να πέφτει κάτω από το 2%), καθώς και λόγω της αισθητής ανόδου στις τιμές των ακινήτων. Το 2006, το έλλειμμα των ΗΠΑ ήταν το υψηλότερο των τελευταίων πενήντα ετών, αφού σκαρφάλωσε περίπου στο 6% του ΑΕΠ. Την ίδια στιγμή, το πλεόνασμα των αναδυόμενων οικονομιών και κυρίως των εξαγωγέων πετρελαίου αυξήθηκε αισθητά, με την οικονομία της Κίνας να εμφανίζει πρωτοφανές πλεόνασμα πάνω από 10% του ΑΕΠ. Η αύξηση του πλεονάσματος σε αυτές τις οικονομίες οδήγησε, επίσης, στη διαρκή συσσώρευση αποθεματικών, αφού τα συστήματα συναλλαγματικών ισοτιμιών δεν επέτρεπαν σημαντική ανατίμηση έναντι του δολαρίου.

▪ **Τέταρτη Περίοδος: 2008-σήμερα**

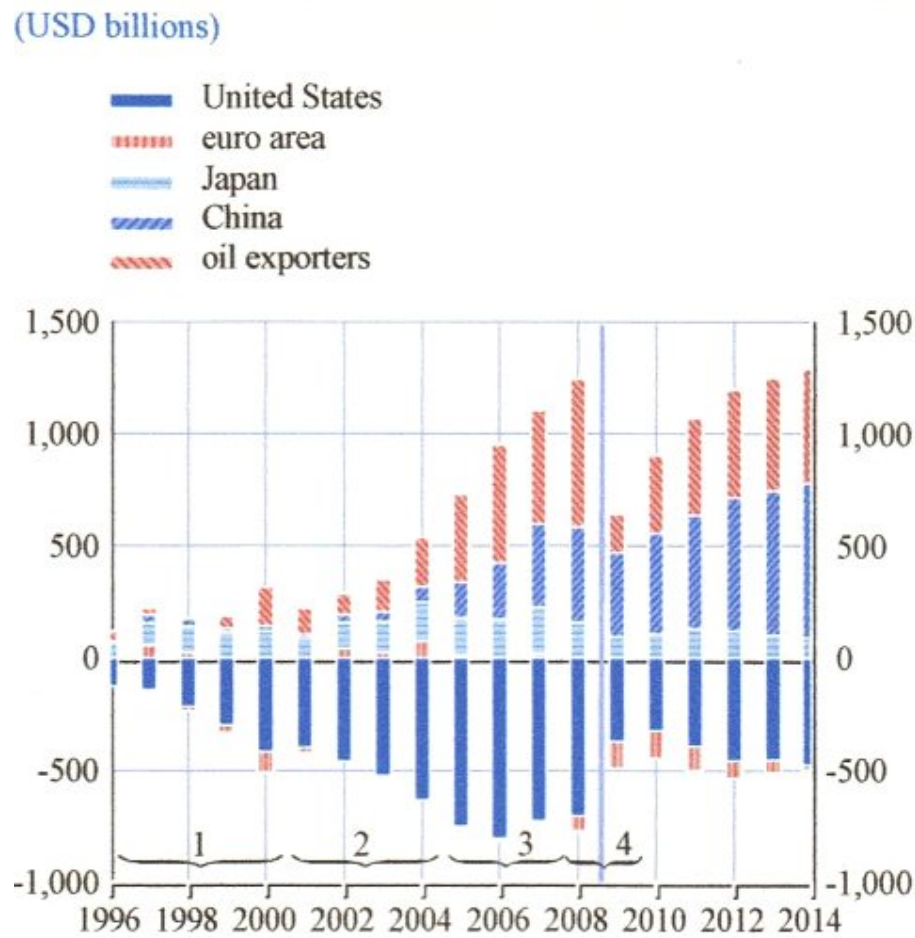
Η τέταρτη και τελευταία περίοδος, από το 2008 μέχρι και σήμερα, συνέπεσε χρονικά με παγκόσμιες οικονομικές αναταραχές και ουσιαστικά αποτελεί περίοδο μερικής εξομάλυνσης των οικονομικών ανισορροπιών. Αυτή η εξομάλυνση αντανακλάται από:

- Τη χαμηλότερη τιμή των εμπορευμάτων από τα μέσα του 2008 μέχρι τις αρχές του 2009, κάτι που οδήγησε στη μείωση του πλεονάσματος των εξαγωγέων πετρελαίου και κατά συνέπεια στη μείωση των κεφαλαίων που δαπανήθηκαν για πετρέλαιο από τις ελλειμματικές οικονομίες, όπως αυτή των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής.
- Κάποιους παράγοντες που σχετίζονται με την οικονομική κρίση, όπως η μείωση των επενδύσεων και των δεικτών κατανάλωσης για τις ΗΠΑ, καθώς και τη συνεχώς αυξανόμενη οικονομική αβεβαιότητα.
- Τη σημαντική συρρίκνωση του παγκόσμιου εμπορίου.
- Τα δημοσιονομικά κίνητρα της Κίνας που συνέβαλαν στη μείωση του πλεονάσματος το 2010.

2.2.2 Γραφική παρουσίαση των τεσσάρων χρονικών περιόδων για τις οικονομικές ανισορροπίες

Στο Γράφημα 2.1 που ακολουθεί βλέπουμε το έλλειμμα, καθώς και το πλεόνασμα σε δισεκατομμύρια δολάρια (*USD billions*) των κρατών που επιδρούν σημαντικά στην παγκόσμια οικονομία. Μέχρι και το 2008, την αρχή δηλαδή της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, τα στοιχεία είναι ακριβή, ενώ από το 2010 και μετά τα στοιχεία είναι υπολογισμένα προσεγγιστικά. Αξίζει να εφιστήσουμε την προσοχή στο γεγονός ότι οι οικονομίες που ελήφθησαν υπόψη είναι αυτές των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής, της Κίνας και των κρατών-εξαγωγέων πετρελαίου, όπως επίσης και η οικονομία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ιαπωνίας.

Γράφημα 2.1

Πηγή: *IMF World Economic Outlook, Οκτώβριος 2009*

Από το προηγούμενο γράφημα γίνεται εμφανής η άμβλυνση των οικονομικών ανισορροπιών στις αρχές της Τέταρτης Περιόδου και συγκεκριμένα στο διάστημα 2008-2009, ενώ ενισχύεται η ανησυχία για πιθανή επιδείνωση αυτών μέσα στα επόμενα χρόνια.

2.3 Οι έννοιες της εσωτερικής και εξωτερικής ισορροπίας

Γενικά, στόχο της οικονομικής πολιτικής κάθε κράτους αποτελεί η επίτευξη εσωτερικής και εξωτερικής ισορροπίας. Η εσωτερική ισορροπία ορίζεται από την επίτευξη του στόχου της πλήρους απασχόλησης των πόρων της οικονομίας και από τη σταθερότητα του εγχώριου επιπέδου τιμών. Ενώ, η εξωτερική ισορροπία επιτυγχάνεται στην περίπτωση που το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών μιας χώρας δεν είναι τόσο ελλειμματικό ώστε η χώρα να αδυνατεί να ανταποκριθεί μελλοντικά στις υποχρεώσεις που απορρέουν από το εξωτερικό της χρέος, ούτε τόσο πλεονασματικό ώστε να προκαλεί ανάλογες δυσχέρειες στις υπόλοιπες χώρες.

2.4 Το φαινόμενο εμφάνισης εξωτερικών ανισορροπιών

Όπως ήδη έχουμε δει η εμφάνιση έντονου ελλείμματος ή πλεονάσματος σε επιμέρους οικονομίες επηρεάζει την εγχώρια οικονομία, αλλά και τις οικονομικές σχέσεις μεταξύ κρατών. Ας δούμε, όμως, με ποιον τρόπο το κάνει:

2.4.1 Επίδραση του ελλείμματος ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών στην οικονομική δραστηριότητα

Η επίδραση του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών στην οικονομική δραστηριότητα και το ρυθμό επέκτασής της, προσεγγίζεται συνολικά από τρεις πλευρές (Οικονόμου et al., 2010):

- τη σημασία των ελλειμμάτων του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών για την αξιοποίηση των παραγωγικών δυνατοτήτων της οικονομίας
- την επίδραση της αύξησης των ελλειμμάτων στο ρυθμό οικονομικής επέκτασης
- τις επιπτώσεις τυχόν αυξήσεων του κόστους χρηματοδότησης των ελλειμμάτων

Τα υψηλά ελλείμματα στις τρέχουσες συναλλαγές με το εξωτερικό υποδηλώνουν την ανεπάρκεια της εθνικής αποταμίευσης να χρηματοδοτήσει την εγχώρια επένδυση. Όσον αφορά την ελληνική οικονομία, η ανεπάρκεια αυτή οφείλεται στη μείωση της αποταμίευσης των νοικοκυριών και την αύξηση των ελλειμμάτων του Δημοσίου, καθώς και στην υπερεπένδυση που πραγματοποιήθηκε κατά την προσπάθεια σύγκλισης της οικονομίας της χώρας προς τις περισσότερο ανεπτυγμένες χώρες της ζώνης του ευρώ.

Τα ελλείμματα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών ασκούν διπλή επίδραση στην οικονομία της χώρας, διότι αφενός επηρεάζουν αρνητικά το επίπεδο οικονομικής δραστηριότητας και το ρυθμό οικονομικής επέκτασης και αφετέρου, με τη χρησιμοποίηση της διεθνούς αποταμίευσης, δηλαδή κεφαλαίων προερχόμενων από το εξωτερικό, χρηματοδοτούνται επενδύσεις, οι οποίες δεν θα μπορούσαν να πραγματοποιηθούν λόγω ανεπάρκειας της εγχώριας αποταμίευσης.

Έχει παρατηρηθεί ότι η εμφάνιση ελλείμματος τρεχουσών συναλλαγών, που συνεπάγεται ότι η χώρα δανείζεται από το εξωτερικό, μπορεί να μη δημιουργεί πρόβλημα αν οι δανειζόμενοι πόροι διοχετεύονται σε παραγωγικά επενδυτικά σχέδια που αποφέρουν μελλοντικά έσοδα με τα οποία γίνεται τελικά η εξόφληση των δανείων. Σε κάποιες, όμως, περιπτώσεις τα κεφάλαια αυτά δεν υπόκεινται σε κερδοφόρα διαχείριση από τις κυβερνήσεις των δανειζόμενων κρατών, ενώ σε άλλες χρησιμοποιούνται απευθείας για τη μείωση του ελλείμματος ώστε να μην υπάρξει αργότερα πρόβλημα εξόφλησης του εξωτερικού χρέους.

Στις περιπτώσεις χωρών που αντιμετωπίζουν προβλήματα κατά την εξόφληση παλαιών δανείων, οι ξένοι πιστωτές συχνά διστάζουν να τους δανείσουν νέα κεφάλαια και μπορεί ακόμα και να απαιτήσουν την εξόφληση των προηγούμενων δανείων. Συνεπώς, ένα μεγάλο έλλειμμα μπορεί να υποσκάψει την εμπιστοσύνη των ξένων επενδυτών και να προκαλέσει κρίση δανεισμού.

2.4.2 Επίδραση του πλεονάσματος ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών στην οικονομική δραστηριότητα

Τα έντονα πλεονάσματα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών θέτουν διαφορετικά προβλήματα από αυτά που θέτουν τα ελλείμματα. Το πλεόνασμα των τρεχουσών συναλλαγών σημαίνει ότι η χώρα συσσωρεύει απαιτήσεις έναντι των άλλων οικονομιών.

Έτσι, τελικά ένα μεγάλο πλεόνασμα τρεχουσών συναλλαγών αντανακλά υπερβολικά υψηλό δανεισμό των ξένων οικονομιών από την εγχώρια οικονομία. Γίνεται εύκολα κατανοητό το γεγονός ότι είναι πολύ πιθανό η τελευταία να συναντήσει δυσκολίες στη συλλογή των ποσών που της οφείλονται κι έτσι να χάσει ένα μέρος από τον πλούτο της που είχε δανείσει στο εξωτερικό.

Τέλος, τα υπερβολικά πλεονάσματα μπορεί να είναι ανεπιθύμητα και για πολιτικούς λόγους. Οι χώρες με υψηλά πλεονάσματα μπορεί να αποτελέσουν στόχο για επιβολή διακριτικών δασμών εκ μέρους των εμπορικών τους εταίρων που έχουν εξωτερικά ελλείμματα. Για το λόγο αυτό, οι χώρες με υψηλά πλεονάσματα, προκειμένου να αποφύγουν τέτοιους επιβλαβείς περιορισμούς, προσπαθούν να συγκρατήσουν τα πλεονάσματά τους.

2.4.3 Πιθανές στρατηγικές αντιμετώπισης των οικονομικών ανισορροπιών

Οι απόψεις δίστανται, επίσης, όσον αφορά τη φύση πιθανών διορθωτικών κινήσεων. Γενικά, αναμένεται η ρύθμιση των οικονομικών ανισορροπιών να προκύπτει από τη ρύθμιση των ισοτιμιών συναλλάγματος.

Συγκεκριμένα, η ρύθμιση αυτή αφορά στην εξισορρόπηση του εμπορίου με ανάλογη ρύθμιση του μεγέθους των εξαγωγών των χωρών που επηρεάζουν σημαντικά την παγκόσμια οικονομία και φυσικά ρύθμιση του δολαρίου των ΗΠΑ έναντι κυρίως των Ασιατικών νομισμάτων (Obstfeld et al., 2005). Παρόλα αυτά, η ρύθμιση των συναλλαγματικών ισοτιμιών αντιμετωπίζεται από πολλούς με δυσπιστία, ενώ προτιμάται η αύξηση των εξαγωγών στις ελλειμματικές οικονομίες με ταυτόχρονη μείωση των εξαγωγών στις πλεονασματικές.

Αυτό, συμβαίνει καθώς και σε αντίστοιχες περιπτώσεις της ιστορίας όπου παρατηρούνταν έντονες οικονομικές ανισορροπίες μεταξύ κρατών, προτιμήθηκαν άλλοι χειρισμοί όπως αλλαγές στις τιμές των ακινήτων, αντί για την εκ νέου ρύθμιση των συναλλαγματικών ισοτιμιών (Fidora et al, 2007).

Στο πλαίσιο αυτό, όταν στο δεύτερο εξάμηνο του 2008 ξέσπασε η κρίση στην παγκόσμια οικονομία, η οποία συνέπεσε με έλλειψη ρευστότητας των ΗΠΑ σε δολάριο, καθώς και με ένα σημαντικό ρεύμα επαναπατρισμού κεφαλαίων, οι χειρισμοί που προτιμήθηκαν αποτέλεσαν μία ανάμειξη παλαιότερων στρατηγικών, οι οποίες έμμεσα ακολουθούσαν το μονοπάτι της ρύθμισης της συναλλαγματικής ισοτιμίας ανάμεσα στα κράτη με έντονα ελλειμματική και πλεονασματική οικονομία.

Κλείνοντας, όσον αφορά τους χειρισμούς που σχετίζονται με τη ρύθμιση των εισαγωγών και των παραγόμενων προϊόντων στις ελλειμματικές οικονομίες, αξίζει να αναφέρουμε ότι μεγάλο ποσοστό επιστημόνων υποστηρίζει πως τέτοιου είδους στρατηγικές είναι οι καταλληλότερες. Με τον τρόπο αυτό, θα μπορούσαν για παράδειγμα οι ΗΠΑ να προβούν σε ρυθμιστικές διαδικασίες οι οποίες μακροπρόθεσμα θα επιφέρουν μείωση του ελλείμματος, αύξηση της εγχώριας παραγωγής και εμπορίου, και συνεπώς μείωση των εισαγωγών με αποτέλεσμα να επιτευχθεί έμμεσα ρύθμιση της συναλλαγματικής ισοτιμίας σε σχέση με τις πλεονασματικές οικονομίες, των οποίων οι εξαγωγές αναγκαστικά υπόκεινται σε σημαντική μείωση.

Είναι γενικά κατανοητό το γεγονός ότι η αντιμετώπιση των οικονομικών ανισορροπιών αποτελεί ένα πολύπλευρο οικονομικό και πολιτικό ζήτημα, για το οποίο δεν υπάρχει μοναδικός τρόπος χειρισμού, γεγονός που έχει κατά καιρούς προκαλέσει σοβαρές διαφωνίες ανάμεσα στα διάφορα εμπλεκόμενα κράτη. Για να καταστεί σαφέστερη η πολυπλοκότητα της διαπραγμάτευσης σε παγκόσμιο επίπεδο ως προς την αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση του φαινομένου των οικονομικών ισορροπιών, παρατίθεται ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα.

Τον Οκτώβριο του 2010, με το ζήτημα των οικονομικών ανισορροπιών να βρίσκεται πάντα στο προσκήνιο της διεθνούς πολιτικής, ξέσπασαν έντονες διαφωνίες στα πλαίσια της συνόδου των υπουργών Οικονομικών των 20 οικονομικά ισχυρότερων κρατών (G-20) στην πόλη Γκεονγκίου της Νότιας Κορέας. Οι διαφωνίες αυτές αφορούσαν τη ρύθμιση των παγκόσμιων οικονομικών ανισορροπιών και κάποιος θα μπορούσε να παρατηρήσει το γεγονός ότι πραγματοποιήθηκαν μέσα σε κλίμα ενός ακήρυχτου συναλλαγματικού πολέμου.

Οι Ηνωμένες Πολιτείες διά του υπουργού Οικονομικών, οικονομολόγου και τραπεζίτη Timothy F. Geithner κατέθεσαν επιστολή προς τους G20, προτείνοντας τον καθορισμό συγκεκριμένων ορίων για το έλλειμμα ή το πλεόνασμα του εμπορικού ισοζυγίου, πρόταση η οποία απορρίφθηκε από την Ιαπωνία, τη Γερμανία, την Κίνα, την Ινδία και τη Ρωσία.

Με τον τρόπο αυτό ουσιαστικά ζητήθηκε στις χώρες με μεγάλο πλεόνασμα να λάβουν μέτρα ενίσχυσης της εγχώριας ζήτησής τους και να αποφύγουν την υποτίμηση ή να επιτρέψουν την ανατίμηση των νομισμάτων τους, ενώ αντίστοιχα οι χώρες με μεγάλα ελλείμματα θα έπρεπε να αυξήσουν τις εγχώριες αποταμιεύσεις και την ανταγωνιστικότητά τους. Σημειώνεται ότι στις έντονα πλεονασματικές οικονομίες

συγκαταλέγονται η Κίνα, η Ιαπωνία και η Γερμανία, ενώ στις ελλειμματικές οι ΗΠΑ και η Μεγάλη Βρετανία. Ο υπουργός Οικονομικών της Ιαπωνίας στο πλαίσιο αυτών των αιτημάτων δήλωσε πως η θέσπιση αριθμητικών στόχων στην παρούσα κατάσταση δεν θα ήταν ρεαλιστική.

Ειδικά στο μέτωπο των συναλλαγματικών ισοτιμιών, ο υπουργός Οικονομικών του Καναδά τόνισε την αναγκαιότητα συγκεκριμένου προγράμματος δράσης, ενώ σύμφωνα με τους οικονομικούς παρατηρητές, στη διάρκεια γενικά του τελευταίου χρόνου γίνεται μια προσπάθεια για την επίτευξη σχετικής ομοφωνίας για την αποκλιμάκωση του συναλλαγματικού πολέμου.

Η σημαντικότητα του φαινομένου των ανισορροπιών και η κρισιμότητα της παρούσας παγκόσμιας οικονομικής κατάστασης είναι πλέον αρκετά προφανείς.

2.5 Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και ο ρόλος του στη διατήρηση της παγκόσμιας οικονομικής ισορροπίας

Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) είναι ένας διεθνής οργανισμός ο οποίος επιβλέπει το παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα παρακολουθώντας τις συναλλαγματικές ισοτιμίες και τα ισοζύγια πληρωμών και προσφέροντας οικονομική και τεχνική βοήθεια όταν του ζητηθεί.

Ιδρύθηκε στις 27 Δεκεμβρίου του 1945 στην Ουάσιγκτον, πρωτεύουσα των ΗΠΑ μετά από συνομιλίες 39 συνολικά χωρών. Η ίδρυση του Οργανισμού αυτού είχε προπαρασκευαστεί κατά τη Διεθνή Νομισματική και Χρηματοδοτική Συνδιάσκεψη που πραγματοποιήθηκε στο Bretton Woods των ΗΠΑ, ενάμισι χρόνο πριν. Έδρα του Οργανισμού ορίστηκε η Ουάσιγκτον ως πρωτεύουσα της χώρας με το μεγαλύτερο ποσοστό συμμετοχής.

Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) λειτουργεί για την ενίσχυση της διεθνούς νομισματικής συνεργασίας, τη διασφάλιση οικονομικής σταθερότητας, τη διευκόλυνση του διεθνούς εμπορίου, την προώθηση υψηλών ποσοστών απασχόλησης και σταθερής οικονομικής ανάπτυξης, καθώς και τη μείωση της φτώχειας σε ολόκληρο τον κόσμο. Το ΔΝΤ ελέγχεται από τις 186 κυβερνήσεις των κρατών-μελών, τα οποία προέρχονται σχεδόν από όλο τον κόσμο.

2.5.1 Στόχοι του ΔΝΤ

Κύριος σκοπός του εν λόγω οργανισμού είναι η προώθηση της διεθνούς νομισματικής συνεργασίας μεταξύ των κρατών-μελών με ισόρροπη ανάπτυξη του διεθνούς εμπορίου. Για τον σκοπό αυτό προωθούνται συγκεκριμένα μέτρα μεταξύ των οποίων είναι:

- Η ενιαία διαδικασία ομαλής προσαρμογής των κρατών-μελών στις συναλλαγματικές ισονομίες.
- Διεθνείς διαβουλεύσεις σε περιπτώσεις σημαντικών αλλαγών των ακολουθουμένων συναλλαγματικών πρακτικών.
- Επιβολές ορισμένων περιοριστικών συναλλαγματικών μέτρων.
- Άρση των παραπάνω περιοριστικών μέτρων κατόπιν διαπιστωμένης βελτίωσης της οικονομικής θέσης του συγκεκριμένου κράτους-μέλους.

Κύριο στόχο του ΔΝΤ αποτελεί η διασφάλιση της σταθερότητας του διεθνούς νομισματικού συστήματος, δηλαδή του συστήματος ισοτιμιών συναλλάγματος και διεθνών πληρωμών που επιτρέπουν στα κράτη να αγοράζουν το ένα από το άλλο αγαθά και υπηρεσίες. Το σύστημα αυτό είναι σημαντικό για τη βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη, αυξάνοντας το βιοτικό επίπεδο και τελικά περιορίζοντας τη φτώχεια. Μετά την κρίση, το Ταμείο διασαφηνίζει και ανανεώνει την εντολή του να καλύψει όλο το εύρος των πολιτικών του μακροοικονομικού και χρηματοοικονομικού τομέα που διέπουν τη διεθνή σταθερότητα.

Στο Άρθρο Ι των Άρθρων της Συμφωνίας προσδιορίζονται οι κύριοι στόχοι του ΔΝΤ, οι οποίοι συνοπτικά είναι οι εξής:

- προώθηση της διεθνούς νομισματικής συνεργασίας
- διευκόλυνση της επέκτασης και της ισορροπημένης ανάπτυξης του διεθνούς εμπορίου
- προώθηση συναλλαγματικής σταθερότητας
- στήριξη της καθιέρωσης ενός πολύπλευρου συστήματος πληρωμών και
- διαθεσιμότητα πόρων (με κατάλληλες εγγυήσεις διασφάλισης) σε μέλη που αντιμετωπίζουν δυσκολίες ισοζυγίου πληρωμών.
- Επιτήρηση οικονομιών

2.5.2 Συνοπτική παρουσίαση στοιχείων της δομής του ΔΝΤ

Τα στοιχεία που παρουσιάζονται στη συνέχεια δόθηκαν στη δημοσιότητα το Φεβρουάριο του 2010:

Πηγή: <http://www.imf.org/external/lang/Greek/np/exr/facts/glanceg.htm>.

Αριθμός μελών: 186 κράτη

Κεντρικά γραφεία: Ουάσιγκτον, DC

Διοικητικό συμβούλιο: 24 διευθυντές που εκπροσωπούν κράτη ή ομάδες κρατών

Προσωπικό: Περίπου 2.360 από 146 χώρες

Συνολικές ποσοτώσεις: 333 δισεκατομμύρια δολάρια ΗΠΑ

Πρόσθετοι διαθέσιμοι ή δεσμευμένοι πόροι: 600 δισεκατομμύρια δολάρια Η.Π.Α.

Δεσμευμένα δάνεια: 191 δισεκατομμύρια δολάρια ΗΠΑ, από τα οποία τα 121 δισεκατομμύρια δεν έχουν ληφθεί.

Κυριότεροι δανειολήπτες (βάσει οφειλόμενης πίστωσης στις 28/2/10): Ρουμανία, Ουγγαρία, Ουκρανία

Διαβουλεύσεις για επιτήρηση: Ολοκληρώθηκαν το 2008: 177 χώρες, από τις οποίες οι 155 δημοσίευσαν εθελοντικά πληροφορίες σχετικά με τις διαβουλεύσεις τους.

Τεχνική υποστήριξη: Επιτόπια παροχή το Οικονομικό Έτος 2009, 181 ανθρωποέτη

Για να διατηρηθεί η σταθερότητα και να προληφθεί η κρίση στο παγκόσμιο νομισματικό σύστημα, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο εξετάζει περιφερειακές και διεθνείς οικονομικές και χρηματοοικονομικές εξελίξεις μέσω ενός τυπικού συστήματος που ονομάζεται επιτήρηση. Επίσης, το ΔΝΤ παρέχει συμβουλές στα 186 κράτη-μέλη του, ενθαρρύνοντάς τα να υιοθετούν πολιτικές που ενισχύουν την οικονομική σταθερότητα, μειώνουν την ευπάθειά τους σε οικονομικές και χρηματοοικονομικές κρίσεις και ανεβάζουν το βιοτικό επίπεδο. Παρέχει τακτική αξιολόγηση των διεθνών προβλέψεων στην Παγκόσμια Οικονομική Προοπτική και των καπιταλιστικών αγορών στην Έκθεση Παγκόσμιας Χρηματοοικονομικής Σταθερότητας, ενώ παράλληλα δημοσιεύει μια σειρά περιφερειακών οικονομικών προοπτικών.

Όσον αφορά τα κριτήρια για την ένταξη στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, οποιαδήποτε χώρα μπορεί να ζητήσει να γίνει μέλος του. Η αίτηση θα εξεταστεί

πρώτα από το Εκτελεστικό Συμβούλιο του ΔΝΤ, το οποίο θα υποβάλει έκθεση στο Διοικητικό Συμβούλιο με εισηγήσεις. Οι εισηγήσεις αφορούν το μερίδιο που αναλογεί (*quota*) στο υποψήφιο μέλος, τον τρόπο πληρωμής της συνδρομής, και άλλους όρους και προϋποθέσεις για ένταξη. Αφού το Διοικητικό Συμβούλιο εγκρίνει την έκθεση, η αιτούσα χώρα οφείλει να λάβει τα απαραίτητα νομικά μέτρα σύμφωνα με τη δική της νομοθεσία ώστε να μπορέσει να υπογράψει τη σχετική συμφωνία με το ΔΝΤ και να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις της ως μέλος.

Το μερίδιο (*quota*) ενός μέλους του ΔΝΤ καθορίζει τη συνδρομή που πρέπει να πληρώνει, το βάρος της ψήφου του, την πρόσβαση σε χρηματοδοτήσεις από το ΔΝΤ, και το μερίδιό του σε Special Drawing Rights. Ένα μέλος δεν μπορεί μονομερώς να αυξήσει το μερίδιό του, αφού η οποιαδήποτε αύξηση πρέπει πρώτα να εγκριθεί από το Εκτελεστικό Συμβούλιο. Για παράδειγμα, το 2001 δεν επιτράπηκε στην Κίνα να αυξήσει το μερίδιό της όσο επιθυμούσε, ώστε να παραμείνει στο επίπεδο της μικρότερης οικονομίας των G7 (Καναδάς). Έκτοτε, η συνεισφορά της έχει αυξηθεί μόνο ελαφρώς. Από το 2006 διεξάγεται συζήτηση για αλλαγές στον τρόπο ψήφησης, ώστε να γίνεται πιο δίκαια.

Για να δοθεί η βοήθεια, τώρα, απαιτείται συνήθως από τις χώρες αυτές να προβούν σε μεταρρυθμίσεις, οι οποίες σε μερικές περιπτώσεις αναφέρονται ως "συναίνεση της Ουάσινγκτον". Αυτές οι μεταρρυθμίσεις συνήθως απαιτούνται γιατί χώρες με σταθερή συναλλαγματική ισοτιμία μπορούν να δημιουργήσουν οικονομικές, νομισματικές και πολιτικές πρακτικές οι οποίες να οδηγήσουν οι ίδιες το σύστημα σε κρίση. Για παράδειγμα, χώρες με τεράστια ελλείμματα προϋπολογισμού, ανεξέλεγκτο πληθωρισμό, αυστηρό έλεγχο τιμών, ή ιδιαίτερα υπερτιμημένο ή υποτιμημένο νόμισμα διατρέχουν τον κίνδυνο να αντιμετωπίσουν στο μέλλον σοβαρό πρόβλημα με το ισοζύγιο πληρωμών. Έτσι, τα προγράμματα αυτά έχουν ως στόχο, να διορθώσουν τις συνθήκες που οδήγησαν στην οικονομική κρίση και όχι απλώς να χρηματοδοτήσουν την έλλειψη υπεύθυνης στάσης στα οικονομικά. Όταν η βοήθεια συνίσταται από δάνεια, αυτά συνήθως δίνονται σε δόσεις, καθεμιά από τις οποίες δίνεται υπό την προϋπόθεση ότι έχουν επιτευχθεί συγκεκριμένοι στόχοι.

Κατά καιρούς, η προσέγγιση του ΔΝΤ έχει δεχτεί πολλές επικρίσεις. Σύμφωνα με πολλούς υποστηρικτές του ΔΝΤ, κάποιες από αυτές τις επικρίσεις είναι αποτέλεσμα του ότι οι περισσότεροι άνθρωποι δεν γνωρίζουν καλά τις λειτουργίες και τους στόχους του ΔΝΤ, και αυτό οφείλεται στην έλλειψη διαφάνειας εντός του ΔΝΤ, καθώς και στην περίπλοκη φύση του διεθνούς οικονομικού συστήματος

γενικότερα. Οι εισηγήσεις για βελτίωση αυτής της κατάστασης περιλαμβάνουν τη μείωση των οικονομολόγων, οι οποίοι θεωρείται από αρκετούς ότι χρησιμοποιούν τις χώρες του αναπτυσσόμενου κόσμου ως πειραματόζωα. Από την άλλη, κάποιιοι φοβούνται ότι οι αλλαγές αυτές που προτείνονται εισάγουν θέματα που είναι περισσότερο πολιτικά παρά οικονομικά και τα οποία έχουν ήδη οδηγήσει σε οικονομικές κρίσεις.

Ο ρόλος του οργανισμού του Bretton Woods έχει αμφισβητηθεί από μερικούς από τα τέλη της ψυχροπολεμικής περιόδου. Οι επικριτές ισχυρίζονται ότι αυτοί που κατευθύνουν την πολιτική του ΔΝΤ εσκεμμένα στήριξαν καπιταλιστικές στρατιωτικές δικτατορίες που πρόσκεινταν φιλικά σε αμερικανικές και ευρωπαϊκές εταιρείες. Οι επικριτές ισχυρίζονται επίσης ότι το ΔΝΤ είναι σε γενικές γραμμές απαθές ή και εχθρικό στις απόψεις τους για δημοκρατία, ανθρώπινα δικαιώματα και εργατικά δικαιώματα. Η αντιπαράθεση αυτή έχει συμβάλει στη δημιουργία του κινήματος ενάντια στην παγκοσμιοποίηση. Άλλοι ισχυρίζονται ότι το ΔΝΤ δεν έχει αρκετή ισχύ για να δημοκρατικοποιήσει κυρίαρχα κράτη, αν και αυτό δεν εντάσσεται ούτως ή άλλως στους δεδηλωμένους στόχους του, οι οποίοι είναι να συμβουλευεί και να προωθεί την οικονομική σταθερότητα. Το επιχείρημα υπέρ του ΔΝΤ είναι ότι η οικονομική σταθερότητα αποτελεί πρόδρομο της δημοκρατίας.

Σημαντικό ρόλο του ΔΝΤ, όπως ήδη αναφέραμε αποτελεί η χρηματοοικονομική στήριξη κρατών. Η χρηματοδότηση αυτή έχει ως στόχο να προσφέρει σε κράτη-μέλη την ανάσα που χρειάζονται για να διορθώσουν προβλήματα ισοζυγίου πληρωμών. Ένα πρόγραμμα πολιτικής που χρηματοδοτείται από το ΔΝΤ έχει σχεδιαστεί από τις εθνικές αρχές σε στενή συνεργασία με το ΔΝΤ και η συνέχιση της χρηματοοικονομικής στήριξης εξαρτάται από την αποτελεσματική υλοποίηση αυτού του προγράμματος. Για να συμβάλει στην υποστήριξη των κρατών στη διάρκεια της διεθνούς οικονομικής κρίσης, το ΔΝΤ έχει ενισχύσει την πιστοδοτική του ικανότητα και έχει εγκρίνει μια κύρια γενική επιθεώρηση για τον τρόπο δανεισμού των χρημάτων. Σε χώρες χαμηλού εισοδήματος, το ΔΝΤ παρέχει χρηματοοικονομική στήριξη μέσω των δυνατοτήτων δανεισμού με ευνοϊκούς όρους. Το ΔΝΤ έχει διπλασιάσει τα όρια πρόσβασης δανείων και ενισχύει το δανεισμό του στις φτωχότερες χώρες του κόσμου με μηδενικά επιτόκια μέχρι το 2012.

Επιπλέον, το ΔΝΤ εκδίδει ένα διεθνές αποθεματικό στοιχείο ενεργητικού, γνωστό ως Ειδικό Τραβηκτικό Δικαίωμα (ΕΔΤ), που μπορεί να αναπληρώσει τα επίσημα αποθεματικά κρατών-μελών. Τα μέλη μπορούν επίσης να ανταλλάξουν αν

θέλουν μεταξύ τους ΕΔΤ με νόμισμα. Τέλος, το ΔΝΤ προσφέρει τεχνική υποστήριξη και εκπαίδευση για να βοηθήσει τα κράτη-μέλη να ενισχύσουν τη δυνατότητά τους να σχεδιάζουν και να υλοποιούν αποτελεσματικές πολιτικές. Η τεχνική υποστήριξη παρέχεται σε διάφορους τομείς, όπως φορολογική πολιτική και διαχείριση, διαχείριση δαπανών, νομισματική και συναλλαγματική πολιτική, επιτήρηση και ρύθμιση τραπεζικού και χρηματοοικονομικού συστήματος, θεσμικά πλαίσια και στατιστική. Όσον αφορά τώρα στους πόρους του ΔΝΤ, αυτοί παρέχονται από τα κράτη-μέλη του, κυρίως μέσω καταβολής ποσοστώσεων, που αντικατοπτρίζουν ευρέως το οικονομικό μέγεθος κάθε κράτους. Στη σύνοδο G-20 τον Απρίλιο του 2009, οι παγκόσμιοι ηγέτες υποσχέθηκαν να στηρίξουν την ανάπτυξη σε αναδυόμενες αγορές και αναπτυσσόμενες χώρες τριπλασιάζοντας τους πόρους δανεισμού του ΔΝΤ από 250 δισεκατομμύρια δολάρια ΗΠΑ, σε 750 δισεκατομμύρια δολάρια ΗΠΑ. Τηρώντας αυτήν την υπόσχεση, την 24η Νοεμβρίου 2009, οι υπάρχοντες και δυνητικοί νέοι συμμετέχοντες των Νέων Πιστωτικών Διευκολύνσεων (NAB) συμφώνησαν να επεκτείνουν τις NAB σε 600 δισεκατομμύρια δολάρια ΗΠΑ. Οι ετήσιες δαπάνες λειτουργίας του Ταμείου καλύπτονται κυρίως από τη διαφορά μεταξύ της είσπραξης τόκων επί οφειλόμενων δανείων και της καταβολής τόκων, επί ποσοστώσεων που χρησιμοποιούνται για τη χρηματοδότηση των "αποθεματικών θέσεων" των δανείων. Ωστόσο τα κράτη-μέλη συμφώνησαν πρόσφατα να υιοθετήσουν ένα νέο μοντέλο εισοδήματος που βασίζεται σε μια σειρά εισοδηματικών πηγών που ταιριάζουν περισσότερο στις ποικίλες δραστηριότητες του Ταμείου.

Κλείνοντας, οφείλουμε να αναφέρουμε ότι το ΔΝΤ υπόκειται στον έλεγχο των κυβερνήσεων των κρατών-μελών του. Στην κορυφή της οργανωτικής δομής του βρίσκεται το Συμβούλιο των Διοικητών, που απαρτίζεται από έναν Διοικητή από κάθε κράτος-μέλος. Όλοι οι Διοικητές συνεδριάζουν μία φορά ετησίως στις Ετήσιες Συνελεύσεις του ΔΝΤ και της Παγκόσμιας Τράπεζας. Είκοσι τέσσερις από τους Διοικητές συμμετέχουν στη Διεθνή Νομισματική και Οικονομική Επιτροπή (ΔΝΟΕ) και συνεδριάζουν τουλάχιστον δύο φορές ετησίως. Οι καθημερινές εργασίες του ΔΝΤ πραγματοποιούνται από το 24μελές Διοικητικό Συμβούλιό του. Οι εργασίες αυτές καθοδηγούνται από τη ΔΝΟΕ και υποστηρίζονται από το επαγγελματικό προσωπικό του ΔΝΤ. Ο Διευθύνων Σύμβουλος είναι ο επικεφαλής του προσωπικού του ΔΝΤ και Πρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου, ενώ το έργο του Διευθύνοντος Συμβούλου συνεπικουρούν τρεις Αναπληρωτές Διευθύνοντες Σύμβουλοι.

2.6 Μέσα εμπορικής πολιτικής

Η έννοια του όρου των μέσων εμπορικής πολιτικής αναφέρεται στους τρόπους με τους οποίους οι επιμέρους κυβερνήσεις των κρατών δύνανται να επηρεάζουν το διεθνές εμπόριο. Ανάμεσα στις πολιτικές τους ενέργειες που σχετίζονται με τις διεθνείς συναλλαγές περιλαμβάνεται η επιβολή φόρων επί ορισμένων εμπορικών συναλλαγών, καθώς και η οριοθέτηση της αξίας ή του όγκου των επιτρεπόμενων εισαγωγών συγκεκριμένων προϊόντων (Κωστελέτου, 2006).

Οι δασμοί αποτελούν την απλούστερη μορφή εμπορικής πολιτικής, αλλά στο σύγχρονο κόσμο το μεγαλύτερο μέρος της κρατικής παρέμβασης σε σχέση με το διεθνές εμπόριο λαμβάνει άλλες μορφές, όπως είναι οι επιδοτήσεις εξαγωγών, οι ποσοτώσεις εισαγωγών, οι εκούσιοι περιορισμοί εξαγωγών, η αξίωση ελαχίστου εγχωρίου μεριδίου στην παραγωγή, καθώς και διάφορες πολιτικές σταθεροποίησης με σταθερή ισοτιμία. Επίσης σπανιότερα χρησιμοποιούνται και άλλα μέσα εμπορικής πολιτικής όπως είναι οι επιδοτούμενες πιστώσεις εξαγωγών, οι προμήθειες του δημόσιου τομέα και η δημιουργία γραφειοκρατικών εμποδίων.

Πιο συγκεκριμένα, συχνά, αγορές από το Δημόσιο, καθώς και από επιχειρήσεις που ελέγχονται πλήρως από αυτό, κατευθύνονται σε εγχώρια αγαθά ακόμη κι αν αυτά είναι σε κάποιες περιπτώσεις ακριβότερα από τα εισαγόμενα. Με τον τρόπο αυτό οι προμήθειες του Δημοσίου μετατρέπονται σε ένα είδος εμπορικής πολιτικής. Τέλος, με τη δημιουργία γραφειοκρατικών εμποδίων η κυβέρνηση μπορεί να περιορίσει με έμμεσο αλλά αποτελεσματικό τρόπο τις εισαγωγές κάποιου προϊόντος στο ελάχιστο. Οι γραφειοκρατικές αυτές διαδικασίες αφορούν τον τομέα της διασφάλισης υγείας και της μη έκθεσης σε κίνδυνο των καταναλωτών, καθώς και τελωνειακές διαδικασίες. Πρόκειται για ένα ανεπίσημο, αλλά συχνό μέσο άσκησης εμπορικής πολιτικής. Στη συνέχεια θα δούμε αναλυτικά κάποιες βασικές μορφές εμπορικής πολιτικής.

2.6.1 Επιδοτήσεις εξαγωγών και ποσοτώσεις εισαγωγών

Η επιδότηση εξαγωγών συνιστά μια χρηματική καταβολή σε μια επιχείρηση ή ένα φυσικό πρόσωπο που πραγματοποιεί πωλήσεις αγαθών στο εξωτερικό.

Όπως συμβαίνει και στην περίπτωση των δασμών που αναλύσαμε σε προηγούμενο κεφάλαιο, οι επιδοτήσεις εξαγωγών μπορούν να είναι άλλοτε κατά

είδος, δηλαδή να δίνεται στον παραγωγό ένα πάγιο ποσό ανά μονάδα προϊόντος, άλλοτε επί της αξίας, δηλαδή να καταβάλλεται στον παραγωγό ένα ποσό ανάλογο της αξίας που εξάγεται. Είναι προφανές πως όταν μια κυβέρνηση παρέχει μια επιδότηση εξαγωγών, τότε οι έμποροι θα εξάγουν το αγαθό μέχρι το σημείο όπου η εγχώρια τιμή να υπερβαίνει την εξωτερική τιμή κατά το ποσό της επιδότησης.

Επιπλέον, η επιδότηση εξαγωγών, σε αντιδιαστολή με την επιβολή δασμών, επιδεινώνει τους όρους του εμπορίου μειώνοντας την τιμή των εξαγωγών στις εξωτερικές αγορές. Επομένως, μια επιδότηση εξαγωγών οδηγεί συχνά σε κόστος που υπερβαίνει τα οφέλη από αυτήν. Σύντομα αναφέρουμε ότι υπάρχουν και οι επιδοτούμενες πιστώσεις εξαγωγών, οι οποίες μοιάζουν με τις επιδοτήσεις εξαγωγών, με τη διαφορά ότι λαμβάνουν τη μορφή επιδοτούμενων δανείων προς τον αγοραστή.

Οι ποσοτώσεις εισαγωγών, από την άλλη πλευρά, αποτελούν έναν άμεσο περιορισμό της ποσότητας ενός αγαθού που επιτρέπεται να εισαχθεί. Ο περιορισμός στις περισσότερες περιπτώσεις επιτυγχάνεται με τη χορήγηση αδειών σε ορισμένες μόνο ομάδες ατόμων ή επιχειρήσεις να πραγματοποιήσουν συγκεκριμένες εισαγωγές προϊόντων. Προς αποφυγή, όμως, παρανοήσεων τονίζουμε ότι μια ποσόστωση εισαγωγών αυξάνει πάντα την εγχώρια τιμή του εισαγόμενου αγαθού. Μάλιστα, την αυξάνει κατά το ίδιο ποσοστό με ένα δασμό που περιορίζει τις εισαγωγές στο ίδιο επίπεδο. Η διαφορά μεταξύ της ποσόστωσης και του δασμού είναι ότι στην περίπτωση της ποσόστωσης το κράτος δεν εισπράττει έσοδα, ενώ το ποσό των χρημάτων που θα προέκυπτε ως κρατικό έσοδο από δασμούς εισπράττεται από εκείνους στους οποίους χορηγούνται οι άδειες. Οι κάτοχοι αδειών, λοιπόν, εισάγουν προϊόντα και τα πουλούν στην εγχώρια αγορά σε υψηλότερη τιμή από την τιμή αγοράς τους. Τα κέρδη που αποκομίζουν από αυτή τη διαδικασία είναι γνωστά ως πρόσοδοι ποσοτώσεων, ενώ για να εκτιμηθεί το κόστος και το όφελος από μια ποσόστωση εισαγωγών το κρίσιμο σημείο είναι να καθοριστεί το συμβαλλόμενο μέρος που καρπούται τις προσόδους.

2.6.2 Εκούσιος περιορισμός εξαγωγών

Με την ίδια λογική που πραγματοποιούνται ποσοτώσεις εισαγωγών, μπορεί να πραγματοποιηθεί και εκούσιος περιορισμός εξαγωγών ο οποίος, όμως, γίνεται από το κράτος-παραγωγό μετά από σχετικό αίτημα του κράτους-καταναλωτή. Αποτελεί ουσιαστικά μια ποσόστωση του εμπορίου που επιβάλλεται από τη χώρα εξαγωγής και

αποσκοπεί στη ματαίωση άλλων περιορισμών στο διεθνές εμπόριο, γεγονός που αποδεικνύεται επικερδές για τη χώρα εξαγωγής.

Από οικονομική σκοπιά ένας εκούσιος περιορισμός εξαγωγών ταυτίζεται με μια ποσόστωση εισαγωγών, όπου οι άδειες παραχωρούνται σε κυβερνήσεις άλλων κρατών και είναι επομένως δαπανηρός για τη χώρα εισαγωγής. Μάλιστα είναι δαπανηρότερος από την επιβολή ενός δασμού που θα περιόριζε τις εισαγωγές στον ίδιο βαθμό. Η διαφορά αυτή εξηγείται από το γεγονός ότι τα έσοδα τα οποία θα αποκομίζονταν με την επιβολή ενός δασμού, μεταβάλλονται στην περίπτωση αυτή σε προσόδους, οι οποίες αποκτώνται από κατοίκους του εξωτερικού με αποτέλεσμα τελικά να προκαλείται εμφανώς ζημία.

2.6.3 Αξίωση ελαχίστου εγχωρίου μεριδίου παραγωγής

Η αξίωση του ελαχίστου εγχωρίου μεριδίου παραγωγής αφορά μια ρύθμιση που απαιτεί ένα καθορισμένο ποσοστό του τελικού αγαθού να παράγεται εγχωρίως. Νόμοι ελάχιστου εγχωρίου μεριδίου παραγωγής έχουν εφαρμοσθεί ευρέως σε αναπτυσσόμενες χώρες, στην προσπάθειά τους να μετατοπίσουν τη βιομηχανική του βάση από το στάδιο της συναρμολόγησης στο στάδιο των ενδιάμεσων αγαθών.

Από τη σκοπιά των εγχώριων παραγωγών εξαρτημάτων μια ρύθμιση ελάχιστου εγχωρίου μεριδίου παραγωγής συμπεριφέρεται όπως και μια ποσόστωση εισαγωγών. Από τη σκοπιά, όμως, των επιχειρήσεων που αναγκάζονται να αγοράζουν εγχώρια προϊόντα τα αποτελέσματα διαφέρουν. Στην περίπτωση αυτή η αξίωση ελάχιστου εγχωρίου μεριδίου παραγωγής επιτρέπει στις επιχειρήσεις να εισάγουν περισσότερο με την προϋπόθεση ότι αγοράζουν και περισσότερα εγχώρια προϊόντα. Αυτό ουσιαστικά σημαίνει ότι η πραγματική τιμή των εισροών της επιχείρησης είναι ο μέσος όρος της τιμής των εισαγόμενων και των εγχωρίως παραγόμενων εισροών.

Το σημείο, όμως, στο οποίο αξίζει να σταθούμε είναι το γεγονός ότι η αξίωση ελάχιστου εγχωρίου μεριδίου παραγωγής δεν δημιουργεί ούτε κρατικά έσοδα όπως οι δασμοί, ούτε και προσόδους ποσοστώσεων.

2.6.4 Πολιτικές μεταβολής συναλλαγματικής ισοτιμίας

Σε αρκετές περιπτώσεις κρίνεται σκόπιμο η κεντρική τράπεζα μιας χώρας να υποτιμήσει ή να ανατιμήσει το εθνικό της νόμισμα ανάλογα με τις επικρατούσες

οικονομικές συνθήκες και συνθήκες του διεθνούς εμπορίου. Σημειώνεται ότι θεωρούμε πως η κεντρική τράπεζα υποτιμά (*devalues*) το εθνικό νόμισμα όταν ανεβάζει την τιμή του ξένου νομίσματος σε σχέση με το εγχώριο και ανατιμά (*revalues*) το εθνικό νόμισμα όταν μειώνει την τιμή του ξένου νομίσματος σε σχέση με το εγχώριο. Προκειμένου να υποτιμήσει ή να ανατιμήσει η κεντρική τράπεζα το εθνικό νόμισμα πρέπει να ανακοινώσει την πρόθεσή της να ανταλλάσσει εγχώριο έναντι ξένου νομίσματος σε απεριόριστη ποσότητα στη νέα συναλλαγματική ισοτιμία.

Γενικά, η υποτίμηση του νομίσματος από την κεντρική τράπεζα προκαλεί αύξηση του προϊόντος, αύξηση των διαθεσίμων, καθώς και αύξηση της προσφοράς χρήματος. Τα αποτελέσματα που προκύπτουν από τον καθορισμό της ισοτιμίας σε υψηλότερο επίπεδο (υποτίμηση), εξηγούν τους τρεις βασικούς λόγους για τους οποίους οι κυβερνήσεις ενίοτε επιλέγουν να υποτιμήσουν το νόμισμά τους. Οι τρεις αυτοί λόγοι είναι οι εξής:

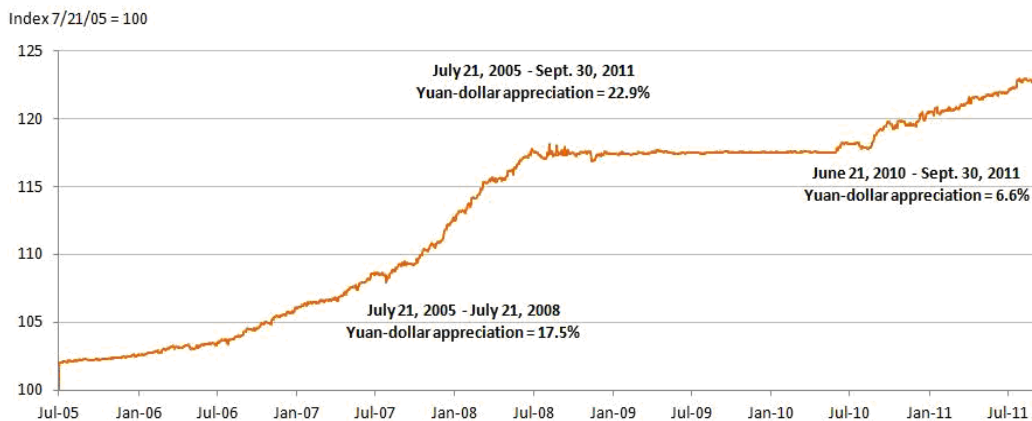
- Η υποτίμηση δίνει τη δυνατότητα στις κυβερνήσεις να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα της ανεργίας, παρά την έλλειψη αποτελεσματικής νομισματικής πολιτικής.
- Η υποτίμηση του νομίσματος βελτιώνει το ισοζύγιο πληρωμών όταν αυτό είναι επιθυμητό.
- Η υποτίμηση αυξάνει τα διαθέσιμα της κεντρικής τράπεζας της χώρας.

Ένα παράδειγμα οικονομίας που υποτιμά σκόπιμα το νόμισμά της αποτελεί η Κίνα. Σε επόμενο κεφάλαιο θα δούμε αναλυτικά τις προθέσεις της κυβέρνησης, καθώς και τι οδήγησε στην κατάσταση αυτή. Στο σημείο αυτό, όμως, είναι ενδιαφέρον να παρατηρήσουμε ότι η τακτική της Κίνας να προβεί σε υποτίμηση του γιουάν σε σχέση με το δολάριο για την υποστήριξη των εξαγωγών της, προκαλεί αντιδράσεις και συχνά κατηγορείται από εκπροσώπους της κυβέρνησης των ΗΠΑ για στρέβλωση του συστήματος των εμπορικών συναλλαγών υπέρ της και κατά συνέπεια εις βάρος άλλων χωρών (<http://www.iefimerida.gr/news>).

Στο Γράφημα 2.2 που ακολουθεί βλέπουμε τη συναλλαγματική ισοτιμία του κινέζικου γουάν έναντι του δολαρίου των ΗΠΑ από το δεύτερο μισό του 2005 μέχρι και τα μισά του 2011.

Γράφημα 2.2

Chinese Yuan/US Dollar Exchange Rate Index, July 2005-Sept 2011

Σημειώνεται ότι ο όρος *-appreciation-* που φαίνεται στο διάγραμμα αναφέρεται σε ανατίμηση του νομίσματος, ως αποτέλεσμα της αλληλεπίδρασης των κυβερνητικών πράξεων και δυνάμεων της αγοράς.

2.6 Επιδράσεις πολιτικής εμπορίου

Κλείνοντας αξίζει να τονίσουμε ένα γενικό συμπέρασμα που αφορά τις πολιτικές εμπορίου. Το συμπέρασμα αυτό είναι το εξής (Krugman et al., 2000):

- Οι πολιτικές εμπορίου ωφελούν τους παραγωγούς και ζημιώνουν τους καταναλωτές.

Οι επιδράσεις των πολιτικών αυτών στην οικονομική ευημερία είναι στην καλύτερη περίπτωση αμφίβολες. Κάποιες μάλιστα από αυτές βλάπτουν πέρα από κάθε αμφιβολία τη χώρα στο σύνολό της, ενώ οι δασμοί και οι ποσοτώσεις ωφελούν δυνητικά μόνο τις μεγάλες χώρες που έχουν τη δυνατότητα να συμπίεσουν τις διεθνείς τιμές, οι οποίες μελετήθηκαν στην ενότητα 2.5. Στον Πίνακα 2.1 που ακολουθεί βλέπουμε επιγραμματικά τις επιδράσεις κάποιων πολιτικών εμπορίου.

Πίνακας 2.1

	Δασμός	Επιδότηση Εξαγωγών	Ποσόστωση Εισαγωγών	Εκούσιος περιορισμός Εξαγωγών
Πλεόνασμα παραγωγής	Αύξηση	Αύξηση	Αύξηση	Αύξηση
Πλεόνασμα Καταναλωτή	Πτώση	Πτώση	Πτώση	Πτώση
Κυβερνητικά Έσοδα	Αύξηση	Πτώση (Αύξηση κυβερνητικών δαπανών)	Αμετάβλητο (Πρόοδοι στους κατόχους αδειών)	Αμετάβλητο (Πρόοδοι στους ξένους)
Συνολική Εθνική Ευημερία	Αμφίβολο (Πτώση για μικρή χώρα)	Πτώση	Αμφίβολο (Πτώση για μικρή χώρα)	Πτώση

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΚΡΙΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΩΣ ΣΥΝΕΠΕΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΑΝΙΣΟΡΡΟΠΙΩΝ

3.1 Η ασιατική κρίση του 1997-1998

Παρά το γεγονός ότι η ασιατική κρίση ξεκίνησε με την υποτίμηση του ταϊλανδέζικου νομίσματος τον Ιούλιο του 1997, τα πραγματικά της αίτια έχουν τη ρίζα τους τουλάχιστον πέντε χρόνια πριν. Πιο συγκεκριμένα, μια ανησυχητικά μεγάλη εισροή κεφαλαίων στην Ασία προερχόμενων από την Ιαπωνία και τις ΗΠΑ ύψους 104,9 δισεκατομμυρίων δολαρίων υπήρξε την περίοδο 1990–1994 με τις τέσσερις τότε αναδύμενες οικονομίες της Νοτιοανατολικής Ασίας, δηλαδή την Ινδονησία, τη Μαλαισία, τις Φιλιππίνες και την Ταϊλάνδη, να λαμβάνουν το μεγαλύτερο μέρος από αυτά (Sharma, 1998).

Αυτή η εισροή κεφαλαίων εξηγούνταν τόσο από την υψηλή μακρο-ανταγωνιστικότητα της περιοχής που συνίσταται στο χαμηλό εργατικό κόστος, τα υψηλά επιτόκια, τις σταθερές συναλλαγματικές ισοτιμίες, καθώς και την ελάχιστη ρύθμιση της αγοράς, όσο και σε παράγοντες που εντοπίζονταν στις χώρες προέλευσης των κεφαλαίων όπως είναι τα χαμηλά επιτόκια σε Ιαπωνία και ΗΠΑ, η υπερβολική ρευστότητα στην ανεπτυγμένη Δύση και η παγκόσμια ολοκλήρωση της αγοράς κεφαλαίου. Το πρόβλημα εντοπιζόταν στον υπερβολικό δανεισμό των χωρών της Ανατολικής Ασίας που ήταν κατά κύριο λόγο βραχυπρόθεσμος, σε ξένο νόμισμα και χωρίς τη στρατηγική εξασφάλιση των δανειζόμενων κεφαλαίων.

Η εισροή αυτή, όμως, των κεφαλαίων είχε και άλλες σημαντικές επιδράσεις στη Νοτιοανατολική Ασία, καθώς άσκησε πληθωριστικές πιέσεις στην αγορά των μη εμπορευσίμων αγαθών που οδήγησαν σε υπερεκτίμηση του πραγματικού κεφαλαίου και στη δημιουργία “φουσκών” στην αγορά (Edison et al., 1998).

Η ανισορροπία που δημιουργήθηκε συνεπώς, λόγω της υπερβολικής προσφοράς συναλλάγματος οδήγησε σε υπερτίμηση των νομισμάτων των χωρών, με αποτέλεσμα να μειωθεί η ανταγωνιστικότητά τους και το εξαγωγικό τους εμπόριο να δεχθεί ισχυρό πλήγμα, ενώ ταυτόχρονα οι κεφαλαιακές εισροές αύξησαν και τον εγχώριο τραπεζικό δανεισμό ώστε να καλυφθεί η ανάγκη για ιδιωτική επένδυση, της οποίας η αντίστοιχη αύξηση αναγκαστικά έπρεπε να τροφοδοτηθεί με εισαγωγές κεφαλαιουχικών αγαθών που επιδείνωσαν τα ισοζύγια τρεχουσών συναλλαγών (Lewis, 1996). Το καλοκαίρι του 1996, ένα χρόνο δηλαδή πριν ξεσπάσει η οικονομική κρίση στην περιοχή, πηγές ανέφεραν πως ο αριθμός των εξαγωγών στην περιοχή έπεφτε αισθητά σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια.

Στις αρχές του 1997 η Ινδονησία, η Κορέα και η Ταϊλάνδη είχαν ένα αξιοσημείωτο δείκτη ανάπτυξης της οικονομίας και του εμπορίου τους. Το μόνο ανησυχητικό στην όλη κατάσταση ήταν η μεγάλη ανισορροπία του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών τους και η πτώση στην αγορά μετοχικού κεφαλαίου. Τίποτα, όμως, από αυτά δεν μπορούσε να προϊδεάσει για την οικονομική καταστροφή που θα ακολουθούσε. Η κρίση ξεκίνησε τυπικά στις 2 Ιουλίου του 1997, αλλά τα ανησυχητικά φαινόμενα είχαν ξεκινήσει στο σύνολο των χωρών της Ανατολικής Ασίας αρκετά πριν με σποραδικές επιθέσεις εναντίον των τοπικών νομισμάτων από τον προηγούμενο χρόνο (Kaminsky et al., 1999).

Ένα κεντρικό χαρακτηριστικό των χωρών αυτών ήταν η πρόσδεση των νομισμάτων τους στο δολάριο και η απώλεια της ανταγωνιστικότητάς τους, καθώς το δολάριο ανατιμούνταν την εποχή εκείνη. Καθώς, λοιπόν, οι οικονομίες της περιοχής είχαν «κλειδώσει» τα εθνικά τους νομίσματα με την ισοτιμία του δολαρίου, η χαμηλή ισοτιμία του 1995 ενίσχυσε την ανταγωνιστικότητα της περιοχής ενώ η άνοδός του το 1996 τη ζημίωσε. Έτσι, ως αντίδραση στη συνεχιζόμενη μείωση του ρυθμού των εξαγωγών και στην αναδυόμενη κρίση, η Ταϊλάνδη εγκατέλειψε την πρόσδεση στο δολάριο στις 2 Ιουλίου και ξεκίνησε μια υποτίμηση του εθνικού της νομίσματος Μπάχτ κατά 50% (Shishido et al., 1999). Αυτή η υποτίμηση του Μπάχτ πυροδότησε την κρίση στην περιοχή, καθώς οι επενδυτές προσπάθησαν να αποσύρουν όλοι μαζί ταυτόχρονα τις επενδύσεις και να μετατρέψουν τα νομίσματά τους πάλι σε δολάρια.

Η εγκατάλειψη της πρόσδεσης του νομίσματος της Ταϊλάνδης στο δολάριο, ακολουθήθηκε από αντίστοιχη χαλάρωση της πρόσδεσης του νομίσματος της Μαλαισίας, ενώ τελικά συμπαρέσυρε και τα άλλα νομίσματα της περιοχής, όπως της

Ινδονησίας, της Ν. Κορέας και των Φιλιππίνων, ακόμη και τα ισχυρότερα από αυτά, όπως τα δολάρια της Ταϊβάν και της Σιγκαπούρης.

Στον πίνακα που ακολουθεί βλέπουμε τις ονομαστικές συναλλαγματικές ισοτιμίες σε σχέση με το δολάριο των χωρών της Ανατολικής Ασίας από το 1990 μέχρι το 1997 (Corsetti et al., 1997).

Πίνακας 3.1

Ονομαστικές ισοτιμίες σε σχέση με το δολάριο

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1997f
Χονγκ Κονγκ	7,79	7,77	7,74	7,74	7,73	7,74	7,73	7,74	7,75
Σιγκαπούρη	1,81	1,73	1,63	1,62	1,53	1,42	1,41	1,48	1,68
Ταϊβάν	26,89	26,82	25,16	26,39	26,46	26,49	27,46	28,7	32,64
Ν. Κορέα	707,76	733,4	780,65	802,67	803,45	771,27	804,5	951,29	1695
Μαλαισία	2,7	2,75	2,55	2,57	2,62	2,5	2,52	2,81	3,89
Ταϊλάνδη	25,59	25,52	25,4	25,32	25,15	24,91	25,34	31,36	47,25
Ινδονησία	1842,8	1950	2029,9	2087,1	2160,8	2248,6	2342	2909,4	4650
Φιλιππίνες	24,31	27,48	25,51	27,12	26,42	25,71	26,22	29,47	39,98

Σταδιακά, το επίκεντρο της κρίσης μεταφέρθηκε στην Ν. Κορέα, στην οποία, όμως, δεν υπήρξε έκρηξη της ιδιωτικής επένδυσης και ο τραπεζικός δανεισμός κρατήθηκε σε χαμηλά επίπεδα με αποτέλεσμα να μην παρουσιαστούν φούσκες στην κεφαλαιαγορά. Το νόμισμά της ανατιμήθηκε αλλά σε πολύ μικρότερο βαθμό από τις ανατιμήσεις της Ινδονησίας, της Ταϊλάνδης, της Μαλαισίας και των Φιλιππίνων και το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών ήταν μικρότερο από εκείνο των παραπάνω χωρών.

Η κρίση δεν άφησε ανέγγιχτη την Ιαπωνία, η οποία από το 1997 βρισκόταν σε κατάσταση ύφεσης και αντιμετώπιζε έλλειμμα εγχώριας ζήτησης, κατανάλωσης και ιδιωτικής επένδυσης, κυρίως λόγω του φόβου αποπληθωρισμού. Για τους λόγους αυτούς εξαρτιόταν από τις αγορές της Νοτιοανατολικής Ασίας στις οποίες είχε βρει διέξοδο. Σημειώνεται ότι περίπου το 30% του τραπεζικού δανεισμού των χωρών της Νοτιοανατολικής Ασίας αποτελούταν από ιαπωνικά κεφάλαια (Kunimune, 1999). Έτσι, μέσα σε λίγους μήνες το χρηματιστήριο του Τόκιο κατέρρευσε εξαιτίας των πτωχεύσεων μεγάλων εταιριών, που είχαν έντονες οικονομικές διασυνδέσεις με τις χώρες που βρισκόταν ήδη σε κρίση.

Γενικά, η οικονομική κρίση πυροδότησε κοινωνικές εκρήξεις και έφερε χάος, ενώ υπολογίζεται πως είχε ως αποτέλεσμα μια μειωμένη παγκόσμια απόδοση κατά δύο τρισεκατομμύρια δολάρια. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα εκατομμύρια άτομα να χάσουν τη δουλειά τους, ενώ έγιναν περικοπές στις κοινωνικές υπηρεσίες σε ολόκληρο τον κόσμο.

Η κρίση άρχισε τελικά να υποχωρεί τον Ιανουάριο του 1998 με την Κορέα να δέχεται τη βοήθεια διεθνών τραπεζών (Meltzer, 1998). Ακολούθησε η οικονομική βοήθεια από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) που χορήγησε 21,1 δις δολάρια στην Ν. Κορέα, 11,2 δις δολάρια στην Ινδονησία και 4 δις δολάρια στην Ταϊλάνδη, ενώ η Μαλαισία αρνήθηκε τη βοήθεια. Με τη βοήθεια του ΔΝΤ, αλλά και του υψηλού ποσοστού της αποταμίευσης που υπήρξε στην περιοχή, η κρίση ξεπεράστηκε και η σταθερότητα μερικώς αποκαταστάθηκε.

3.2 Η χρηματοπιστωτική κρίση του 2007-2008

3.2.1 Εισαγωγικά στοιχεία

Η τακτική της δανειοδότησης ατόμων που δεν έχουν τα εχέγγυα αποπληρωμής αυτών των δανείων με υψηλότερο επιτόκιο αποπληρωμής ονομάζεται *subprime lending*. Από τη φύση τους, αυτού του τύπου τα δάνεια είναι περισσότερο επισφαλή, καθώς δεν διασφαλίζεται επαρκώς ο δανειοδότης σχετικά με την αποπληρωμή του δανείου που παραχωρεί. Μια από τις σημαντικότερες κατηγορίες των δανείων αυτών είναι τα λεγόμενα ARMs (*subprime loans with adjustable rate mortgages*), τα οποία αφορούν την αγορά κατοικιών. Η διαμαρτυρία των δανείων αυτών αυξήθηκε κατά 79% το 2007 και 75% το 2008 μέχρι και σήμερα. Τα δάνεια αυτά έχουν όρους μεταβολής του επιτοκίου, ανάλογα με τα επιτόκια που επικρατούν στην αγορά.

Η χρηματοπιστωτική κρίση που βίωσε η παγκόσμια οικονομία την περίοδο 2007-2008 δεν έχει μόνο μια αιτία. Κατά κύριο, όμως, λόγο οφείλεται στην αδυναμία αποπληρωμής δανείων, την κακή εκτίμηση των δανειοδοτών και τα αρκετά χαμηλά επιτόκια κατά την προηγούμενη περίοδο που έκαναν τα δάνεια να φαίνονται ελκυστικά στους μελλοντικούς δανειολήπτες. Γενικά, από την έγκριση δανείων οι τράπεζες αντιμετωπίζουν τέσσερις βασικούς κινδύνους, τον πιστωτικό κίνδυνο, τον κίνδυνο ρευστότητας, τον κίνδυνο επιτοκίων και των μακροοικονομικό κίνδυνο, ο

οποίος περιλαμβάνει την εξάπλωση των κρίσεων, τις τιμές των μετοχών κλπ. (Χαλδαιόπουλος, 2010). Αξίζει να αναφέρουμε το γεγονός ότι η αγορά κατοικιών, στην πραγματικότητα, αφορά σε όλους τους παραπάνω κινδύνους.

Όταν το 2004 το ποσοστό ιδιοκατοίκησης στις ΗΠΑ αυξήθηκε από το 64% του πληθυσμού το 1994, στο ιστορικό ρεκόρ του 69.2% το 2004, είναι λογικό και επόμενο να αναμένουμε πως αυτή η αύξηση θα επηρέαζε σύντομα τόσο την οικονομία των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής, όσο και την παγκόσμια. Η ζήτηση στην αγορά κατοικιών οδήγησε τις τιμές σε σημαντικά υψηλότερα επίπεδα και έτσι οι τιμές αυξήθηκαν κατά 124% μεταξύ του 1997 και του 2006.

Ορισμένοι μάλιστα προχώρησαν ακόμα περισσότερο. Χρησιμοποίησαν τα χαμηλότερα επιτόκια για να επανατοκίσουν τα σπίτια τους κάνοντας χρήση των ARMs. Η τακτική αυτή συνδέθηκε με τις προτροπές πολιτικών για υψηλότερη κατανάλωση στο τέλος της δεκαετίας του '90, αλλά και μετά την επίθεση της 11ης Σεπτεμβρίου ώστε να αναθερμανθεί η οικονομία.

Η οικονομία των ΗΠΑ γνώριζε σημαντική οικονομική άνθιση στο δεύτερο μισό της δεκαετίας του '90 η οποία συνοδεύτηκε από ισχυρή οικοδόμηση νέων κατοικιών. Η κατάσταση αυτή συνεχίστηκε και μετά το 2001 και έως το 2007. Σταδιακά, όμως, η προσφορά άρχισε να υπερκαλύπτει τη ζήτηση, κάτι που τελικά οδήγησε στη σταδιακή μείωση των τιμών στην αγορά κατοικίας (Creswell et al., 2008). Παράλληλα, τα διαμαρτυρόμενα δάνεια άρχισαν να αυξάνονται δραματικά και με την απροθυμία των ιδιοκτητών να πωλήσουν τα σπίτια τους σε τιμές που άρχισαν να μειώνονται, υπήρξε επιπλέον έξαρση της προσφερόμενης ποσότητας. Οι πωλήσεις μειώθηκαν κατά 27% μέσα στο 2007, φαινόμενο που επιδεινώθηκε ακόμα περισσότερο στη συνέχεια λόγω της υπερβάλλουσας προσφοράς.

3.2.2 Αίτια της κρίσης

Μια σειρά από λόγους οδήγησαν στην αύξηση του ποσοστού διαμαρτυρίας των ARM που έφτασε πρόσφατα το 21%, τέσσερις δηλαδή φορές το ιστορικό τους επίπεδο. Ο κυριότερος από αυτούς ήταν η προσδοκία ότι οι τιμές των σπιτιών θα συνεχίζουν να αυξάνονται. Καθώς, όμως, οι τιμές άρχισαν να πέφτουν στάθηκε αδύνατο για πολλούς να συνάψουν νέα δάνεια και τελικά πολλοί απλά εγκατέλειψαν τις περιουσίες τους.

Έναν δεύτερο επίσης σημαντικό παράγοντα αποτέλεσε η δήλωση ψευδών στοιχείων. Μια έρευνα από την αμερικανική εταιρία Base Point κατέδειξε ότι οι δανειολήπτες επιδίδονταν σε συστηματικά ψεύδη απλής μορφής, δηλώνοντας παραδείγματος χάρη πέντε φορές υψηλότερα εισοδήματα από τα πραγματικά. Η εξαπάτηση αυτή αυξήθηκε κατά 1411% μεταξύ του 1997 και του 2005. Έτσι, για πρώτη φορά η αγορά κατοικιών έγινε αντικείμενο εκμετάλλευσης ως χρηματοοικονομικό προϊόν, σαν να ήταν μετοχή. Αγοράζονταν κατοικίες από μεγάλους οργανισμούς για να μεταπωληθούν σε υψηλότερες τιμές. Οι μεσίτες με τη σειρά τους είχαν μεγαλύτερο κίνητρο να δώσουν περίπλοκα ARMs, διότι αυτά ενείχαν σημαντικά υψηλότερες αποδόσεις για τους ιδίους.

Τέλος, πλέον σημαντικός ήταν ο ρόλος των μεγάλων εταιρειών αξιολόγησης των χρηματοοικονομικών προϊόντων. Παρά την όλη κατάσταση, οι αξιολογήσεις αυτές ήταν καλές ως το 2006, γεγονός που δημιούργησε υπόνοιες για διαπλοκή με τις τράπεζες. Η απότομη πτώση στις αξιολογήσεις επέτεινε την κρίση και οδήγησε σε σημαντική μείωση των τιμών των μετοχών. Οι τράπεζες επιδίδονταν την τρέχουσα δεκαετία σε μια πρωτοφανή σύναψη επισφαλών δανείων, ενώ παρά το γεγονός ότι οι σχετικές τιμές ARM και άλλων δανείων έπεφταν, η ζήτηση αυξανόταν και οι τράπεζες πρόσφεραν απλόχερα.

Τα δάνεια αυτά είχαν χαρακτηριστικά δυσνόητα στο ευρύ κοινό, με χαμηλό αρχικό επιτόκιο αλλά γρήγορα αυξανόμενο, και τελικά ως και διπλάσιο του αρχικού. Επίσης, η ευθύνη για την δανειοδότηση με ψευδή στοιχεία βαρύνει σε πολύ μεγάλο βαθμό και τις τράπεζες, γεγονός αυταπόδεικτο για τα χαρακτηριστικά των δυτικών οικονομιών.

3.2.3 Συνέπειες της κρίσης

Όσον αφορά, τώρα, τις συνέπειες της κρίσης στις διεθνείς αγορές, παρατηρήθηκε σημαντική υποχώρηση σε όλα τα χρηματιστήρια του κόσμου, με τις πιέσεις να επιτείνονται από τα οριακά αποτελέσματα μεγάλων τραπεζικών οίκων και ασφαλιστικών εταιρειών. Επενδυτικές τράπεζες, με μεγάλη ιστορία, όπως η Lehman Bros και η Merrill Lynch βρέθηκαν στα πρόθυρα της κατάρρευσης, ενώ πολλές μικρότερες τράπεζες και ασφαλιστικές εταιρίες δήλωσαν πτώχευση. Ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι η Bank of Baroda της Ινδίας αρνήθηκε να δημοσιεύσει τα

στοιχεία της, καθώς και το ότι ο ασφαλιστικός κολοσσός AIG αναγκάστηκε να λάβει δάνειο στήριξης, καθώς η εταιρεία ήταν έτοιμη να δηλώσει πτώχευση.

Φυσικά και οι ιδιώτες δεν έμειναν ασυγκίνητοι από την κρίση. Οι τιμές των κατοικιών μειώθηκαν κατά 8% κάτι που οδήγησε στη συρρίκνωση κλάδων που έχουν να κάνουν με προϊόντα που απαρτίζουν την κατοικία και ως εκ τούτου πιέζουν την οικονομική δραστηριότητα. Οι απολύσεις των χρηματοοικονομικών εταιρειών μέχρι τον Αύγουστο του 2008 έφτασαν τον πρωτοφανή αριθμό των 65400 θέσεων. Η πίεση αυτή ήταν σοβαρή έναντι μειονοτήτων, ενώ πολλοί αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τα σπίτια τους με προβλήματα πλέον στο ιστορικό δανεισμού τους.

Τέλος, όσον αφορά την παγκόσμια οικονομία όταν πρωτοεμφανίστηκε η κρίση πολλοί αναλυτές πίστεψαν ότι πρόκειται για ένα τοπικό πρόβλημα που θα ξεπεραστεί γρήγορα. Παρόλα αυτά η κρίση επεκτάθηκε τόσο στην πίστη άλλων κρατών όσο και μέσω των χρηματαγορών. Η Northern Rock έγινε το Σεπτέμβριο του 2007 η πρώτη βρετανική τράπεζα που πτώχευσε από το 1866 με προβλήματα ρευστότητας. Η πτώση των χρηματιστηρίων σε παγκόσμιο επίπεδο όπως είναι αναμενόμενο οδήγησε σε μείωση των επενδύσεων, αδυναμία εκτέλεσης κρατικών και επιχειρησιακών προϋπολογισμών, διόγκωση των ελλειμμάτων και μείωση του ρυθμού ανάπτυξης.

3.2.4 Μεταφορά της κρίσης στην πραγματική οικονομία

Ήδη από την αρχή της χρηματοοικονομικής κρίσης, άρχισαν να εκφράζονται ανησυχίες για την πιθανή μεταφορά της στην πραγματική οικονομία. Αυτό δεν αποφεύχθηκε. Ιδιαίτερα στο τέταρτο τρίμηνο του 2008 κατέρρευσε σχεδόν αμέσως το διεθνές εμπόριο και η παραγωγή των χωρών διεθνώς. Επηρέαστηκαν όλες οι χώρες, ανεξάρτητα από την οικονομική πολιτική που στο παρελθόν είχαν ακολουθήσει, διότι όλες οι οικονομίες είναι διεθνοποιημένες. Διαψεύσθηκε έτσι και η θεωρία της αποσύνδεσης για τις αναδύμενες οικονομίες. Έτσι, το 2008 η παγκόσμια οικονομία βρέθηκε αντιμέτωπη με τη χειρότερη ύφεση της μεταπολεμικής περιόδου, με το ρυθμό οικονομικής ανάπτυξης να γίνεται αρνητικός (-1.9%) για πρώτη φορά μετά το πρώτο μισό της δεκαετίας του 1930 και τη Μεγάλη Ύφεση. Η μεταφορά της κρίσης στην πραγματική οικονομία έγινε μέσω της απομόχλευσης του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Τα προβλήματα φερεγγυότητας από τις κεφαλαιακές απώλειες οδήγησαν τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα σε προσπάθεια τόνωσης της κεφαλαιακής

τους βάσης και μείωσης του μεγέθους του ενεργητικού τους. Όμως, σε αυτές τις περιπτώσεις η μείωση του ενεργητικού είναι πολλαπλάσια της αρχικής κεφαλαιακής απώλειας. Τράπεζες που στο παρελθόν δάνειζαν 50 φορές τα ίδια κεφάλαιά τους αναγκάστηκαν να περιορίσουν το δανεισμό προς τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά κατά 50 φορές για να καλύψουν το χάσμα στα κεφάλαιά τους. Έτσι, θέσπισαν αυστηρότερα πιστωτικά κριτήρια και περιόρισαν τις πιστώσεις. Η μείωση στις πιστώσεις οδηγεί στη συνέχεια τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά σε συρρίκνωση των δραστηριοτήτων τους, γεγονός που σημαίνει μείωση του προσωπικού, αύξηση της ανεργίας, λιγότερη παραγωγή, λιγότερο εισόδημα και επιμήκυνση της ύφεσης. Η πολλαπλασιαστική αυτή αρνητική επίδραση από το χάσμα κεφαλαίων στο νέο δανεισμό καθώς και στην ανανέωση των παλαιών δανείων μεταφέρει την κρίση στην πραγματική οικονομία. Ταυτόχρονα, η ύφεση μειώνει τη δυνατότητα επιχειρήσεων και νοικοκυριών να εξυπηρετούν τα δάνειά τους, δημιουργώντας έτσι έναν φαύλο κύκλο.

3.3 Η παγκόσμια οικονομική κρίση

3.3.1 Εισαγωγικά στοιχεία

Η κρίση που ταλανίζει την παγκόσμια οικονομία από το 2007 δεν έχει κοπάσει. Από χρηματοοικονομική κρίση του δυτικού κόσμου μετατράπηκε σε παγκόσμια οικονομική κρίση της πλειονότητας των χωρών του πλανήτη και στη συνέχεια απέκτησε επικίνδυνες μορφές και διαστάσεις μακροπρόθεσμου χαρακτήρα, μία από τις οποίες είναι και η σημερινή εσωτερική πολιτική και οικονομική κρίση στην Ευρωζώνη και το δραματικό αδιέξοδο της ελληνικής οικονομίας.

Μέχρι και τις αρχές του 2007, η παγκόσμια οικονομία λειτουργούσε σε ένα περιβάλλον αισιοδοξίας. Μάλιστα, κατά την περίοδο 2002-2007 σημειώθηκε η υψηλότερη μέση παγκόσμια ανάπτυξη των τελευταίων 40 ετών. Το μέγεθος της ετήσιας παγκόσμιας οικονομικής δραστηριότητας το 2007 έφτασε τα 55,6 τρισεκατομμύρια δολάρια, 23.9% υψηλότερη σε σταθερές τιμές από το 2000. Το 2007, το 25.3% της συνολικής παγκόσμιας οικονομικής δραστηριότητας παράγονταν στις ΗΠΑ., το 29.9% στην Ενωμένη Ευρώπη των 27 χωρών, το 7.8% στην Ιαπωνία, το 13.1% στις 4 μεγάλες αναδυόμενες χώρες: Βραζιλία, Ρωσία, Κίνα και Ινδία και το

υπόλοιπο 23.9% στις υπόλοιπες οικονομίες. Ο οικονομολόγος Jim O' Neill σε άρθρο του χαρακτηρίζει την εποχή αυτή ως την “εποχή της υπέρτατης ευδαιμονίας” (O'Neill, 2011) .

Στο πλαίσιο αυτών των συνθηκών αισιοδοξίας και εφησυχασμού, οι υπερβολές που αναγνωρίζουμε να συμβαίνουν σήμερα, τότε φαίνονταν φυσιολογικές, τα ρίσκα που αναλαμβάνονταν από τον χρηματοοικονομικό τομέα ήταν μεγάλα, αλλά η αντίληψη για τα ρίσκα αυτά και η αντίστοιχη τιμολόγησή τους στις διεθνείς αγορές σχεδόν ανύπαρκτη, ενώ ο έλεγχος των εποπτικών αρχών ελάχιστος και καθησυχαστικός. Η προσγείωση στην πραγματικότητα και η κρίση ξεκίνησε, όπως είδαμε σε προηγούμενη ενότητα, το 2007 στις ΗΠΑ στην αγορά στεγαστικών δανείων χαμηλής πιστοληπτικής αξιολόγησης (*subprime*).

3.3.2 Αίτια της κρίσης

Γενικά, οι παράγοντες που προκάλεσαν την κρίση ποικίλουν και για την πληρέστερη κατανόησή τους κατηγοριοποιούνται σε Μακροοικονομικούς και Χρηματοοικονομικούς (Χαρδούβελης, 2009).

Στους Μακροοικονομικούς παράγοντες που συνέβαλαν στην εμφάνιση της κρίσης εντάσσονται:

- Η ανισορροπία ανάμεσα στις χώρες του πλανήτη όσον αφορά το διαφορετικό βαθμό αποταμίευσης και επένδυσης, που εκδηλώθηκε με υψηλά ελλείμματα τρεχουσών συναλλαγών των ΗΠΑ και υψηλά πλεονάσματα των χωρών της Ασίας, ιδιαίτερα της Κίνας. Οι ανισορροπίες οδήγησαν σε μεταφορά κεφαλαίων από την Ασία προς τις ΗΠΑ, δηλαδή σε φτηνό χρήμα, μεγάλη ρευστότητα και χαμηλά πραγματικά επιτόκια στις ΗΠΑ (Caballero, et al., 2009). Τα χαμηλά αυτά πραγματικά επιτόκια έδωσαν ώθηση στις ήδη υπάρχουσες ανισορροπίες του χρηματοοικονομικού τομέα.
- Η φούσκα των τιμών των ακινήτων στις ΗΠΑ. Από τα μέσα της δεκαετίας του '90, οι τιμές των ακινήτων ξεκίνησαν μια ανοδική πορεία, η οποία αν και προβληματίσε πολλούς αναλυτές, αφέθηκε ελεύθερη να εξαπλωθεί (Χαρδούβελης, 2009). Η άνοδος των τιμών των κατοικιών σταμάτησε στα μέσα του 2006 και έκτοτε, οι τιμές άρχισαν να πέφτουν. Η πτώση των τιμών των κατοικιών είχε ως συνέπεια τις συχνές καθυστερήσεις των δόσεων των

νοικοκυριών προς τις τράπεζες. Ορισμένα νοικοκυριά, μάλιστα, άρχισαν να αντιλαμβάνονται ότι η αξία του σπιτιού που πρόσφατα αγόρασαν έπεσε κάτω από την αξία του δανείου τους και ότι τους συνέφερε απλώς να παραδώσουν τα κλειδιά στην τράπεζα και να αποχωρήσουν. Η χρεοκοπία των νοικοκυριών, όπως ήταν αναμενόμενο, οδήγησε και σε μειωμένες εισροές στα ταμεία των τιτλοποιημένων δανείων.

- Η πολιτικοοικονομική ιδεολογία που επικρατούσε στις ΗΠΑ, αλλά και τις υπόλοιπες αναπτυγμένες χώρες, σύμφωνα με την οποία οι αγορές είναι αποτελεσματικές και οι πολίτες ορθολογικοί στην οικονομική συμπεριφορά τους. Σημειώνεται ότι η υπόθεση της αποτελεσματικής αγοράς είχε καταλήξει να αποτελεί δόγμα, το οποίο σε συνδυασμό με τα χαμηλά επιτόκια της εποχής οδήγησε σε ακραίες συμπεριφορές. Με τον τρόπο αυτό, τα χρηματοοικονομικά ιδρύματα οδηγήθηκαν σε ριψοκίνδυνες επενδύσεις χωρίς να τιμολογούν σωστά τον κίνδυνο.
- Φαίνεται πως ακόμα και οι εποπτικές αρχές είχαν ενστερνιστεί πλήρως αυτή την υπόθεση της αποτελεσματικής αγοράς. Συνέπεια αυτού ήταν η απορρύθμιση, δηλαδή η κατάργηση πολλών από τους περιορισμούς στη δράση του χρηματοπιστωτικού τομέα που είχαν επιβληθεί από την εμπειρία της κρίσης στη δεκαετία του '30.

Στους χρηματοοικονομικούς παράγοντες που προξένησαν την κρίση, καταλυτικό ρόλο έπαιξαν, ιδίως στις Η.Π.Α., οι ακόλουθοι:

- Η ραγδαία αύξηση των δανείων μειωμένης εξασφάλισης (*subprime*) χωρίς να επιδεικνύεται η ανάλογη τραπεζική εγκράτεια και ο έλεγχος για τον πιστωτικό κίνδυνο, που συνέβαλλαν στην αύξηση των τιμών των κατοικιών.
- Οι νέες μορφές τιτλοποιήσεων, με πολύπλοκους δομημένους τίτλους, που είχαν διαφορετικές ονομασίες και εκφάνσεις, όπως τα Collateralized Debt Obligations (CDO). Τους τίτλους αυτούς λίγοι καταλάβαιναν σε βάθος και μπορούσαν να τιμολογήσουν σωστά, ενώ οι αξιολογικοί οίκοι τους παρείχαν υψηλές βαθμολογήσεις. Η ενδογενής γένεση ρίσκων από τον συνδυασμό των επιμέρους αρνητικών παραγόντων. Η πολλαπλασιαστική εκρηκτική δυναμική που δημιουργείται σε εποχές κρίσης δημιουργεί τα δικά της επιπλέον ρίσκα.

- Η νέα κερδοσκοπική κουλτούρα στον τραπεζικό τομέα με βάση τη γένεση προσόδων. Οι αμοιβές των στελεχών σε όλες τις βαθμίδες συνδέονταν με τα βραχυχρόνια έσοδα, χωρίς να λαμβάνεται υπόψη ο αναλαμβανόμενος κίνδυνος, ούτε οι μακροχρόνιες επιδόσεις. Αυτή η πρακτική ήταν στενά συνδεδεμένη με την επικράτηση της αντίληψης περί αποτελεσματικότητας της αγοράς και ορθολογικών προσδοκιών (Milbourn et al., 2010).
- Οι αξιολογικοί οίκοι, οι οποίοι κατηγορήθηκαν για ανεπάρκεια ή ακόμα και μεροληψία που πιθανόν να πήγαζε από το γεγονός οι εκδότες των τίτλων ήταν αυτοί που πλήρωναν για την αξιολόγηση. Οι οίκοι αυτοί άργησαν να καταλάβουν ή να ενστερνιστούν το μέγεθος του προβλήματος, προφανώς επηρεαζόμενοι από την κερδοφορία που έφερναν οι αξιολογήσεις των τιτλοποιήσεων.
- Η υψηλή μόχλευση, που σημαίνει λιγιστά ίδια κεφάλαια και υψηλός δανεισμός σε σχέση με το ενεργητικό ενός χρηματοοικονομικού ιδρύματος (Adrian et al., 2009). Μάλιστα, ο δανεισμός που χρηματοδοτούσε τις επενδύσεις την εποχή εκείνη ήταν κυρίως βραχυχρόνιος. Έτσι, όταν οι τιμές των περιουσιακών στοιχείων στα οποία είχαν επενδύσει οι επενδυτικές τράπεζες άρχισαν να πέφτουν και οι αγορές αντιλήφθηκαν την κεφαλαιακή απώλεια των δανεισμένων επενδυτικών τραπεζών, τότε δυσκόλεψαν ή και αρνήθηκαν την ανανέωση της βραχυχρόνιας χρηματοδότησης, αναγκάζοντας έτσι τις επενδυτικές τράπεζες να προβαίνουν σε περαιτέρω πωλήσεις άλλων υγιών περιουσιακών στοιχείων, οι οποίες με τη σειρά τους πίεζαν τις τιμές των περιουσιακών στοιχείων ακόμα περισσότερο προς τα κάτω. Η απομόχλευση, δηλαδή η άρνηση στην ουσία νέου δανεισμού στα χρηματοοικονομικά ιδρύματα που επένδυναν για ίδιο λογαριασμό με δανεικά κεφάλαια, έπαιξε τον κυριότερο ρόλο στην επέκταση της κρίσης πέραν του στενού χώρου των subprime δανείων σε όλες τις χρηματοοικονομικές δραστηριότητες. Η απομόχλευση αυτή οδήγησε στη συνέχεια και στο πέρασμα της χρηματοοικονομικής κρίσης στην πραγματική οικονομία.

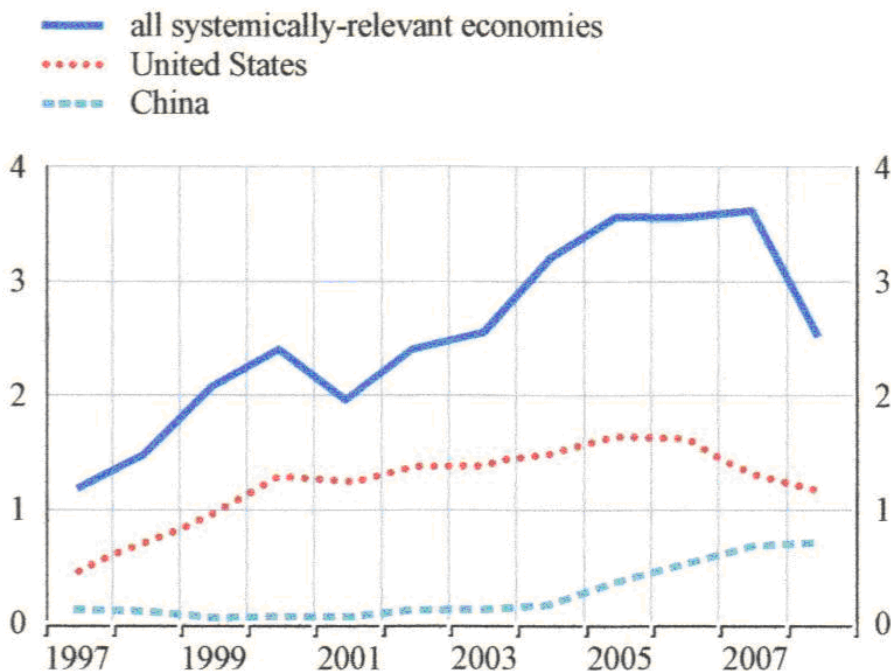
3.3.3 Η σχέση ανάμεσα στις παγκόσμιες οικονομικές ανισορροπίες και την κρίση

Η επιδείνωση του φαινομένου των οικονομικών ανισορροπιών επισημάνθηκε αρκετά νωρίς, καθώς ήδη από την εμφάνιση του αναμενόμενου να θέσει σε κίνδυνο την παγκόσμια οικονομία.

Στο Γράφημα 3.1 που ακολουθεί, βλέπουμε το ποσοστό επί του παγκόσμιου ΑΕΠ (*percentage of world GDP*) των κρατών που επιδρούν σημαντικά στην εικόνα της παγκόσμιας οικονομίας για τη χρονική περίοδο 1997-2007, βάσει στοιχείων που δημοσιεύθηκαν τον Οκτώβριο του 2009 στο World Economic Outlook (WEO) του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου.

Γράφημα 3.1

(percentage of world GDP)

Sources: IMF World Economic Outlook (October 2009) and ECB staff calculations.

Με μπλε συνεχή γραμμή βλέπουμε το ποσοστό επί του παγκόσμιου ΑΕΠ των χωρών που θεωρούνται ύψιστης σημασίας για την παγκόσμια οικονομία και ανάμεσα στις οποίες υπάρχει ισχυρή αλληλεξάρτηση. Με κόκκινη διακεκομμένη γραμμή

βλέπουμε το ποσοστό των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής επί του παγκόσμιου ΑΕΠ και τέλος με διακεκομμένη μπλε γραμμή, το ποσοστό της Κίνας. Τα ποσοστά αυτά αφορούν τη δεκαετία από το 1997 μέχρι και το 2007, δηλαδή τη χρονική περίοδο από την αρχή εμφάνισης έντονων οικονομικών ανισορροπιών μέχρι και το ξέσπασμα της παγκόσμιας κρίσης το 2008.

Πρακτικά, από τα μέσα της δεκαετίας του '90 μέχρι και τις αρχές του 21^{ου} αιώνα οι οικονομικές ανισορροπίες ανάμεσα στις κυριότερες ελλειμματικές και πλεονασματικές οικονομίες εντεινόταν συνεχώς. Μετά από μία μικρή ύφεση η παγκόσμια οικονομία έφτασε στο πιο κρίσιμο σημείο της ακριβώς πριν από το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης το 2008. Είναι επόμενο, λοιπόν, το γεγονός αυτό να μη θεωρηθεί τυχαίο για πολλούς.

Συγκεκριμένα, καθώς η ανησυχία για το μέλλον της παγκόσμιας οικονομίας αυξανόταν, ακούστηκαν ανά τον κόσμο πολλές διαφορετικές στρατηγικές χειρισμού των ανισορροπιών, με τις χώρες του ευρώ να μην μένουν ασυγκίνητες από τις εξελίξεις. Έτσι, κατά την διάρκεια της κρίσιμης περιόδου 2006-2007 η Ευρωπαϊκή κοινότητα του ευρώ συμμετείχε σε έναν κύκλο διαβουλεύσεων με τα κράτη των οποίων η οικονομία επηρεάζει σημαντικά την παγκόσμια εικόνα όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, η Κίνα, η Ιαπωνία και η Σαουδική Αραβία. Σκοπός των διαβουλεύσεων αυτών, κάτω από τη συνεχή επιτήρηση του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, ήταν να οριστεί μια κοινή πολιτική γραμμή για την αντιμετώπιση των συνεχώς οξυνόμενων ανισορροπιών εν όψει της επερχόμενης παγκόσμιας οικονομικής κρίσης.

Δυστυχώς, παρά την προσπάθεια της παγκόσμιας κοινότητας να αμβλύνει τις ανισορροπίες, η εφαρμογή των αποφάσεων στα επί μέρους κράτη δεν πραγματοποιήθηκε κατά πώς ήταν αναμενόμενο, με αποτέλεσμα μερική άμβλυνση των ανισορροπιών να επέλθει αρκετούς μήνες αργότερα όταν η παγκόσμια οικονομία άρχισε πλέον να βιώνει την οικονομική κρίση (Bracke et al., 2008).

Σήμερα, τρία χρόνια μετά το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης, η κοινή γνώμη συμφωνεί στο ότι η κρίση προκάλεσε άμβλυνση των οικονομικών ανισορροπιών ανάμεσα στις οικονομίες των ισχυρών κρατών, σε αυτό όμως που οι απόψεις ακόμα δίστανται είναι στην ακριβή σχέση των δύο αυτών παρατηρουμένων φαινομένων: της οικονομικής κρίσης και του φαινομένου εμφάνισης ανισορροπιών σε παγκόσμιο επίπεδο (Portes, 2009).

Από τη μία πλευρά, υπάρχουν αυτοί που πιστεύουν ότι τα δύο αυτά σύγχρονα φαινόμενα δε σχετίζονται άμεσα μεταξύ τους, ενώ θεωρούν ότι τα βασικά αίτια της κρίσης αφορούν ρυθμιστικούς παράγοντες των επιμέρους οικονομιών, καθώς και μακροοικονομικούς παράγοντες.

Από την άλλη πλευρά, υπάρχουν αρκετοί που θεωρούν ότι οι οικονομικές ανισορροπίες ήταν αυτές που μακροπρόθεσμα ενεργοποίησαν τους μηχανισμούς που τελικά οδήγησαν στην κρίση (Caballero et al, 2008). Ανάμεσα στους τελευταίους υπάρχει ένα ποσοστό που θεωρεί τη χρηματοπιστωτική κρίση των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής κρίσιμο σημείο για τη διατάραξη της παγκόσμιας οικονομικής σταθερότητας. Επίσης, ένα άλλο ποσοστό παρατηρητών της εξέλιξης της παγκόσμιας οικονομίας θεωρεί ότι το φαινόμενο των οικονομικών ανισορροπιών δημιούργησε τις μακροοικονομικές συνθήκες που οδήγησαν στην κρίση. Πιο συγκεκριμένα τα κενά που δημιουργήθηκαν στις αναπτυσσόμενες οικονομίες λόγω σημαντικής διαφοράς των αποθεματικών από τα επενδυτικά κεφάλαια, καλύφθηκαν από κεφάλαια προερχόμενα από αναπτυσσόμενες οικονομίες όπως αυτή της Κίνας. Η πρακτική, όμως, αυτή έρχεται σε αντίθεση με τις κλασικές οικονομικές θεωρίες.

Τέλος, μια εξίσου δημοφιλής άποψη σχετικά με την αλληλεξάρτηση ανάμεσα στην οικονομική κρίση και τις οικονομικές ανισορροπίες είναι ότι και τα δύο φαινόμενα προέκυψαν εξαιτίας των αντιφατικών πολιτικών χειρισμών, καθώς και των εξωτερικών θέσεων των κύριων ελλειμματικών και πλεονασματικών οικονομιών ανά τον κόσμο (Obstfeld et al, 2009). Συγκεκριμένα, στο πλαίσιο αυτών των πολιτικών χειρισμών παρατηρήθηκε έλλειψη προσανατολισμού για τη μελλοντική επίτευξη οικονομικής σταθερότητας σε επίπεδο κρατών, ανεπαρκής διασφάλιση της λειτουργίας των ελεγκτικών μηχανισμών, ανεξέλεγκτη χρηματοδότηση χωρίς τη διασφάλιση των επενδυτικών κεφαλαίων, καθώς και κακή διαχείριση του ρίσκου. Φυσικά, τους παραπάνω χειρισμούς προστίθεται και η χρήση αυστηρού καθεστώτος συναλλαγματικής ισοτιμίας από τα κράτη που εμφανίζουν έντονα πλεονασματική οικονομία.

Είναι, λοιπόν, κατανοητό ότι υπάρχει μεγάλος διχασμός της κοινής γνώμης όσον αφορά τη σχέση ανάμεσα στις οικονομικές ανισορροπίες και την παγκόσμια οικονομική κρίση και όχι μόνο.

3.3.4 Αριθμητικοί δείκτες των οικονομικών ανισορροπιών στην περίοδο της κρίσης

Έχουμε ήδη αναφερθεί στο γεγονός ότι από το ξέσπασμα της κρίσης, οι παγκόσμιες ανισορροπίες έχουν μειωθεί σημαντικά, αλλά αυτή η στένωση είναι πιθανό να είναι παροδική, αφού οι παράγοντες που οδήγησαν σε αυτή αναμένεται άμεσα να αντιστραφούν.

Συγκεκριμένα οι μελέτες του 2008 κατέληγαν πως από τη μία πλευρά, το εμπορικό έλλειμμα των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής αναμενόταν να ακολουθήσει καθοδική πορεία στο διάστημα 2008-2014 οπότε και θα σταθεροποιούνταν γύρω στο 2,7% του ΑΕΠ. Ενώ, από την άλλη πλευρά, το πλεόνασμα της Κίνας και των εξαγωγέων πετρελαίου (*oil exporters*) αναμενόταν να εμφανίσει στο ίδιο διάστημα σημαντική άνοδο και να υπερβεί ξανά το 8% του ΑΕΠ. Στον Πίνακα 3.2 που ακολουθεί βλέπουμε τα ακριβή στοιχεία σχετικά με το ύψος ελλείμματος και πλεονάσματος οικονομιών ύψιστης σημασίας μέχρι και το 2008, καθώς και τις προβλέψεις για τα ίδια μεγέθη για τα έτη 2009 και 2014. Οι προβλέψεις αυτές δημοσιεύθηκαν τον Οκτώβριο του 2009 από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο.

Πίνακας 3.2

(percentage of GDP)

	2006	2007	2008	2009 (p)	2014 (p)
World	0.4	0.5	0.3	0.2	1.1
Advanced economies	-1.3	-0.9	-1.3	-0.7	-0.3
United States	-6.0	-5.2	-4.9	-2.6	-2.7
Euro area	-0.1	0.1	-0.5	-1.0	-0.2
Japan	3.9	4.8	3.2	1.9	1.5
United Kingdom	-3.3	-2.7	-1.7	-2.0	-2.0
Canada	1.4	1.0	0.5	-2.6	0.9
EMEs and developing countries	5.2	4.3	3.9	2.0	3.6
Developing Asia	6.1	7.0	5.9	5.0	5.4
China	9.5	11.0	9.8	7.8	8.4
India	-1.1	-1.0	-2.2	-2.2	-1.8
Oil exporters	16.3	12.9	13.3	4.2	8.0

Source: IMF World Economic Outlook, October 2009.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΚΙΝΑΣ

4.1 Κίνα: Η οικονομική υπερδύναμη του 21ου αιώνα

«Αφήστε την Κίνα να κοιμάται. Γιατί όταν ξυπνήσει, θα σειστεί ο κόσμος», είχε πει προφητικά ο Ναπολέον Βοναπάρτης το 1816. Πρόκειται για τη μεγαλύτερη πληθυσμιακά χώρα του πλανήτη με 1,3 δισεκατομμύρια περίπου κατοίκους, η οποία τα τελευταία χρόνια παρουσιάζει διαρκή οικονομική ανάπτυξη με αύξηση του κατά κεφαλήν εισοδήματος και συνεπώς της αγοραστικής τους δύναμης. Υπολογίζεται ως το ένα πέμπτο του παγκόσμιου πληθυσμού, ενώ με σχεδόν 10 εκατομμύρια τετραγωνικά χιλιόμετρα έκταση αποτελεί την τρίτη μεγαλύτερη χώρα μετά τη Ρωσία και τον Καναδά.

Η παραγωγή της και κατά συνέπεια το μεγαλύτερο μέρος των εξαγωγών της συνίσταται σε ηλεκτρικές και άλλου τύπου συσκευές, όπως υπολογιστές και συσκευές επεξεργασίας δεδομένων, καθώς και σε οπτικό και ιατρικό εξοπλισμό. Βασικό κομμάτι των εξαγωγών της αποτελούν επίσης τα προϊόντα ρουχισμού, καθώς και διαφόρων ειδών αγροτικά προϊόντα.

Το 1991 εισήλθε στον οργανισμό για την οικονομική Συνεργασία Ασίας και κρατών Ειρηνικού (APEC) , οργανισμού που προωθεί το ελεύθερο εμπόριο και τη συνεργασία σε θέματα οικονομίας εμπορίου, επενδύσεων και της τεχνολογίας. Το 2001 έγινε δεκτή στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου (ΠΟΕ) και σε τρία μόλις χρόνια το εξωτερικό εμπόριο της Κίνας τριπλασιάστηκε.

Στον πίνακα που ακολουθεί παρατίθενται οι κυριότεροι εταίροι της Κίνας για το 2010, καθώς και η αξία των συναλλαγών μεταξύ των επιμέρους χωρών. Αξίζει να σημειωθεί η αύξηση των συναλλαγών ανάμεσα στις χώρες αυτές από την προηγούμενη χρονιά.

Πίνακας 4.1

China's Top Trade Partners, 2010 (\$ billion)

Source: PRC General Administration of Customs, *China's Customs Statistics*

Rank	Country/region	Volume	% change over 2009
1	United States	385.3	29.2
2	Japan	297.8	30.2
3	Hong Kong	230.6	31.8
4	South Korea	207.2	32.6
5	Taiwan	145.4	36.9
6	Germany	142.4	34.8
7	Australia	88.1	46.5
8	Malaysia	74.2	42.8
9	Brazil	62.5	47.5
10	India	61.8	42.4

Στην αυγή της νέας χιλιετίας η οικονομία επανέκαμψε και το 2004 η Κίνα είχε το τέταρτο μεγαλύτερο ΑΕΠ παγκοσμίως, ενώ κατείχε την πέμπτη θέση σε εισαγωγές και εξαγωγές. Το 2005 ο ετήσιος ρυθμός ανάπτυξης έφτασε στο 9,8%. Η ραγδαία οικονομική ανέλιξη της Κίνας και το διαρκώς διευρυνόμενο δίκτυο εμπορικών και επενδυτικών αλληλεπιδράσεων που αναπτύσσει ανά τον κόσμο επιφέρουν μεγάλες αλλαγές στις οικονομικές και πολιτικές σχέσεις της.

Έτσι, παρά το γεγονός ότι κατά τη διάρκεια του 20ού αιώνα αποτελούσε αντικείμενο εκμετάλλευσης των βιομηχανικών χωρών της περιοχής, αναδεικνύεται πλέον στην ανερχόμενη οικονομική υπερδύναμη του 21ου αιώνα. Η οικονομική ισχύς της Κίνας, την οποία απέκτησε όταν πάρθηκε η πολιτική απόφαση να ενταχθεί στο παγκόσμιο οικονομικό σύστημα, αφήνοντας τον κομμουνιστικό επαναστατικό απομονωτισμό και προχωρώντας σε οικονομικές μεταρρυθμίσεις μεγάλης κλίμακας, είναι σήμερα αναμφισβήτητη. Το 2010 το ΑΕΠ της Κίνας ανήλθε σε 6,05 τρις \$, παρουσιάζοντας μάλιστα αύξηση κατά 10,3% (Le nouvel observateur, 14-02-2011), σε σύγκριση με το 2009 (4,9 τρις \$). Η Κίνα εξάγει ένα πολύ μεγάλο κομμάτι της παραγωγής της, αξίας 1.58 τρις δολαρίων, καθιστώντας τη για το 2011 τη δεύτερη μεγαλύτερη εξαγωγική δύναμη παγκοσμίως μετά την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Τα μεγέθη αυτά θέτουν την οικονομία της Κίνας στην δεύτερη θέση της παγκόσμιας κλίμακας αμέσως μετά από αυτή των ΗΠΑ και με την Ιαπωνία να βρίσκεται στην τρίτη θέση (Le Monde, 14/2/2011), ενώ παράλληλα την καθιστούν σημαντικό ρυθμιστή της διεθνούς οικονομίας.

4.2 Η Κίνα ως ρυθμιστικός παράγοντας της παγκόσμιας οικονομίας

Οι επιπτώσεις που έχει ήδη η άνοδος της Κίνας στη διεθνή πολιτική και οικονομική σκηνή είναι ιδιαίτερα εμφανείς τα τελευταία χρόνια, ενώ πολλοί εκτιμούν πως αυτό δεν είναι παρά μόνο η κορυφή του παγόβουνου. Εκτιμάται πως αν δεν παρουσιαστούν απρόβλεπτα προσκόμματα, η χώρα θα καταστεί η μεγαλύτερη οικονομία στον κόσμο ως το 2020 (Artus et al., 2011), ενώ ήδη αποτελεί το σημαντικότερο ανερχόμενο οικονομικό παράγοντα στην Ασία και έχει ήδη μετατραπεί σε σημαντικότατο διαμορφωτή πολιτικής, τόσο στην Ασία όσο και στον υπόλοιπο κόσμο.

Κανείς δε μπορεί να πει με βεβαιότητα αν η επιρροή της Κίνας θα συνεχιστεί με ποιους ρυθμούς και με ποια κατάληξη. Τη στιγμή αυτή όμως οι προοπτικές είναι σημαντικές και, αν ακολουθήσουν τη διαφαινόμενη πορεία, οι επιπτώσεις θα είναι ιδιαίτερα εκτεταμένες. Στον οικονομικό τομέα, η αύξηση του εσωτερικού και εξωτερικού εμπορίου είναι ραγδαία, με εμφανείς συνέπειες στις μεγάλες οικονομικές δυνάμεις όπως η ΕΕ οι ΗΠΑ και η Ιαπωνία, οι οποίες βλέπουν το δικό τους εμπόριο να συρρικνώνεται, προκαλώντας κοινωνικά προβλήματα στο εσωτερικό τους, που με τη σειρά τους επιφέρουν πολιτικές ζυμώσεις.

Η αύξηση του οικονομικού μεγέθους της χώρας της δίνει επίσης τη δυνατότητα να συμμετέχει στη διαμόρφωση παγκόσμιου οικονομικού περιβάλλοντος, ενώ παράλληλα της επιτρέπει να εκσυγχρονιστεί στρατιωτικά, αυξάνοντας έτσι και τον πολιτικό της ρόλο σε θέματα περιφερειακής ειρήνης και ασφάλειας.

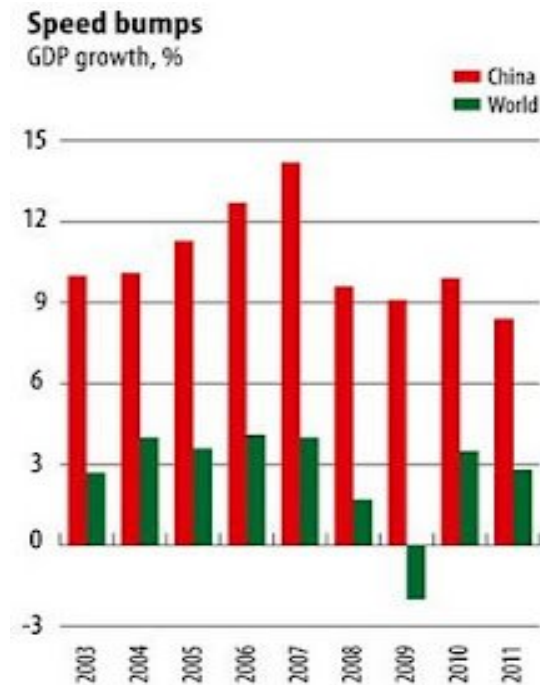
Κατά τη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας, η Κίνα εργάστηκε συστηματικά για να εκτοπίσει την Ιαπωνία από τη θέση της πιο μεγάλης οικονομικής δύναμης στις χώρες της περιφέρειάς της και ακόμη προσπαθεί να υποκαταστήσει την πολιτική επιρροή των ΗΠΑ.

Οι ιστορικοί, πολιτικοί και οικονομικοί αναλυτές που μελετούν την εξελικτική πορεία της Κίνας μπορούν να κατηγοριοποιηθούν σε δύο κυρίαρχες σχολές. Η μία πρεσβεύει πως η χώρα θα συνεχίσει απρόσκοπτα την ανοδική της πορεία και πως, μέσω της οικονομικής της ανάπτυξης και του πληθυσμιακού της βάρους, θα αποτελέσει σε ορατό χρόνο τον υπ' αριθμόν ένα πολιτικό και οικονομικό παράγοντα στον κόσμο. Η δεύτερη σχολή κάνει πιο μετριοπαθείς εκτιμήσεις, προβλέποντας πως οι ήδη διαμορφωμένες ισορροπίες θα δημιουργήσουν για την Κίνα μια θεσμική θέση,

δημιουργώντας νέους πολιτικούς άξονες, καθιστώντας την μέρος ενός πολυπολικού συστήματος ισορροπιών.

Στο παρακάτω γράφημα διαφαίνεται η σχέση ανάμεσα στην ετήσια αύξηση του Κινέζικου και παγκόσμιου ΑΕΠ κατά τη διάρκεια των οκτώ τελευταίων ετών. Αποτελεί μία πρώτη ένδειξη της ραγδαίας ανόδου της οικονομικής δύναμης της Κίνας, και κατά συνέπεια ενισχύει την επιρροή της στην παγκόσμια οικονομία.

Γράφημα 4.1

Πηγή: “The world in figures”, The Economist, 22/11/2010

4.3 Οικονομικές και εμπορικές σχέσεις της Κίνας με άλλες χώρες

Σύμφωνα με επίσημη έκθεση του γραφείου οικονομικών και εμπορικών υποθέσεων της Ελληνικής πρεσβείας του Πεκίνου το Σεπτέμβριο του 2009, οι οικονομικές σχέσεις της Κίνας με τον υπόλοιπο κόσμο διαμορφώνονται ως εξής (Βελέντζα, 2009) :

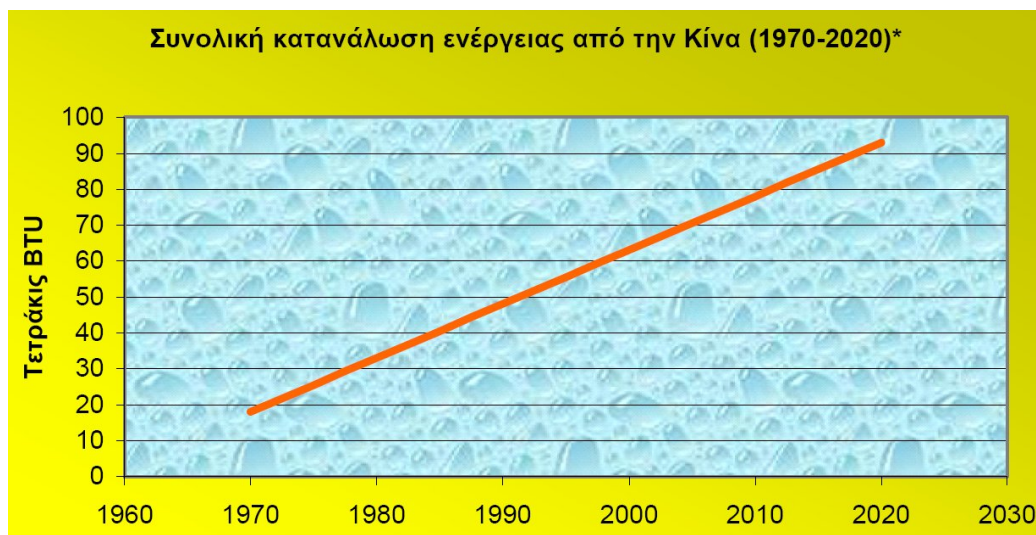
4.3.1 Οι σχέσεις της Κίνας με τη υπόλοιπη Ασία

Η Κίνα χρησιμοποιεί το προφίλ της ως ραγδαία αναπτυσσόμενη οικονομική δύναμη για να δημιουργήσει μία περιφερειακή οικονομική και εμπορική σφαίρα στην περιοχή της, με την ίδια στο επίκεντρο. Ένα μεγάλο βήμα προς αυτήν την κατεύθυνση έγινε το 2002, όταν ήλθε σε συμφωνία με τις χώρες του ASEAN για την έναρξη διαπραγματεύσεων με σκοπό τη δημιουργία μίας ζώνης ελεύθερου εμπορίου (ASEAN-China Free Trade Area) με τις 6 μεγαλύτερες οικονομίες του Συνδέσμου (Ταϊλάνδη, Μαλαισία, Ινδονησία, Φιλιππίνες, Μπρουνέι, Σιγκαπούρη) ως το 2010 και μέχρι το 2015 για τις υπόλοιπες τέσσερις (Λάος, Μυανμάρ, Βιετνάμ, Καμπότζη). Τα κράτη- μέλη του ASEAN έχουν εξάλλου εκφράσει την πρόθεσή τους να επεκτείνουν τη ζώνη αυτή ελεύθερου εμπορίου ώστε να περιλαμβάνει επίσης την Ιαπωνία και τη Ν. Κορέα (East Asia Free Trade Area).

Σε επίπεδο νομισματικής διασύνδεσης, από το 2000 ισχύει η Πρωτοβουλία του Chiang Mai (Chiang Mai Initiative) με την οποία η Κίνα, η Ιαπωνία, η Ν. Κορέα και οι χώρες του ASEAN συμφώνησαν στη θεσμοθέτηση ενός συστήματος διμερών νομισματικών ανταλλαγών για την αντιμετώπιση νομισματικών κρίσεων, ώστε να προληφθεί μία νέα κρίση όπως εκείνη που έπληξε τη Ν-Α Ασία μεταξύ 1997 και 1999. Επίσης, με σκοπό την επίτευξη οικονομικής ρευστότητας, τη σταθερότητα των ασιατικών οικονομιών και την κατά το δυνατόν απεξάρτηση από τα αποθέματα σε δολάρια, ιδρύθηκε το 2003 το Ασιατικό Ομολογιακό Ταμείο (Asian Bond Fund), με ιδρυτικό κεφάλαιο 1 δις δολάρια ΗΠΑ, προερχόμενο από τις κεντρικές τράπεζες των πιο προηγμένων χωρών του ASEAN, της Κίνας, της Ιαπωνίας, της Ν. Κορέας και της Αυστραλίας.

Στον τομέα ενέργειας η Κίνα είναι ο μεγαλύτερος καταναλωτής άνθρακα στον κόσμο και ο δεύτερος μεγαλύτερος σε πετρέλαιο. Μπορεί αυτή τη στιγμή να απορροφά μόνο το 8% της παγκόσμιας παραγωγής πετρελαίου (περ. 6,7 εκατομμύρια βαρέλια ημερησίως) αλλά ευθύνεται για περίπου τα 2/5 της αύξησης της παγκόσμιας κατανάλωσης από το έτος 2000 έως σήμερα. Οι ανάγκες της σε πετρέλαιο διπλασιάστηκαν την τελευταία δεκαετία (μόνο το 2004 αυξήθηκαν κατά 15%) και εκτιμάται πως σε 20 χρόνια θα τετραπλασιαστούν και θα ξεπεράσουν τις ανάγκες των ΗΠΑ. Ανάλογη αύξηση σημειώνεται στις ανάγκες της χώρας σε φυσικό αέριο.

Γράφημα 4.2

Η ανάγκη της χώρας για ενέργεια από το εξωτερικό εντείνεται και από το γεγονός πως οι πετρελαιοπηγές που διαθέτει στις ανατολικές περιοχές της είναι πλέον περιορισμένης παραγωγικής ικανότητας, και έτσι η κατά 11% εξάρτησή της από ξένο πετρέλαιο το 1996 εκτιμάται πως θα αυξηθεί στο ποσοστό του 60% ως το 2020. Έτσι, οι υπάρχουσες συμφωνίες με τη Ρωσία για την παροχή φυσικού αερίου θα μειώσουν τις πιθανότητες επιθετικής πολιτικής της Κίνας προς τη γείτονα χώρα αλλά και προς άλλα κράτη με πλούσια αποθέματα φυσικού αερίου όπως το Ιράν. Παράλληλα, η ενεργειακή εξάρτησή της από τα πετρελαιοπαραγωγά κράτη της Μέσης Ανατολής εκτιμάται πως θα δημιουργήσει την ανάγκη για περαιτέρω ενδυνάμωση των αλληλοσυμπληρούμενων σχέσεων της με τον αραβικό κόσμο, μέσα στα πλαίσια ενός πολυπολικού συστήματος ισορροπιών.

4.3.1.1 Οι σχέσεις της Κίνας με την Ιαπωνία

Η στάση αμφότερων των χωρών τα τελευταία χρόνια έχει δείξει πως διατηρούν μεταξύ τους σχέσεις «ψυχρής ειρήνης», ιδιαίτερα καθώς η Κίνα ωριμάζει και προσπαθεί να εδραιώσει τη θέση της στην ευρύτερη περιοχή της. Αντίθετα με τις πρακτικές κλιμάκωσης των κρίσεων στο παρελθόν, τα τελευταία χρόνια το Πεκίνο συνεργάζεται με το Τόκιο για την αποσόβηση κρίσεων και τη μη διατάραξη των διμερών οικονομικών σχέσεων και πολιτικών διαύλων επικοινωνίας. Σημαντικό ρόλο

σε αυτό παίζει και η συνεχιζόμενη εξάρτηση της Κίνας από την ιαπωνική αναπτυξιακή βοήθεια (ODA).

Σύμφωνα με στατιστικά στοιχεία που έδωσε πρόσφατα στην δημοσιότητα ο Ιαπωνικός Οργανισμός Εξωτερικού Εμπορίου (J.E.T.R.O.) (www.jetro.go.jp), η συνολική αξία του διμερούς εμπορίου Ιαπωνίας - Κίνας το πρώτο εξάμηνο του 2011 αυξήθηκε κατά 17,9% και άγγιξε τα 163,2 δισ. δολάρια, έναντι 138,4 δισ. δολαρίων την ίδια περίοδο το έτος 2010 -σημειώνοντας κατά συνέπεια- αύξηση-ρεκόρ. Οι ιαπωνικές εξαγωγές προς την Κίνα σημείωσαν άνοδο κατά 14,3% και έφτασαν τα 78,2, δισ. δολάρια, ενώ οι ιαπωνικές εισαγωγές από την Κίνα αυξήθηκαν κατά 21,4% και ανήλθαν σε 84,9 δισ. δολάρια. Η αύξηση των εισαγωγών ήταν μεγαλύτερη απ' αυτή των εξαγωγών και προφανώς αποδίδεται στις συνέπειες που προκάλεσε ο καταστροφικός σεισμός της 11^{ης} Μαρτίου 2011. Η Ιαπωνία παρουσίασε εμπορικό έλλειμμα της τάξεως των 6,7 δισ δολαρίων στο διμερές της εμπόριο με την Κίνα. Ειδικότερα, την εν λόγω περίοδο, οι ιαπωνικές εξαγωγές προς την Κίνα σημείωσαν ρεκόρ σε εξαμηνιαία βάση, ένεκα κυρίως της ενίσχυσης της εσωτερικής ζήτησης στην Κίνα.

Από την άλλη πλευρά, οι ιαπωνικές εισαγωγές παρουσίασαν και αυτές αξιοπρόσεκτη άνοδο. Πιο συγκεκριμένα, καταγράφηκε άνοδος των εισαγωγών τηλεπικοινωνιακού εξοπλισμού που προορίζεται για κάλυψη της αυξημένης ζήτησης έξυπνων τηλεφώνων, τροφίμων, ηλεκτρικών ανεμιστήρων, συσσωρευτών, γεννητριών παραγωγής ηλεκτρικού ρεύματος κλπ. Αξίζει να σημειωθεί ότι συνολική αξία του διμερούς εμπορίου Ιαπωνίας-Κίνας αντιστοιχούσε στο 20,6% του συνόλου του εξωτερικού εμπορίου της Ιαπωνίας, έναντι 20,1% έναν χρόνο νωρίτερα, καθιστώντας την Κίνα τον μεγαλύτερο εμπορικό εταίρο της χώρας του ανατέλλοντος ηλίου, όσον αφορά τόσο τις εξαγωγές και τις εισαγωγές, όσο και την αξία του συνολικού διμερούς εμπορίου.

Κατά τις προβλέψεις του Ιαπωνικού Οργανισμού Εξωτερικού Εμπορίου, αναμένεται αύξηση του συνολικού διμερούς εμπορίου, η οποία θα “τροφοδοτηθεί” από την συνεχιζόμενη οικονομική ανάπτυξη της Κίνας αλλά και την πιθανολογούμενη ανάκαμψη των ιαπωνικών εξαγωγών. Τέλος, η συνεχιζόμενη ενίσχυση του ιαπωνικού νομίσματος ενδέχεται να συμβάλλει στην αύξηση των ιαπωνικών εισαγωγών.

4.3.1.2 Οι σχέσεις της Κίνας με τις χώρες του ASEAN

Όσον αφορά την εξέλιξη των σχέσεων με τις χώρες της Ν-Α Ασίας (ASEAN), η άνοδος της Κίνας φαίνεται πως ενδυναμώνει τη συνεργασία και τον πολιτικό διάλογο. Δεν υπάρχουν σημαντικά προβλήματα στις διμερείς σχέσεις, πέραν των νήσων Spratly, μέρος ή το σύνολο των οποίων διεκδικούν η Κίνα, οι Φιλιππίνες, το Βιετνάμ, η Μαλαισία και το Μπρουνέι. Το 1997, στο περιθώριο της Δεύτερης Άτυπης Συνάντησης Κορυφής του ASEAN στη Μαλαισία, ξεκίνησε μία νέα εποχή συνεργασίας των δύο περιοχών μέσω του ASEAN+3 όταν η Κίνα, μαζί με την Ιαπωνία και τη Ν. Κορέα, συνδέθηκαν επίσημα με τη διαδικασία του ASEAN.

Όσον αφορά την οικονομική συνεργασία και αλληλεξάρτηση, οι δύο πλευρές υπέγραψαν το 2002 μία συμφωνία-πλαίσιο που προβλέπει τη δημιουργία Ζώνης Ελεύθερου Εμπορίου (ASEAN-China Free Trade Area, ACFTA) ως το 2015, τη μεγαλύτερη στον κόσμο, η οποία θα περιλαμβάνει σχεδόν 2 δις πληθυσμό, με συνολικό ΑΕΠ 2 τρις δολάρια ΗΠΑ. Οι εμπορικές συναλλαγές μεταξύ Κίνας και ASEAN αυξάνονται με μέσο ετήσιο ρυθμό 20% από το 1990 ως σήμερα και έχουν ήδη ξεπεράσει τα 100 δις δολάρια ΗΠΑ. Με τη Ζώνη Ελεύθερου Εμπορίου σε ισχύ, προβλέπεται πως η κάθε πλευρά θα αποκομίσει περισσότερα οφέλη από την οικονομική ανάπτυξη της άλλης.

Σύμφωνα με την ιδρυτική διακήρυξη του ASEAN (1967), η διαδικασία αυτή στοχεύει «στην επιτάχυνση της οικονομικής ανάπτυξης, της πολιτιστικής ανάπτυξης και κοινωνικής προόδου στην περιοχή, μέσω κοινής δράσης, σε πνεύμα ισότητας και συνεργασίας, για τη δημιουργία μιας ευημερούσας και ειρηνικής κοινότητας κρατών στη Ν-Α Ασία». Σε οικονομικό επίπεδο, η Κίνα έχει ανάγκη να επενδύσει στις καλές και σταθερές σχέσεις με το ASEAN, καθόσον το μεγαλύτερο μέρος των εξαγωγών των προϊόντων της και των εισαγωγών της σε πετρέλαιο διεξάγονται διαμέσου των θαλάσσιων οδών της Νότιας Σινικής Θάλασσας, που ελέγχονται από κράτη μέλη του οργανισμού.

Γίνεται, έτσι, φανερό, πως η ειρηνική ανέλιξη της Κίνας έχει συντελέσει στη μεταστροφή του πνεύματος δυσπιστίας του παρελθόντος και της εικόνας της ως απειλής που επικρατούσε παλαιότερα στη Ν-Α Ασία, και εκτιμάται πως οι διμερείς σχέσεις θα συνεχίσουν να βαίνουν πιο ανοικτές στο διάλογο και τη συνεργασία, ακόμη και σε δυνητικές περιπτώσεις κρίσεων. Όσο αυξάνεται η ροή αγαθών, κεφαλαίου, τουριστών και όσο πυκνώνουν οι επαφές των λαών, η αλληλεξάρτηση

αυτή θα καταστεί καίρια για την επίλυση διμερών και περιφερειακών οικονομικών ζητημάτων.

4.3.1.3 Οι σχέσεις της Κίνας με τη Ρωσία

Οι σχέσεις Κίνας – Ρωσίας έχουν ενδυναμωθεί τα τελευταία χρόνια, τόσο στον πολιτικό όσο και στον οικονομικό τομέα, ιδίως από το 1996 και μετά, οπότε και υπογράφηκε η μεταξύ τους συμφωνία στρατηγικής εταιρικής σχέσης. Κατά την τελευταία δεκαετία, το διμερές τους εμπόριο έχει δεκαπλασιασθεί και το 2008 έφτασε τα 56,8 δισ. δολάρια ΗΠΑ. Η Κίνα είναι ο δεύτερος σημαντικότερος εμπορικός εταίρος της Ρωσίας, ενώ για την Κίνα, η Ρωσία είναι ο ένατος.

Ιδιαίτερο πεδίο συνεργασίας των δύο χωρών αποτελεί ο ενεργειακός τομέας, καθώς η Ρωσία είναι ο δεύτερος μεγαλύτερος εξαγωγέας πετρελαίου στον κόσμο και η Κίνα ο δεύτερος μεγαλύτερος καταναλωτής. Στις αρχές του 2009 οι δύο χώρες υπέγραψαν συμφωνία πετρέλαιο-αντί-δανείου, σύμφωνα με την οποία η Κίνα θα προσφέρει στη Ρωσία μακροχρόνιο δάνειο ύψους 25 δισ. δολαρίων ΗΠΑ, έναντι προμήθειας 300 εκ. τόνων πετρελαίου μεταξύ 2011 και 2030.

4.3.1.4 Οι σχέσεις της Κίνας με τη Ν. Κορέα

Η ραγδαία αναπτυσσόμενη οικονομική διασύνδεση των δύο γειτονικών χωρών αποτελεί και εδώ ασφαλιστική δικλείδα για την ειρηνική τους συμβίωση και την εμπέδωση της ασφάλειας στην περιοχή. Η Κίνα έχει εκτοπίσει τις ΗΠΑ από τη θέση του μεγαλύτερου εμπορικού εταίρου της Ν. Κορέας και αποτελεί τον πρώτο προορισμό κορεατικών επενδύσεων προς το εξωτερικό, καθώς ολοένα και περισσότερες κορεατικές επιχειρήσεις μεταφέρουν την παραγωγή πολλών προϊόντων τους είτε σε κινεζικά εργοστάσια είτε σε ιδιόκτητα εργοστάσιά τους εγκατεστημένα στην Κίνα.

Το 2004 η Ν. Κορέα εξήγαγε προϊόντα αξίας 49,8 δις δολαρίων ΗΠΑ προς την Κίνα (35,1 δις το 2003), 42,8 δις προς τις ΗΠΑ και 21,7 δις προς την Ιαπωνία. Οι εισαγωγές της από την Κίνα, αντίστοιχα, ανήλθαν στο ποσό των 46,1 δις από την Ιαπωνία, 29,6 δις από την Κίνα και 28,8 δις από τις ΗΠΑ. Παράλληλα, το 70% των προϊόντων που εξάγει η Κίνα στις ΗΠΑ περιλαμβάνουν εξαρτήματα που προέρχονται κυρίως από την Ταϊβάν, τη Ν. Κορέα και τη Σιγκαπούρη. Επιπρόσθετα, οι δύο χώρες

συμμετέχουν στην πρωτοβουλία για μία Ζώνη Ελεύθερων Συναλλαγών στην ανατολική Ασία.

4.3.1.5 Οι σχέσεις της Κίνας με την Ινδία

Η Κίνα και η Ινδία, ξεπερνώντας τις παλιές συνοριακές διαφορές που είχαν οδηγήσει σε πόλεμο το 1962, ενισχύουν τα τελευταία χρόνια όλο και περισσότερο τη συνεργασία τους τόσο σε πολιτικό όσο και σε οικονομικό επίπεδο.

Το 2005, οι δύο χώρες σύναψαν στρατηγική εταιρική σχέση συνεργασίας, ενώ κατά την τελευταία επίσκεψη του Κινέζου προέδρου Hu στην Ινδία (Νοέμβριος 2006), συμφωνήθηκε η εμβάθυνση της μεταξύ τους σχέσης και το άνοιγμα, εκ νέου, των εμπορικών αγορών, υλοποιώντας έτσι το Μνημόνιο Κατανόησης που είχε υπογραφεί το 2003 για την επέκταση του Συνοριακού Εμπορίου.

Στενή συνεργασία υπάρχει σε τομείς όπως η ενέργεια, η επιστήμη και η τεχνολογία, η εκπαίδευση και ο πολιτισμός, ενώ το διμερές τους εμπόριο το 2008 έφτασε τα 51,8 δισ. δολάρια ΗΠΑ. Η Κίνα είναι ο σημαντικότερος εμπορικός εταίρος και για την Ινδία. Αντίστροφα, η Ινδία είναι ο 7^{ος} εξαγωγικός προορισμός της Κίνας και ο 10^{ος} εμπορικός της εταίρος.

4.3.1.6 Οι σχέσεις της Κίνας με την Ταϊβάν

Τα εκατέρωθεν οικονομικά συμφέροντα επιφέρουν ολοένα και μεγαλύτερη προσέγγιση μεταξύ των δύο χωρών, οι οποίες στο παρελθόν λειτουργούσαν σε ψυχροπολεμικό καθεστώς. Όσο και αν οι κυβερνήσεις ορίζουν το πόσο ανοικτές είναι οι οικονομίες τους στο εξωτερικό εμπόριο και τις επενδύσεις, η εμπειρία δείχνει πως οι επιχειρήσεις και οι ιδιώτες προχωρούν ούτως ή άλλως σε εμπορικές συναλλαγές ανεξάρτητες από τη συμμετοχή του κράτους. Αυτό με τη σειρά του επιφέρει αναγκαστικές αλλαγές στις πολιτικές των κυβερνήσεων. Για παράδειγμα., πριν το άνοιγμα της κινεζικής οικονομίας και οι δύο πλευρές έθεταν ασφυκτικούς περιορισμούς στις οικονομικές συναλλαγές μεταξύ τους. Λόγω της πίεσης, όμως, επιχειρηματικών παραγόντων από την Ταϊβάν και μπροστά στα διαφαινόμενα οφέλη που μπορούσε να αποκομίσει, η Κίνα άρχισε σταδιακά να χαλαρώνει τους περιορισμούς, ενώ παράλληλα, χάρη στην πολιτική πίεση των ίδιων παραγόντων προς

την κυβέρνηση της Ταϊπέι, η Ταϊβάν ανέστειλε πολλούς περιορισμούς στις επενδύσεις που αφορούσαν την υψηλή τεχνολογία προς τη Κίνα.

Ταυτόχρονα, από το 2002 σημειώνεται το χωρίς προηγούμενο φαινόμενο Κινέζων υπηκόων να εργάζονται σε μονάδες παραγωγής ηλεκτρονικών προϊόντων στην Ταϊβάν, κάτι που απαγορευόταν ως τότε. Το τοπίο έχει πλέον διαμορφωθεί με τρόπο ώστε οι οικονομίες της Κίνας και της Ταϊβάν να αλληλοεξαρτώνται ολοένα και περισσότερο στους τομείς των επενδύσεων, της τεχνολογίας, του εργατικού δυναμικού και της τεχνογνωσίας.

Σήμερα, η Κίνα είναι ο μεγαλύτερος εισαγωγέας προϊόντων προέλευσης Ταϊβάν, ενώ η τελευταία απολαμβάνει σημαντικό πλεόνασμα εμπορικού ισοζυγίου έναντι της Κίνας. Λόγω του γεγονότος πως μεγάλο μέρος του διμερούς εμπορίου διακινείται μέσω Χονγκ Κονγκ και εξαιτίας του διαφορετικού τρόπου καταγραφής από τις δύο χώρες, τα υπουργεία εξωτερικών και εμπορίου Πεκίνου και Ταϊπέι δίνουν κατά τι διαφορετικούς αριθμούς εισαγωγών και εξαγωγών, όμως αμφότερα δίνουν την ίδια εικόνα ραγδαίας ανάπτυξης.

Ενδεικτικό της τάσης για το μέλλον είναι το γεγονός πως η κυβέρνηση της Ταϊβάν, προσπαθώντας να ανακόψει την αύξηση της οικονομικής αλληλεξάρτησης, προσπάθησε να ανακατευθύνει τις επενδύσεις των επιχειρήσεών της προς τις χώρες της Ν-Α Ασίας («(Go-South Policy)»). Όμως, η πολιτική αυτή δεν απέδωσε, καθώς η Κίνα προσφέρει όχι μόνο χαμηλό κόστος εργασίας, αλλά και την πολυτέλεια της κοινής γλώσσας και περισσότερα οικονομικά κίνητρα.

4.3.1.7 Οι σχέσεις της Κίνας με το Χονγκ Κονγκ

Το Χονγκ Κονγκ αποτελεί ειδική διοικητική περιοχή της Κίνας και έχει περίπου 6,5 εκ. κατοίκους, 95% των οποίων είναι κινέζοι. Το Χονγκ Κονγκ είναι, επίσης, λιμένας duty free, ανεξάρτητο τελωνειακό έδαφος και μπορεί να συνάπτει, διατηρεί και αναπτύσσει διεθνείς σχέσεις και συμφωνίες με ξένα κράτη και Διεθνείς Οργανισμούς, συμπεριλαμβανομένων των οικονομικών και εμπορικών συμφωνιών, καθώς και να συμμετέχει σε Διεθνείς Οργανισμούς και Διασκέψεις που δεν περιορίζονται μόνο στη συμμετοχή κρατών.

Η ηπειρωτική Κίνα και το Χονγκ Κονγκ έχουν συνάψει συμφωνία οικονομικής συνεργασίας, που προβλέπει μηδενικούς δασμούς για τα προϊόντα προέλευσης Χονγκ Κονγκ. Το μεταξύ τους εμπόριο το 2008, αντιπροσώπευε το 8%

του συνολικού εμπορίου της ηπειρωτικής χώρας. Ωστόσο, μέρος αυτού αφορά επανεξαγωγή προς ή από άλλες χώρες. Δεδομένου ότι το ειδικό καθεστώς του Χονγκ Κονγκ προσδίδει μεγαλύτερη ευκολία και ευελιξία στο επιχειρείν, η περιοχή λειτουργεί ως μεσολαβητής για σημαντικό ποσοστό εμπορίου της ηπειρωτικής Κίνας με τον υπόλοιπο κόσμο.

Έτσι, η επανεξαγωγή αγαθών της ηπειρωτικής Κίνας μέσω Χονγκ Κονγκ αυξήθηκε κατά 76,6% από το 2003, φτάνοντας το 2008 τα 219,3 δις δολάρια ΗΠΑ. Αντίστοιχα, η αξία των προϊόντων ξένης προέλευσης που εισήλθαν στην ηπειρωτική Κίνα μέσω Χονγκ Κονγκ αυξήθηκε κατά 89,2% από το 2003 και έφτασε τα 171,5 δις δολάρια ΗΠΑ το 2008 με κυριότερους προορισμούς επανεξαγωγής τους:

Πίνακας 4.2

Προορισμός	Αξία (δισ. \$ ΗΠΑ)	% επί συνόλου
Κόσμος	219,3	100,0%
ΕΕ	44,5	20,3%
ΗΠΑ	39,7	18,1%
Ιαπωνία	13,5	6,2%
Σιγκαπούρη	4,1	1,9%
Αυστραλία	3,6	1,6%

Πηγή: Κυβέρνηση Χονγκ Κονγκ, Τμήμα Εμπορίου και Βιομηχανίας

Στον ανωτέρω πίνακα φαίνονται οι επανεξαγωγές αγαθών της Ηπειρωτικής Κίνας μέσω Χονγκ Κονγκ για το 2008, ενώ στον πίνακα που ακολουθεί φαίνονται οι αντίστοιχες εισαγωγές μέσω Χονγκ Κονγκ από τρίτες χώρες για το 2008.

Πίνακας 4.3

Προορισμός	Αξία (δισ. \$ ΗΠΑ)	% επί συνόλου
Κόσμος	171,5	100,0%
Ιαπωνία	23,6	13,8%
Ταϊβάν, Κίνα	20,1	11,7%
ΕΕ	11,2	6,5%
Ν. Κορέα	9,4	5,5%
ΗΠΑ	8,1	4,7%

Πηγή: Κυβέρνηση Χονγκ Κονγκ, Τμήμα Εμπορίου και Βιομηχανίας

Το Χονγκ Κονγκ είναι ο μεγαλύτερος ξένος επενδυτής στην ηπειρωτική Κίνα (40% του συνόλου) με απόθεμα επενδύσεων 349,6 δις δολάρια ΗΠΑ στο τέλος του 2008. Το ίδιο ισχύει και αντίστροφα, καθώς το 41% του συνολικού αποθέματος επενδύσεων του Χονγκ Κονγκ προέρχεται από την ηπειρωτική Κίνα (479 δις. δολάρια ΗΠΑ στο τέλος του 2007).

Τον Ιούνιο του 2009 η κεντρική τράπεζα της Κίνας, People's Bank of China, και η αντίστοιχη αρχή του Χονγκ Κονγκ, Hong Kong Monetary Authority, υπέγραψαν μνημόνιο για την πιλοτική χρήση του εθνικού νομίσματος της ηπειρωτικής Κίνας, Renminbi γιουάν, στις εμπορικές συναλλαγές των δύο μερών.

Είναι φανερό πως υπάρχει μια ενεργή και συνεχώς αναδιαμορφούμενη σχέση της Κίνας με τους γείτονές της στην Ασία. Άξονας της μεταβαλλόμενης αυτής σχέσης δεν είναι, φυσικά, μόνο η πορεία της οικονομικής ανάπτυξης και της αυξανόμενης πολιτικής επιρροής της Κίνας στην περιοχή, αλλά και οι διασταυρούμενες δυνάμεις της παγκοσμιοποίησης που αναπτύσσουν τα αποτελέσματά τους σε όλον τον κόσμο. Η κινεζική οικονομία αναπτύσσεται τόσο ραγδαία που οι οικονομίες της περιοχής, από την πρωτοπόρο Ιαπωνία ως την ουραγό Μιανμάρ επιδιώκουν να επωφεληθούν από κομμάτι της πίτας της κινεζικής αγοράς και να αξιοποιήσουν την κινεζική

παραγωγική πλατφόρμα φθηνών εργατικών χεριών ως μέσο προώθησης των προϊόντων τους σε αγορές τρίτων χωρών. Παράλληλα, χώρες όπως η Ιαπωνία, η Ν. Κορέα και η Ταϊβάν ισχυροποιούν το ρυθμό ανόδου της Κινέζικης οικονομίας.

4.3.2 Οι σχέσεις της Κίνας με τις χώρες της Λατινικής Αμερικής

Οι επενδύσεις της Κίνας στη λατινική Αμερική ανήλθαν, το 2008, σε 24 δισ. δολάρια ΗΠΑ, ενώ η αξία του εμπορίου εκτινάχθηκε στα 140 δισ. δολάρια, παρουσιάζοντας αύξηση 40% σε σχέση με το προηγούμενο έτος.

Συγκεκριμένα, την ίδια χρονιά, στην Κόστα Ρίκα συμφωνήθηκε η έναρξη διαπραγματεύσεων για τη σύναψη συμφωνίας ελεύθερου εμπορίου μέχρι το 2010.

Η επίσκεψη του προέδρου της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας στην Κούβα συνδυάστηκε με την παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας για την ανακούφιση από τις καταστροφές των τυφώνων που έπληξαν τη χώρα. Κατά τη διάρκεια της επίσκεψης ανανεώθηκε, επίσης, η συμφωνία αγοράς νικελίου και ζάχαρης από την Κούβα, έναντι προμήθειάς της με κινεζικά αγροτικά προϊόντα.

Το Περού έγινε η δεύτερη λατινοαμερικανική χώρα, μετά τη Χιλή, με την οποία η Κίνα σύναψε συμφωνία ελεύθερου εμπορίου, καθώς στη διάρκεια της επίσημης επίσκεψης του Κινέζου προέδρου, ολοκληρώθηκαν με επιτυχία οι σχετικές συνομιλίες, ενώ υπογράφηκαν ακόμα 11 συμφωνίες σε διάφορους τομείς εμπορίου, εκ των οποίων τεχνολογίας, υγείας, τελωνειακής συνεργασίας, εξόρυξης και γεωργίας.

Η Κίνα συμφώνησε ακόμα σε επένδυση 16 δισ. δολαρίων ΗΠΑ για την αύξηση της παραγωγής πετρελαίου στον ποταμό Orinoco στη Βενεζουέλα, ανεβάζοντας σε τέσσερα τον αριθμό των έργων εξόρυξης πετρελαίου στη χώρα, στα οποία συμμετέχει η China National Petroleum Corp.

Στο πλαίσιο της σειράς επίσημων επισκέψεων που πραγματοποιήθηκε το 2009, ο Αντιπρόεδρος και ο Αναπληρωτής Πρωθυπουργός της Κίνας επισκέφθηκαν εννέα λατινοαμερικανικές χώρες για να ενισχύσουν τη συνεργασία της Κίνας μαζί τους. Θεωρείται, πάντως, ότι η συμμετοχή της Κίνας στην Inter-American Development Bank Group (IDB), στον σημαντικότερο περιφερειακό αναπτυξιακό οργανισμό στη λατινική Αμερική και στην Καραϊβική, με συνεισφορά ύψους 350 εκ. δολαρίων ΗΠΑ, θα αποτελέσει το βασικό πλαίσιο συνεργασίας με τις χώρες της περιοχής.

4.3.3 Η σχέση της Κίνας με τις Αφρικανικές χώρες

Η Κίνα, κατά την τελευταία πενταετία, αναδεικνύεται σε μεγάλο και σημαντικό πάροχο βοήθειας, ιδίως στην Αφρική, στη Λατινική Αμερική και στον Ειρηνικό, αναλαμβάνοντας μάλιστα την υλοποίηση αναπτυξιακών προγραμμάτων, κυρίως στον κατασκευαστικό τομέα, σε περιοχές υψηλού πολιτικού και οικονομικού κινδύνου, όπου άλλοι διεθνείς δωρητές δεν επιθυμούν να δραστηριοποιηθούν.

Καθώς η ραγδαία οικονομική ανάπτυξη της Κίνας απαιτεί την πρόσβαση σε ενεργειακούς πόρους και μεταλλεύματα, που υπάρχουν ακόμη σε αφθονία στην αφρικανική ήπειρο, η αναπτυξιακή συνεργασία αποτελεί για την Κίνα εργαλείο άσκησης πολιτικής στην Αφρική, δεδομένου ότι δεν εξαρτά τη βοήθεια που χορηγεί από την εκπλήρωση όρων πολιτικού περιεχομένου, όπως άλλοι διεθνείς δωρητές. Επιπλέον, η Αφρική αντιπροσωπεύει για την Κίνα ευκαιρία για την εξαγωγή ανθρώπινου δυναμικού και άρα για τον περιορισμό της ανεργίας στο εσωτερικό της, ιδίως κατά την τρέχουσα οικονομική συγκυρία.

Εμπορικά, η Κίνα διατηρεί δεσμούς με 53 αφρικανικές χώρες και από το 2005, δεν επιβάλλει δασμούς στις εισαγωγές προϊόντων από τις φτωχότερες από αυτές. Περίπου 1.000 κινεζικές επιχειρήσεις δραστηριοποιούνται στην Αφρική, στο εμπόριο, στις κατασκευές, στην εξόρυξη και διύλιση πετρελαίου, στις μεταφορές και στη γεωργία. Η μεγαλύτερη συγκέντρωση παρατηρείται στις πλούσιες σε φυσικούς πόρους χώρες, δηλαδή στις Αλγερία, Νιγηρία, Νότια Αφρική, Σουδάν και Ζάμπια.

4.3.4 Οι σχέσεις της Κίνας με την Ευρωπαϊκή Ένωση

Ο διμερής διάλογος ανάμεσα στην ΕΕ και την Κίνα σε οικονομικό επίπεδο περιγράφεται μέσα από ένα ευρύ πλέγμα διεθνών συμφωνιών, μνημονίων και πρωτοκόλλων συνεργασίας, με συχνές συναντήσεις ανώτατων αξιωματούχων και από τις δύο πλευρές. Αφορά κυρίως τους παρακάτω τομείς:

- Την απελευθέρωση της ροής εμπορίου και επενδύσεων, μέσω της άρσης των εμποδίων για την πρόσβαση στις αγορές ΕΕ και Κίνας (δασμοί στην εισαγωγή ορισμένων ευρωπαϊκών προϊόντων, διακριτική μεταχείριση και γεωγραφικοί περιορισμοί στην εδραίωση ευρωπαϊκών επιχειρήσεων στην Κίνα,

αποκλεισμός ορισμένων τομέων σε ξένες επιχειρήσεις, περιοριστικοί κανονισμοί στη ροή συναλλάγματος, κλπ)

- Την τελωνειακή συνεργασία και προβλήματα διπλής φορολόγησης
- Την προστασία του επιχειρηματικού περιβάλλοντος (δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας, σεβασμός των δεσμεύσεων της Κίνας έναντι του ΠΟΕ)-
- Τις πηγές ενέργειας και τη συνεργασία στην έρευνα για την ειρηνική χρήση της πυρηνικής ενέργειας
- Τις μεταφορές
- Τον τουρισμό
- Τη συμμετοχή της Κίνας σε ευρωπαϊκά προγράμματα έρευνας και τεχνολογίας

Ακρογωνιαίο λίθο της διμερούς οικονομικής συνεργασίας αποτελεί η Συμφωνία ΕΕ-Κίνας για το Εμπόριο και τη Συνεργασία του 2005, η οποία αντικατέστησε προηγούμενη συμφωνία του 1978. Σήμερα, η ΕΕ εισάγει από την Κίνα κυρίως μηχανολογικό εξοπλισμό, κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα, αγροτικά προϊόντα και χημικά, ενώ εξάγει σε αυτήν κυρίως μηχανολογικό εξοπλισμό, χημικά προϊόντα, εξοπλισμό μέσων μεταφοράς και αγροτικά προϊόντα. Επίσης, σύμφωνα με τη Στατιστική Υπηρεσία της Κίνας και τα στοιχεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η ΕΕ είναι ο μεγαλύτερος προμηθευτής της σε τεχνολογικό εξοπλισμό και ένας από τους μεγαλύτερους επενδυτές στη χώρα. Το ύψος των εμπορικών συναλλαγών μεταξύ της Κίνας και της ΕΕ ανήλθε το πρώτο εξάμηνο του 2011 σε 306 δις δολάρια ΗΠΑ.

4.3.5 Οι σχέσεις της Κίνας με τις ΗΠΑ

Απόλυτα εξαρτημένες η μία από την άλλη, οι δύο πρώτες οικονομικές δυνάμεις του πλανήτη επιχειρούν να διαμορφώσουν μια νέα ισορροπία και ένα πλαίσιο για τη μεταξύ τους συνεργασία. Βασικό εργαλείο προώθησης των οικονομικών και εμπορικών σχέσεων των δύο χωρών αποτελεί ο Στρατηγικός και Οικονομικός Διάλογος Κίνας – ΗΠΑ (Sino-US Strategic Economic Dialogue). Καθιερώθηκε το 2006 και έχει έκτοτε αποτελέσει πλαίσιο για την κατάρτιση διμερών συμφωνιών σε περίπου 150 θέματα μακροοικονομικής πολιτικής, προστασίας

περιβάλλοντος και ενεργειακής αποδοτικότητας, ενώ έχει ακόμα συμβάλει στη σύναψη επιχειρηματικών συμφωνιών.

Τα επίμαχα θέματα που επανέρχονται στην ατζέντα του Διαλόγου αφορούν το διαρκώς διευρυνόμενο εμπορικό έλλειμμα των ΗΠΑ, την ισοτιμία γιουάν – δολαρίου, τον προστατευτισμό του εμπορίου, τους περιορισμούς που θέτουν οι ΗΠΑ στην εξαγωγή ειδών υψηλής τεχνολογίας στην Κίνα και τα θέματα προστασίας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας.

Με διαρκώς αυξανόμενη ανάγκη χρηματοδότησης του ιλιγγιώδους δημοσιονομικού τους ελλείμματος, οι ΗΠΑ παραμένουν εξαρτημένες από την Κίνα. Το ίδιο ισχύει και για την τελευταία, η οποία αφενός ανησυχεί για τις επενδύσεις της και για το ενδεχόμενο υποτίμησής τους σε περίπτωση εκτίναξης του αμερικανικού πληθωρισμού, και αφετέρου αναγνωρίζει ότι η ανάκαμψη των εξαγωγών της συναρτάται άμεσα με την ανάκαμψη και της αμερικανικής οικονομίας. Επιπλέον, από αμερικανικής πλευράς, η σημασία που δίδεται στην προώθηση των διμερών σχέσεων των δύο χωρών, είναι προφανής και από τον αριθμό των επίσημων επισκέψεων Αμερικανών αξιωματούχων στην Κίνα κατά τα τελευταία χρόνια.

4.3.5.1 Εμπορική αλληλεξάρτηση ανάμεσα στην Κίνα και τις ΗΠΑ

Η συνεχής άνοδος της Κινεζικής οικονομίας κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών έχει επεκτείνει σημαντικά τις εμπορικές της σχέσεις με την ισχυρότερη οικονομία του πλανήτη, αυτή των ΗΠΑ. Πιο συγκεκριμένα, η Κίνα, ως καθαρά εξαγωγική χώρα, στηρίζεται στις ΗΠΑ, καθώς αποτελούν βασικό προορισμό της Κινεζικής παραγωγής, ενώ παράλληλα η εισαγωγή των Κινεζικών προϊόντων ουσιαστικά αποτελεί μονόδρομο για τις ΗΠΑ, αφού πρόκειται για τη φτηνότερη δυνατή επιλογή σε προϊόντα που οι ίδιες αδυνατούν να παράγουν ανταγωνιστικά.

Στον πίνακα που ακολουθεί παρατίθενται τα βασικότερα είδη τα οποία οι ΗΠΑ εισήγαγαν από την Κίνα το 2010, τα οικονομικά μεγέθη στα οποία αντιστοιχούν, καθώς και η ποσοστιαία διαφορά από το προηγούμενο έτος.

Πίνακας 4.4

Top US Imports from China, 2010 (\$ billion)

*Calculated by USCBC
Source: ITC (INTERNATIONAL TRADE COMMISSION)

HS#	Commodity description	Volume	% change over 2009
85	Electrical machinery and equipment	90.8	24.5
84	Power generation equipment	82.7	32.5
61, 62	Apparel	28.8*	18.1*
95	Toys, games, and sports equipment	25.0	7.7
94	Furniture	20.0	24.5
64	Footwear and parts thereof	15.9	19.4
39	Plastics and articles thereof	9.6	20.1
72, 73	Iron and steel	8.4*	4.4*
42	Leather and travel goods	7.5	24.4
90	Optics and medical equipment	7.0	25.7

Ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι η εισαγωγή ηλεκτρικών ειδών και ενεργειακού εξοπλισμού βρίσκονται στην κορυφή της λίστας, με μεγάλη μάλιστα αύξηση των εισαγωγών σε σύγκριση την προηγούμενη χρονιά, με προορισμό την πιο τεχνολογικά ανεπτυγμένη χώρα του κόσμου. Μόνο για τους δύο αυτούς τομείς, το ποσό που καταβλήθηκε ανήλθε σε 173,5 δις δολάρια ΗΠΑ για το 2010. Στους υπόλοιπους τομείς παρατηρούμε επίσης συνεχή αύξηση, με τους κυριότερους από αυτούς να είναι ο ρουχισμός, τα πλαστικά είδη, τα παιχνίδια, ο σίδηρος και ο χάλυβας.

Από την άλλη πλευρά αύξηση παρατηρείται και στις εξαγωγές των ΗΠΑ προς την Κίνα. Στον πίνακα που ακολουθεί φαίνονται οι κυριότεροι τομείς εξαγωγικής δραστηριότητας για το 2010, με τα αντίστοιχα οικονομικά μεγέθη.

Πίνακας 4.5

Top US Exports to China, 2010 (\$ billion)

*Calculated by USCBC
Source: ITC

HS#	Commodity description	Volume	% change over 2009
85	Electrical machinery and equipment	11.5	21.9
84	Power generation equipment	11.2	33.6
12	Oil seeds and oleaginous fruits	11.0	18.1
88	Aircraft and spacecraft	5.8	8.0
90	Optics and medical equipment	5.2	31.2
39	Plastics and articles thereof	4.8	10.5
87	Vehicles, excluding rail	4.5	134.4
28, 29	Inorganic and organic chemicals	4.5*	34.2*
47	Pulp and paperboard	3.0	22.0
74	Copper and articles thereof	2.9	62.0

Παρατηρούμε ότι ο όγκος των εξαγωγών των ΗΠΑ προς την Κίνα είναι υποπολλαπλάσιος σε σχέση με τις εισαγωγές ενώ αξίζει να σημειωθεί ότι ο πληθυσμός της Κίνας είναι σχεδόν πενταπλάσιος από αυτόν των ΗΠΑ.

Συνοψίζοντας, η συνολική εικόνα των εμπορικών συναλλαγών ανάμεσα στις δύο χώρες φαίνεται στον ακόλουθο πίνακα:

Πίνακας 4.6

China's Trade with the United States, 2001-10 (\$ billion)

Notes: *Calculated by USCBC. US exports reported on a free-alongside-ship basis; imports on a general customs-value basis.

Source: US Department of Commerce; US International Trade Commission (ITC)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
US exports	19.2	22.1	28.4	34.7	41.8	55.2	65.2	71.5	69.6	91.9
% change*	18.3	14.7	28.9	22.2	20.5	32.0	18.1	9.5	-2.6	32.1
US imports	102.3	125.2	152.4	196.7	243.5	287.8	321.5	337.8	296.4	364.9
% change*	2.2	22.4	21.7	29.1	23.8	18.2	11.7	5.1	-12.3	23.1
Total*	121.5	147.2	180.8	231.4	285.3	343.0	386.7	409.2	366.0	456.8
% change*	4.5	21.2	22.8	28.0	23.3	20.2	12.8	5.8	-10.6	24.8
US balance	-83.0	-103.1	-124.0	-162.0	-201.6	-232.5	-256.3	-266.3	-226.8	-273.1

Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας 2001-2010 παρατηρείται συνεχής αύξηση των εμπορικών συναλλαγών των δύο χωρών, σε εισαγωγικό και εξαγωγικό επίπεδο. Είναι σημαντικό να τονισθεί ότι το εμπορικό ισοζύγιο των ΗΠΑ ως προς την Κίνα παρουσιάζει όλο και μεγαλύτερο έλλειμμα το οποίο έχει υπερτριπλασιαστεί την τελευταία δεκαετία.

4.3.5.2 Η Κίνα ως κάτοχος χρέους των ΗΠΑ

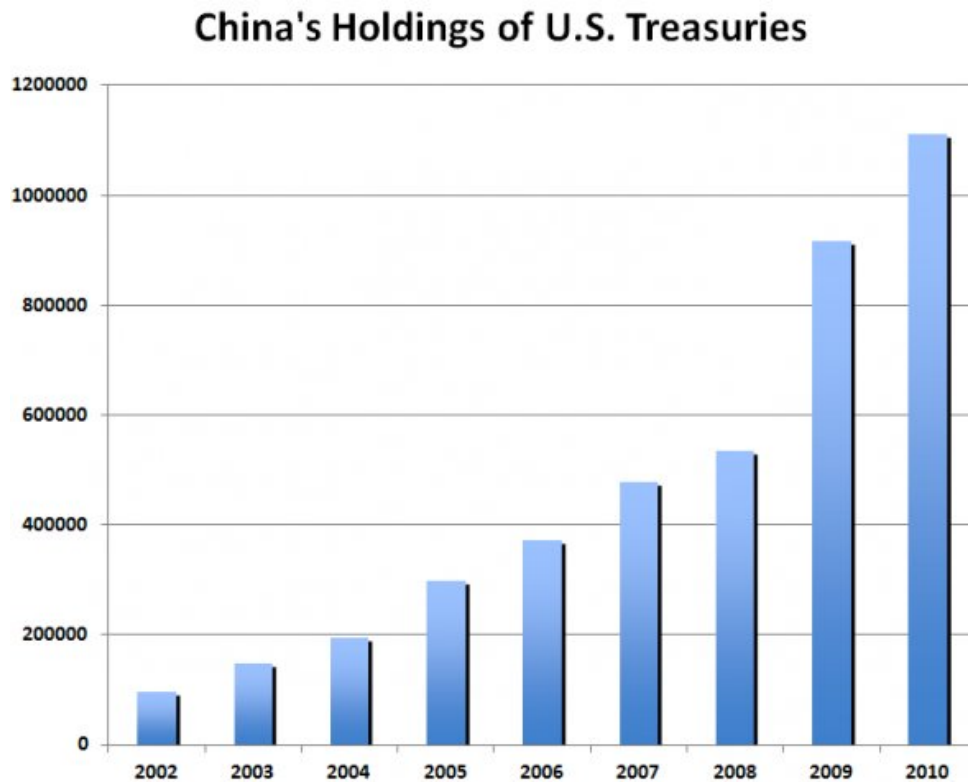
Η ισχυρή αλληλεξάρτηση ανάμεσα στην Κίνα και τις ΗΠΑ δεν σταματάει στην μεταξύ τους εμπορική δραστηριότητα. Η Κίνα αποτελεί σήμερα τον μεγαλύτερο κάτοχο δημοσιονομικού χρέους των ΗΠΑ, με το ποσό αυτό το Νοέμβριο του 2011 να ανέρχεται σε 1,13 τρις δολάρια ΗΠΑ. Αν αναλογιστεί κανείς ότι το συνολικό ποσό του χρέους των ΗΠΑ που κατέχεται από άλλες χώρες ανέρχεται σε 4,6 τρις δολάρια ΗΠΑ, γίνεται εύκολα αντιληπτό ότι το 25% το οποίο αντιπροσωπεύει η Κίνα, αποτελεί ρυθμιστικό παράγοντα στις σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών.

Ο λόγος για τον οποίο η Κίνα βρίσκεται σήμερα στη θέση του μεγαλύτερου εξωτερικού «τραπεζίτη» των ΗΠΑ είναι η ενίσχυση της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας, διατηρώντας παράλληλα το τοπικό νόμισμα (Ρινμμπι-Γιουαν) ασθενέστερο από το δολάριο. Με τον τρόπο αυτό επιτυγχάνεται η ανταγωνιστικότητα των Κινεζικών προϊόντων σε σχέση με τα προϊόντα που παράγονται από χώρες με ισχυρό νόμισμα, χαρακτηριστικό παράδειγμα των οποίων αποτελούν οι ΗΠΑ.

Παρατηρείται κατά συνέπεια το εξής φαινόμενο. Η Κίνα, ως κάτοχος όλο και μεγαλύτερου μέρους του χρέους των ΗΠΑ, καταφέρνει να αποτελεί καταλυτικό παράγοντα στη ρύθμιση της αξίας του δολαρίου. Οπότε, με τρόπο που αναλύεται εκτενέστερα στο επόμενο κεφάλαιο, ελέγχει σε μεγάλο βαθμό την αλληλεπίδραση του Γιουαν με αυτό. Έτσι, κατοχυρώνει τη θέση της ως εξαγωγέας ενώ παράλληλα δεν επιτρέπει στις εξαρτώμενες από το δολάριο οικονομίες να την ανταγωνιστούν.

Στο γράφημα που ακολουθεί φαίνεται η αύξηση του κατεχόμενου από την Κίνα μέρους του χρέους των ΗΠΑ κατά τη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας

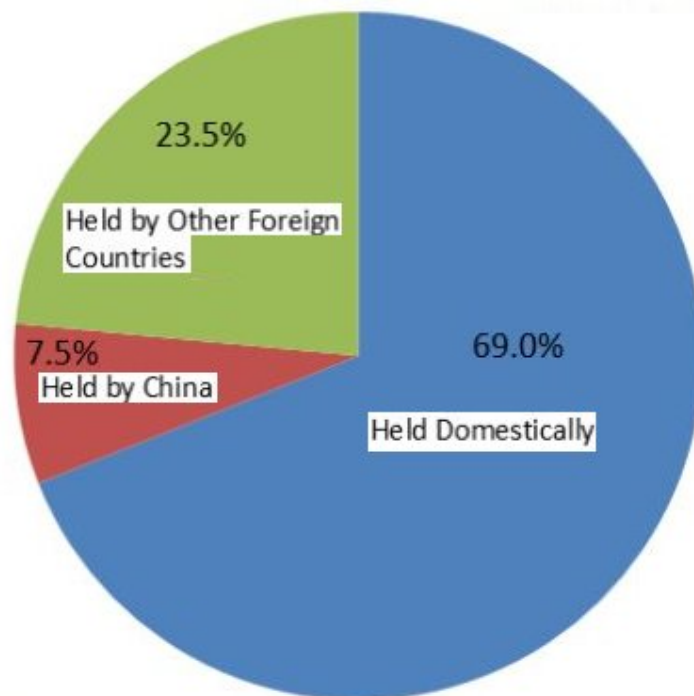
Γράφημα 4.3

Πηγή: Peterson Institute of International Economics, China Economic Watch, 6/10/11

Η διαρκής αύξηση που παρατηρείται στο ανωτέρω γράφημα έχει οδηγήσει στη διαμόρφωση του χρέους των ΗΠΑ όπως παρουσιάζεται στο ακόλουθο γράφημα:

Γράφημα 4.4

Source: US Treasury Department

Από το παραπάνω γράφημα καθίσταται σαφής ο ρόλος της Κίνας ως ένας εκ των κυριοτέρων δανειοδοτών των ΗΠΑ.

4.3.5.3 Νομισματική αλληλεπίδραση ανάμεσα στην Κίνα και τις ΗΠΑ

Από το καλοκαίρι του 2008 η κεντρική κινέζικη τράπεζα έχει διατηρήσει σταθερή την αξία του γιουάν σε σχέση με το Αμερικάνικο δολάριο. Το γεγονός αυτό έχει οδηγήσει σε συνεχή κριτική από την παγκόσμια οικονομική κοινότητα. Υπογραμμίζεται ότι η Κίνα κατηγορείται πως διατηρεί την αξία του νομίσματός της σε ένα επίπεδο τεχνητά χαμηλό, κάτι το οποίο έχει ως συνέπεια να διατηρεί υπέρμετρα πλεονασματικό εμπορικό ισοζύγιο ως προς τις ΗΠΑ (The Economist, 19/11/2009). Από την οικονομική ανάλυση προκύπτει ότι μια χώρα με μεγάλη ανάπτυξη όπως η Κίνα, θα έπρεπε να βλέπει το νόμισμά της να αυξάνεται σε αξία σε

σχέση με τις χώρες με μικρότερη ανάπτυξη. Αντ'αυτού, η πολιτική της Κίνας να διατηρεί την ισοτιμία σταθερή μην επιτρέποντας την ανατίμηση του γιουάν αντιφάσκει με αυτή την πρόβλεψη.

Πρακτικά, η κεντρική κινέζικη τράπεζα επιτρέπει στην ισοτιμία του γιουάν να κινείται σε ένα μικρό εύρος της τάξης του 0.5%. Επειδή η πολύ ισχυρή ανάπτυξη της Κίνας έχει την τάση να ενισχύσει το γιουάν η κεντρική κινέζικη τράπεζα σταθεροποιεί τεχνητά την ισοτιμία, με έμμεσο τρόπο, αυξάνοντας την προσφορά γιουάν με αποτέλεσμα να εμποδίζει την αύξηση της τιμής του σε δολάρια. Η κεντρική τράπεζα πουλάει τα γιουάν με τα οποία έχει προμηθεύσει εκ νέου την αγορά, γεγονός που οδηγεί σε συσσώρευση τίτλων σε δολάρια, κυρίως με τη μορφή αμερικάνικων ομολόγων (*US Treasury Bonds*).

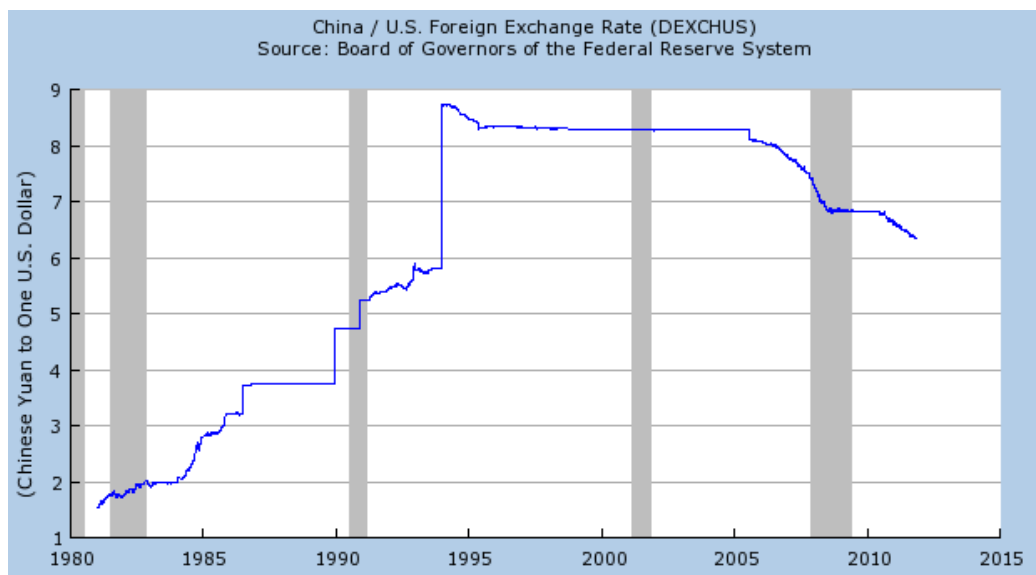
Ως απάντηση στην νομισματική πολιτική του Πεκίνου, οι ΗΠΑ μέσω του Κογκρέσου έχουν συζητήσει σε πολλές περιπτώσεις και σε κάποιες από αυτές έχουν επιβάλει δασμούς σε ορισμένα προϊόντα που κατασκευάζονται στην Κίνα εκτός και αν η Κίνα σταματήσει να διατηρεί τεχνητά χαμηλή την ισοτιμία του νομίσματος της. Το υποτιμημένο κινεζικό νόμισμα δίνει στα κινεζικά προϊόντα πλεονέκτημα στην αμερικανική αγορά και παράλληλα αυξάνει το κόστος των αμερικανικών προϊόντων για τους κινέζους καταναλωτές

Χαρακτηριστικά, ο Νομπελίστας οικονομολόγος P.Krugman έχει επανειλημμένως δηλώσει ότι το γιουάν θα έπρεπε να ανατιμηθεί κατά τουλάχιστον 25%. Η άποψη αυτή συνάδει επίσης με τις μετρήσεις και προβλέψεις του Peterson Institute for International Economics, όπου θεωρείται ότι η ισοτιμία Γιουαν-Δολαρίου για το 2010 ήταν υποτιμημένη κατά 20-40% (New York Times, 14/3/2010).

Στο παρακάτω γράφημα φαίνεται η σχέση Γιουαν-Δολαρίου από το 1980 μέχρι σήμερα. Είναι πολύ ενδιαφέρον να επισημανθεί το γεγονός ότι από το 1980 μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του '90 παρατηρείται συνεχής άνοδος της αξίας του Γιουαν, ενώ από το 2000 και μετά, χρησιμοποιώντας τους μηχανισμούς που περιγράφηκαν παραπάνω, σε αντίθεση με την συνεχή ανάπτυξη της οικονομίας της Κίνας, το νόμισμά της παραμένει σταθερό και μετά το 2005 χάνει σε αξία σε σχέση με το δολάριο.

Γράφημα 4.5

4.3.5.4 Πιθανές επιπτώσεις ανατίμησης του Γιουαν

Όπως έχει προκύψει από τα προηγούμενα η Κίνα προσπαθεί να διατηρήσει το νομισμά της σταθερά σε χαμηλή αξία σε σχέση με το δολάριο, διατηρώντας έτσι το ρόλο της ως μεγαλύτερο εξαγωγέα και παγκόσμιο ρυθμιστή των τιμών.

Από την άλλη, όπως αναφέρει ο καθηγητής Οικονομικής Επιστήμης του Ινστιτούτου Ανώτατων Διεθνών Σπουδών και Ανάπτυξης της Γενεύης, Cedric Tille (Tille, 2010) σε περίπτωση που η Κίνα αφήσει το Γιουαν ελεύθερο να ανατιμηθεί είναι σχετικά απίθανο ότι θα έχει αξιοσημείωτο αντίκτυπο στην εμπορική ισορροπία. Θεωρητικά ο μηχανισμός ανάμεσα στη συναλλαγματική ισοτιμία και το εμπόριο λειτουργεί ως εξής: αν η Κίνα αφήσει το Γιουαν να ανατιμηθεί, η τιμή την οποία πληρώνουν οι αμερικάνοι καταναλωτές σε δολάρια για τα κινέζικα προϊόντα θα ανέβει, μειώνοντας έτσι το εμπορικό έλλειμμα των ΗΠΑ.

Πρακτικά, από την άλλη, αυτός ο μηχανισμός δε θα λειτουργήσει σε μεγάλη κλίμακα. Πρώτα από όλα οι κινέζοι εξαγωγείς μπορούν να επιλέξουν να αφήσουν την τιμή σε δολάρια αμετάβλητη και να απορροφήσουν την ανατίμηση του γιουαν μειώνοντας τα κέρδη τους ή αυξάνοντας την παραγωγή τους. Ποικίλες έρευνες έχουν δείξει ότι οι τιμές των αγαθών που εισάγονται στις ΗΠΑ δεν επηρεάζονται σε μεγάλο βαθμό από τις αυξομειώσεις της συναλλαγματικής ισοτιμίας.

Εν συνεχεία, ακόμα κι αν η τιμή των κινέζικων αγαθών ανέβει στις ΗΠΑ δεν υπάρχουν τοπικές εναλλακτικές. Ας πάρουμε για παράδειγμα τα αγαθά όπως τα φτηνά υφάσματα ή τα παιχνίδια. Τα προϊόντα αυτά δεν παράγονται πλέον στις ΗΠΑ, συνεπώς ο καταναλωτής δεν έχει πια καμία άλλη επιλογή από το να τα εισάγει από το εξωτερικό. Με αυτή τη λογική, λοιπόν, η ανατίμηση του Γιουαν δε θα μειώσει το εμπορικό έλλειμμα. Θα μπορούσε πάραυτα να αλλάξει την γεωγραφική σύνθεση αν για παράδειγμα οι ΗΠΑ επιλέξουν να αγοράσουν περισσότερα μεξικάνικα υφάσματα και όχι κινέζικα. Αυτός ο συνδυασμός μιας διαφοροποίησης της συναλλαγματικής ισοτιμίας και έλλειψης τοπικών εναλλακτικών, οδηγεί στο συμπέρασμα ότι μια πιθανή ανατίμηση του Γιουαν δε θα μειώσει το εμπορικό έλλειμμα σε μεγάλο βαθμό. Η πρακτική εμπειρία υποστηρίζει το συμπέρασμα αυτό.

Από την άλλη, όμως, πλευρά, η τεχνητή σταθεροποίηση της συναλλαγματικής ισοτιμίας δεν μπορεί να αποτελεί μια πολιτική χωρίς συνέπεια από οικονομικής άποψης. Η Κίνα θα είχε πολλά να κερδίσει από μια ελαστική συναλλαγματική ισοτιμία, αλλά αυτό δε έχει να κάνει με το εμπορικό ισοζύγιο. Η πολιτική της κεντρικής κινέζικης τράπεζας να διατηρήσει σταθερή την ισοτιμία θα ήταν δικαιολογημένη σε μια χώρα όπως οι ΗΠΑ όπου η ανάπτυξη είναι εύθραυστη, αλλά δεν ταιριάζει καθόλου σε μια χώρα ισχυρής ανάπτυξης όπως η Κίνα, η οποία αντιμετωπίζει πληθωριστικό ρίσκο. Για την ώρα, οι τιμές των αγαθών και υπηρεσιών παραμένουν υπό έλεγχο, αλλά παρατηρείται ραγδαία αύξηση σε τομείς όπως η αγορά ακινήτων.

Την άποψη αυτή ενισχύει και ο καθηγητής του Πανεπιστημίου Columbia Joseph Stiglitz, ο οποίος θεωρεί ότι μια πιθανή ανατίμηση του Γιουαν θα έχει μικρό αντίκτυπο στην εξομάλυνση των ανισορροπιών των εμπορικών ισοζυγίων παγκοσμίως και πιο συγκεκριμένα στο εμπορικό έλλειμμα των ΗΠΑ και πιστεύει, επίσης, ότι σε περίπτωση που οι υπόλοιποι παράγοντες της αμερικάνικης οικονομίας παραμείνουν αναλλοίωτοι το εμπορικό έλλειμμα θα παραμείνει ως έχει.

Ο καθηγητής P.Krugman αναφέρει ότι η παρούσα οικονομική πολιτική της Κίνας προκαλεί προβλήματα παγκοσμίως (NY Times, 14/3/2010). Οι περισσότερες μεγάλες οικονομίες βρίσκονται σε πρόβλημα ρευστότητας και βαθιά κρίση. Η ανάκαμψη των οικονομιών αυτών δεν μπορεί να προκύψει μειώνοντας τα επιτόκια καθώς οι σχετικές αξίες είναι ήδη σχεδόν μηδενικές. Η Κίνα, λοιπόν, δημιουργώντας ένα αθέμιτο εμπορικό πλεόνασμα, αποτρέπει την ανάκαμψη των οικονομιών αυτών. Καταλήγει, λοιπόν, ότι ο μοναδικός τρόπος αντιμετώπισης της στρατηγικής της

Κίνας, θα ήταν να αυξηθούν επίσης τεχνητά οι τιμές των Κινέζικων προϊόντων, μέσω επιβολής νέων δασμών σε αυτά

Η Κίνα δε θέλει να αλλάξει τη συναλλαγματική ισοτιμία διότι θεωρεί ότι με αυτό τον τρόπο θα κινδύνευε η εξαγωγική της δύναμη. Η κινέζικη κυβέρνηση θεωρεί ότι τα όποια πληθωριστικά προβλήματα μπορούν να προκύψουν είναι δυνατόν να αντιμετωπισθούν στο εσωτερικό της χώρας. Για να κατευνάσουν το διεθνές οικονομικό και πολιτικό κλίμα έχουν συμφωνήσει σε σταδιακή και ελεγχόμενη ανατίμηση του Γιουαν. Όπως χαρακτηριστικά ανέφερε ο κινέζος υπουργός στην Αυστραλιανή εφημερίδα «The Australian», η Κίνα επιμένει να μη θέλει να θέσει σε κίνδυνο τις εξαγωγές της, επιμένοντας στη στρατηγική της ελεγχόμενης ανατίμησης.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Το φαινόμενο των παγκόσμιων οικονομικών ανισορροπιών δεν αποτελεί καινούρια έννοια. Οι αλληλεπιδράσεις μεταξύ των ισχυρά πλεονασματικών και ελλειμματικών οικονομιών του πλανήτη, ανέκαθεν δημιουργούσαν ανισορροπίες στις μεταξύ τους εμπορικές και οικονομικές σχέσεις, γεγονός που επηρεάζει σε κάθε περίπτωση την παγκόσμια οικονομία ως σύνολο. Κατά συνέπεια, οι οικονομικές ανισορροπίες δεν επιδρούν μόνο στις οικονομίες των χωρών τις οποίες πλήττουν άμεσα, αλλά επεκτείνονται σε όλο το φάσμα της οικονομικής δραστηριότητας του πλανήτη, ειδικότερα αν πρόκειται για εξωτερικές ανισορροπίες ανάμεσα στις ισχυρότερες οικονομίες.

Οι ρίζες του φαινομένου προκύπτουν από ποικίλα κοινωνικοπολιτικά αίτια, καθώς κάθε χώρα θέτει σε πρώτη προτεραιότητα το ίδιο συμφέρον, αγνοώντας, τουλάχιστον βραχυπρόθεσμα, τις συνέπειες της οικονομικής και εμπορικής της δραστηριότητας στην εικόνα της παγκόσμιας οικονομίας. Ως αποτέλεσμα, παρατηρούνται ιστορικά μεγάλες περιόδους κρίσης της παγκόσμιας οικονομίας, στις οποίες η παγκόσμια κοινότητα αντί να δράσει προληπτικά επέτρεψε στο φαινόμενο να εξελιχθεί τόσο, ώστε στη συνέχεια να βρεθεί αντιμέτωπη με τις συνέπειες.

Σήμερα, η στρατηγική αυτή συνεχίζει να ακολουθείται. Παρατηρείται συνεχής έλλειψη βιώσιμων στρατηγικών πρόληψης και αντιμετώπισης οικονομικών ανισορροπιών μεταξύ των ισχυρών οικονομιών, ενώ μεγαλύτερη έμφαση δίνεται στην απλή διαχείριση του δυσμενούς αντίκτυπου του φαινομένου. Ο φαύλος κύκλος στον οποίο εισέρχεται η παγκόσμια οικονομία την καθιστά αναγκασμένη να επιλέγει βραχυπρόθεσμες λύσεις, ώστε να αντιμετωπίσει όλο και πιο επείγουσες καταστάσεις, με συνέπεια να καθίσταται εξαιρετικά δύσκολη η διαπραγμάτευση για την εύρεση ριζικής λύσης στο πρόβλημα.

Χαρακτηριστική περίπτωση αποτελεί η σημερινή εικόνα της οικονομικής σχέσης ανάμεσα στις δύο ισχυρότερες οικονομίες του πλανήτη, αυτές της Κίνας και των ΗΠΑ. Με φόντο τη βαθιά κρίση η οποία πλήττει την παγκόσμια οικονομία από το 2008, η έντονα πλεονασματική κινέζικη οικονομία απέναντι στην έντονα

ελλειμματική οικονομία των ΗΠΑ, αποτελεί σαφή απεικόνιση του φαινομένου των σύγχρονων οικονομικών ανισορροπιών.

Από τη μια πλευρά, η Κίνα, πολυπληθέστερη χώρα του πλανήτη και ταυτόχρονα ένας από τους μεγαλύτερους εξαγωγείς, προσπαθεί να διατηρήσει με όσο το δυνατόν μεγαλύτερη ασφάλεια την παρούσα θέση της στην παγκόσμια οικονομία και τη διαρκή της ανάπτυξη. Οι ΗΠΑ, από την άλλη, όντας ένας από τους μεγαλύτερους εισαγωγείς διεθνώς προσπαθούν με κάθε τρόπο να μειώσουν το εμπορικό τους έλλειμμα, μειώνοντας, έτσι και τις δυσμενείς συνέπειες στην οικονομία τους.

Η στρατηγική της Κίνας στοχεύει στην εξαγωγική της δύναμη και συνίσταται κατά κύριο λόγο στη χειραγώγηση της ισοτιμίας του νομίσματος της σε σχέση με το δολάριο. Πιο συγκεκριμένα, με τεχνητά μέσα η κεντρική κινέζικη τράπεζα αποτρέπει την αναμενόμενη ανατίμηση του Γιουαν λόγω ανάπτυξης της χώρας, διατηρώντας με αυτόν τον τρόπο την ανταγωνιστικότητα των κινέζικων προϊόντων διεθνώς. Ως επιπρόσθετο μοχλό πίεσης έναντι των ΗΠΑ και για να ενισχύσει το ρόλο της ως παγκόσμιο ρυθμιστή της οικονομίας, η Κίνα συσσωρεύει τίτλους σε δολάρια αξίας σήμερα περίπου 1,3 τρις δολαρίων, γεγονός που την καθιστά τον μεγαλύτερο ξένο κάτοχο χρέους των ΗΠΑ.

Αυτό προκαλεί έντονη αντίδραση από την πλευρά των ΗΠΑ, καθώς και του μεγαλύτερου μέρους της παγκόσμιας οικονομικής κοινότητας, οι οποίοι θεωρούν ότι η Κίνα προβαίνει σε στρατηγικές αθέμιτου ανταγωνισμού. Το έλλειμμα ισοζυγίων ισχυρών οικονομιών, όπως, αυτές των ΗΠΑ και της ΕΕ έναντι της Κίνας ωθεί σε άσκηση πίεσης για άμεση ανατίμηση του κινέζικου νομίσματος Ρενμινμπι-Γιουαν έναντι του δολαρίου. Θεωρώ ντας, λοιπόν, ότι η σημερινή αξία του Γιουαν δεν αντικατοπτρίζει την πραγματικότητα, οι διεθνείς διαπραγματεύσεις με την Κίνα έχουν ως βασικό στόχο την επαναφορά της αξίας του Γιουαν σε ισοτιμία που θα συμφωνεί με την εικόνα της πραγματικής οικονομίας.

Οι απόψεις του δυτικού κόσμου εν γένει συμφωνούν ότι η σημερινή αξία του Γιουαν δεν αντιστοιχεί στην πραγματική του. Θεωρείται ότι διατηρείται υποτιμημένο σε ένα φάσμα του 20-40%. Θεωρείται, όμως, επίσης ότι μια πιθανή ανατίμηση του Γιουαν δε θα επιφέρει σημαντικές αλλαγές στα εμπορικά ισοζύγια με την Κίνα, αλλά από την άλλη θα αποκαταστήσει τις ισορροπίες ως προς την ανταγωνιστικότητα διεθνώς. Η Κίνα από τη μεριά της μεταθέτει συνεχώς χρονικά την απόφαση

δυναμικής ανατίμησης του νομίσματός της, υποστηρίζοντας ότι κάτι τέτοιο θα έβλαπτε την εσωτερική της οικονομία και την εξαγωγική της δυνατότητα, καθώς επίσης ότι δύναται να αντιμετωπίσει επαρκώς τα όποια πληθωριστικά προβλήματα τυχόν προκύψουν από την απόφασή της αυτή.

Ως μέσο αντιμετώπισης της κινέζικης οικονομικής πολιτικής από τα υπόλοιπα κράτη, τουλάχιστον βραχυπρόθεσμα, προτείνεται από πολλούς διακεκριμένους οικονομολόγους η τεχνητή αύξηση της αξίας του Γιουαν στο εσωτερικό των οικονομιών τους. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσω της επιβολής υψηλών δασμών στην εισαγωγή των κινέζικων προϊόντων, ώστε τελικά η αξία τους τη στιγμή που φτάνουν στα χέρια των καταναλωτών να απεικονίζει την πραγματική. Αυτό δρα, επίσης, ως μοχλός πίεσης στις διαπραγματεύσεις με την Κίνα με σκοπό τον εξαναγκασμό ανατίμησης του νομίσματός της.

Κλείνοντας, καθίσταται σαφές το γεγονός ότι σε περίπτωση που η Κίνα δεν επιτρέψει στο Γιουαν να ανατιμηθεί σημαντικά, αποκλείει στο φαινόμενο των οικονομικών ανισορροπιών να εξομαλυνθεί άμεσα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Adrian T., Hyun Song S., (2009), “Money, Liquidity, and Monetary Policy”, Federal Reserve Bank of New York, Staff Reports.
- Artus P., Mistral J., Plagnol V., (2011) “L’émergence de la Chine : impact économique et implications de politique économique”.
- Βελέντζα Γ., (2009) “Οικονομικές και εμπορικές σχέσεις της Κίνας με τρίτες χώρες, περιοχές και περιφερειακούς οργανισμούς” , Πρεσβεία της Ελλάδας στο Πεκίνο, 29/09/2009
- Blanchard O., Milesi-Feretti G.M., (2009) “Global Imbalances: In Midstream”.
- Bracke T., Bussiere M., Fidora M., Straub R., (2008) “A Framework for Assessing Global Imbalances”.
- Brender, A., Pisani F., (2007) “Global imbalances: is the world economy really at risk?”.
- Caballero R. J., Farhi E., Gourinchas P., (2008) “Financial Crash, Commodity Prices and Global Imbalances”.
- Caballero R., Krishnamurthy A., (2009) “Global Imbalances and Financial Fragility”, American Economic Review Papers and Proceedings, pp. 584-88.
- Cohn T., (2009) “Διεθνής Πολιτική Οικονομία”, pp. 401-403.
- Corsetti G., Pesenti P., Roubini N., “What caused the Asian currency and financial crisis?”, Japan and World Economy, Vol. 11, No. 3, p.324.
- Creswell J. White B., (2008) “Wall Street, R.I.P.: The End of an Era, Even at Goldman”, The New York Times September 27.
- Edison H.J., Luangaram P., Miller M., (1998) “Asset Bubbles, Domino Effects and ‘Lifeboats’: Elements of the East Asian Crisis”, BGFERS International Finance Discussion Paper, No. 606.

- Fidora M., Fratzscher M. , Thimann C. , (2007) “Home bias in global bond and equity markets: the role of real exchange rate volatility”, *Journal of International Money and Finance* 26, June 2007, pp.631-655.
- Γιακούλας Δ., Γεμενής Κ. (2007) “Ολοκλήρωση της διεθνούς κεφαλαιαγοράς και οικονομικές κρίσεις: Η περίπτωση της Νοτιοανατολικής Ασίας”, pp.59-71.
- Head K., (2006) “*Elements of Multinational Strategy*”, chap.5.
- Jian C., Cherny K., Milbourn T., (2010) “Compensation and Risk Incentives in Banking and Finance”.
- Kaminsky G. L., Schmukler S. M, (1999) “What Triggers Market Jitters? A Chronicle of the Asian Crisis”, *Journal of International Money and Finance*, Vol. 18, No. 4, p. 540.
- Krugman P., Obstfeld M., (2000) “Διεθνής Οικονομική”, Τόμοι Α’ & Β’.
- Krugman P., (2010) “Taking On China”, *New York Times*, 14/03/2010.
- Kunimune K., (1999) “Crisis in Japan and the Way out: A Counter-Argument to Pessimistic Views”, *Developing Economies*, Vol. 37, No. 4, pp. 517.
- Κωστέλετου Ν., (2006) “Τα μέσα της εμπορικής πολιτικής”.
- Lewis P., (1996) “Export Growth Slows for Asia’s Tiger Economies”, *The New York Times*, 3.8.1996.
- Malliaropoulos D., (2010) “How much did competitiveness of the Greek economy decline since EMU entry?” *Economy and Markets*, Eurobank Research, Volume 5.
- Meltzer H., (1998) “Asian Problems and the IMF”, *Cato Journal*, Vol.17, p. 268.
- Milbourn T., Cai J., Kent C., (2010), “Compensation and Risk Incentives in Banking and Finance”, *Federal Reserve Bank of Cleveland*, Economic Commentary.
- Obstfeld M., Rogoff K. , (2005) “The Unsustainable US Current Account Position Revisited”.
- Obstfeld M., Rogoff K., (2009) “Global Imbalances and the Financial Crisis: Products of Common Causes”.
- Οικονόμου Γ., Σαμπεθάι Ι., Συμιγιάννης Γ., (2010) “Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών της Ελλάδας: Αιτίες Ανισορροπιών και προτάσεις Πολιτικής”.

- O'Neill J., (2011), "Κρίση και οικονομικός κύκλος: η άποψη της αγοράς", Α2.
- Portes R., (2009) "Global Imbalances".
- Sharma S. D., (1998) "Asia's Economic Crisis and the IMF", p. 31.
- Shishido S., Nakajima T., (1999) "Asian Currency Crisis and the Role of Japan", Developing Economies, Vol. 37, p. 3.
- Stiglitz, J. (2010) "Freefall: America, Free Markets, and the Sinking of the World Economy"
- Tille C., (2010) "Le feuilleton de la monnaie chinoise".
- Tobias A., Song Shin H., (2009) "Money, Liquidity, and Monetary Policy", Federal Reserve Bank of New York
- Χαλδαιόπουλος Σ. μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία, (2010) "Έλεγχος Τραπεζών", pp.58-60.
- Χαρδούβελης Γ., (2009) "Η χρηματοοικονομική κρίση και το μέλλον της παγκόσμιας οικονομίας".
- Χαρδούβελης Γ. (2011) "Το χρονικό της διεθνούς και συνακόλουθης ελληνικής και ευρωπαϊκής κρίσης: αίτια, επιπτώσεις, αντιδράσεις, προοπτική", pp.4-6.

- Le monde, (2011) “La Chine est devenue la deuxième économie mondiale”, 14/02/2011.
- Le nouvel observateur, (2011) “La Chine devient la 2e économie du monde”, 14/02/2011.
- The economist, (2009), “China's exchange-rate policy, a yuan-sided argument”, 19/11/2009.
- The Usa-China business council, (2010) “US-China Trade Statistics and China's World Trade Statistics”.

- <http://www.lemonde.fr>
- <http://www.bankofgreece.gr>
- <http://www.iefimerida.gr/news>
- <http://www.imf.org>
- <http://www.jetro.go.jp>
- <http://www.nytimes.com>
- <http://www.cfr.org>
- <http://www.cae.gouv.fr>
- <http://www.telos-eu.com>
- <http://www.nytimes.com>
- <http://tempsreel.nouvelobs.com>
- <http://www.naftemporiki.gr>
- <http://www.economist.com>
- <http://www.theaustralian.com.au>
- <http://www.uschina.org>
- <http://elsa.berkeley.edu>